

ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԸ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՌՈՐ-ՊՐԵՑԻԱՅԻ

ԸՆԿԱԼՈՒՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

2006

Սույն հրապարակումը պարտադիր չէ, որ արտացոլի Միավորված ազգերի զարգացման ծրագրի տեսակետները:

**ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԸ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ**

Հասցե՝ ԶԶ, Երևան 0010
Նալբանդյան փ. 5, սեն. 38
Հեռախոս՝ (374 10) 585 578, 526 914
Ֆաքս՝ (374 10) 585 578
Էլ. հասցե՝ crd@transparency.am
Ինտերնետ կայք՝ www.transparency.am

Ձևավորումը և հրատարակումը՝ «Մատիտ» դիզայն ստուդիա / www.matit.am

ՀԱՐՑՄԱՆ ԱՄՓՈՓՈՒՄ	3
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՎՅԱԼՆԵՐ	4
Կոռուպցիայի մակարդակը Հայաստանում	4
Հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգը.....	5
Հայաստանի միջազգային պարտավորությունները.....	7
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՆՎԱՐԱԳԻՐ.....	8
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. Մեթոդաբանություն.....	33
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. Հարցաթերթ.....	37
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3. Պատասխանների համադրում ըստ սեռի.....	45
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4. Պատասխանների համադրում ըստ տարիքի	49
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 5. Պատասխանների համադրում ըստ կրթության	53
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 6. Պատասխանների համադրում ըստ զբաղվածության .	58
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 7. Պատասխանների համադրում ըստ եկամտի.....	66
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 8. Պատասխանների համադրում ըստ բնակավայրի.....	71
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 9. Պատասխանների համադրում ըստ վարչատարածքային բաժանման.....	75
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 10. Վերջին երեք տարվա ընթացքում կատարված ոչ պաշտոնական վճարումները	84

Կոռուպցիայի ընկալման վերաբերյալ սույն հարցումն իրականացվել է 2006թ. օգոստոս ամսին Հայաստանի ողջ տարածքում «Տարածաշրջանային զարգացման կենտրոն/Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ-Հայաստան» (ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան) հասարակական կազմակերպության կողմից՝ Միավորված ազգերի զարգացման ծրագրի հայաստանյան գրասենյակի աջակցությամբ: Ուսումնասիրությունն իրականացվել է հնարավորություն ընձեռելու երկրի բնակչությանը արտահայտել իր կարծիքը կոռուպցիայի վերաբերյալ, բացահայտել պորբլեմային ոլորտները, մատնանշել կոռուպցիոն դրսևորումները և առաջարկել կոռուպցիայի դեմ պայքարի հնարավոր միջոցները: Ակնկալվում է, որ հարցման արդյունքների հրապարակումը կնպաստի այս թեմային վերաբերող հասարակական քննարկումների ակտիվացմանը և պետական պաշտոնյաների, գործարարների, քաղաքացիական հասարակության, դոնոր կազմակերպությունների ու լրագրողների ներդրման ապահովմանը՝ ձևավորելու Հայաստանում առավել արդյունավետ հակակոռուպցիոն քաղաքականություն:

Տվյալների համադրումը ապահովելու նպատակով հարցաթերթը մշակվել է 2002թ. ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստանի կողմից կոռուպցիայի ընկալման ուսումնասիրության ընթացքում օգտագործված հարցաշարի հիման վրա: 2006թ. ընտրանքը ներառել է 1 500 պատահականորեն ընտրված տնային տնտեսություն: Հարցման վիճակագրական սխալը կազմել է 2.6%: Ընտրանքը համամասնորեն բաշխվել է Հայաստանի բոլոր մարզերի և Երևան քաղաքի 12 թաղային համայնքների միջև՝ ընդգրկելով 31 քաղաք և 40 գյուղ:

Հարցման արդյունքները ցույց են տվել, որ կոռուպցիան դեռևս շատ է մտահոգում հայաստանցիներին: Հարցման մասնակիցների ավելի քան կեսը կոռուպցիան որակել է որպես հանցագործություն կամ անբարոյականություն: 2002թ. համեմատ 2006թ. զրեթե 5 անգամ ավելի շատ հարցվող է մշել, որ կոռուպցիան միշտ էլ եղել է Հայաստանում: Հարցվողների մեծամասնությունը համոզված է, որ կոռուպցիայի մակարդակն աճել է վերջին երեք տարվա ընթացքում:

Ինչպես 2002թ., այնպես էլ 2006թ. հարցման մասնակիցների մեծ մասը համարում է, որ կոռուպցիայի հիմնական դրսևորումը կաշառակերությունն ու պաշտոնեական դիրքի չարաշահումն է՝ անձնական օգուտ ստանալու նպատակով: 2006թ. հարցվողները կրկին մշել են, որ կոռուպցիայի տարածմանը հիմնականում նպաստում են պետական պաշտոնյաները, և որ ավելի շատ կոռուպցիա առկա է Հայաստանի կառավարման համակարգի բարձր մակարդակում:

2002թ. համեմատ փոխվել է առավել կոռումպացված պետական ինստիտուտների (կառույցների) վերաբերյալ հարցի պատասխանների բաշխումը: Եվ թեև 2006թ. կրկին մատնանշվել է դատախազությունը, բայց «վարչապետի աշխատակազմ» և «դատարաններ» պատասխանները փոխարինվել են «վարչապետ» և «նախարարներ» տարբերակներով: 2002թ. հարցման մասնակիցներին առաջարկվել էր թվարկված պետական կառույցներից ընտրել երեք առավել կոռումպացվածները, սակայն նրանք դժվարացել էին (կամ հրաժարվել էին) դա անել: 2006թ. հարցվողները օգտվել են այդ հնարավորությունից և ընտրել «նախագահ», «վարչապետ» և «նախարարներ» պատասխանները որպես առաջին, երկրորդ և երրորդ «կարգի» առավել կոռումպացված ինստիտուտներ:

Ինչ վերաբերում է առավել կոռումպացված ոլորտներին և ծառայություններին, պետավտոտեսչությունը շարունակում է համարվել շատ կոռումպացված ոլորտ: Բացի այդ, հարցվողների մեծ մասը որպես ամենակոռումպացված մատնանշել է ընտրական համակարգը և հարկային ծառայությունը, մինչդեռ 2002թ. որպես այդպիսին մշվել էին բանակը և առողջապահությունը: 2006թ. կրթությունը և առողջապահությունը պետավտոտեսչության հետ մեկտեղ զբաղեցրել են առաջին, երկրորդ և երրորդ տեղերը երեք առավել կոռումպացված ոլորտների և ծառայությունների շարքում:

2006թ. հարցումը բացահայտել է նոր ոլորտներ, որոնցում կատարվել են ոչ պաշտոնական վճարումներ: Դրանք են իրավաբանական անձանց գրանցման պետական ռեգիստրը, դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայությունը, օտարերկրյա դեսպանատները, բնապահպանությանն առնչվող ծառայությունները, համատիրությունները և քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման գործակալությունը՝ ի հավելումն առողջապահության, կրթության, պետավտոտեսչության, հարկային, մաքսային և անշարժ գույքի կադաստրի ծառայությունների, բանակի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, նոտարական գրասենյակների, որոնք մշված են եղել 2002թ.:

Եթե 2002թ. հարցման մասնակիցների մեծամասնությունը պատասխանել է, որ կոռուպցիայի հիմնական պատճառներն են օրենքների ոչ արդյունավետ կիրառումը, անկատար օրենսդրությունը և վերահսկողական մեխանիզմների ու պատժամիջոցների կիրարկման բացակայությունը, ապա 2006թ. հարցվողների ավելի մեծ թիվ հակված էր Հայաստանում կոռուպցիայի հիմնական պատճառների շարքին դասելու նաև հասարակության հանդուրժողականությունը:

2006թ. մեծ թվով հարցվողներ ասել են, որ իրենք ընդհանրապես չեն արդարացնում կոռուպցիան, ինչը տարբերվում է 2002թ. արտահայտած կարծիքից և կարող է համարվել դրական միտում: Մեկ այլ

դրական միտումն է այն, որ ավելի շատ մարդ պատասխանել է, որ իրենք կաշառք չեն վերցնի, որովհետև դա անընդունելի է իրենց համար, և ավելի քիչ մարդ՝ որ կվերցնեն, քանի որ բոլորը վերցնում են:

Համաձայն 2006թ. հարցման արդյունքների՝ հասարակությունը տեղյակ չէ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության, Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի և դրան կից Մոնիտորինգի հանձնաժողովի, ինչպես նաև կոռուպցիայի դեմ պայքարում Հայաստանի ստանձնած միջազգային պարտավորությունների մասին: Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարի արդյունավետության վերաբերյալ հարցին 2006թ. հարցվածների նույնքան մասը, ինչքան և 2002թ., պատասխանել է, որ այն մասամբ արդյունավետ է, և համարյա նույնքանը՝ որ այն արդյունավետ չէ:

2006թ. հարցվողների մեծամասնությանը մտահոգել է կոռուպցիայի բացասական ազդեցությունը Հայաստանի իշխանությունների լեգիտիմության և հասարակության մեջ առկա բարոյական մթնոլորտի վրա, ինչը տարբերվում է 2002թ. պատասխաններից: Հարցվողների մեծ մասը նշել է, որ կոռուպցիայի հետ կապված ներկա իրավիճակի համար պատասխանատվություն են կրում երկրի նախագահը, կառավարությունը, Ազգային ժողովը, իրավապահ մարմինները և դատարանները:

Ներկա իրավիճակի բարելավմանն ուղղված լուծումներն առաջնահերթության կարգով դասելիս՝ ուսումնասիրության մասնակիցների մեծամասնությունը մատնանշել է ազատ և արդար ընտրություններ ապահովելու անհրաժեշտությունը: Որպես երկրում կոռուպցիան նվազեցնելու նպատակաուղղված կարևորագույն միջոցառումներ նրանք նշել են նաև օրենքի կիրառման ապահովումը և կոռուպցիայում ներգրավվածներին պատժելը: Ինչպես 2002թ., այնպես էլ 2006թ. հարցվողների զգալի մասը համոզված էր, որ երկրի նախագահը կարող է որոշիչ դեր ունենալ Հայաստանում կոռուպցիայի նվազեցման գործում: Մինևույն ժամանակ շատերը կրկին կարծում են, որ շարքային քաղաքացիները ոչինչ չեն կարող անել:

Երկրում կոռուպցիան հաղթահարելու հնարավորության վերաբերյալ հասարակական կարծիքը չի փոխվել 2002թ. համեմատ: Հարցվողների մոտ մեկ երրորդը կրկին ասել է, որ կոռուպցիան չի կարող վերանալ, մոտավորապես կեսը նշել է, որ այն կարող է սահմանափակվել որոշ չափով, և միայն մեկ հինգերորդի կարծիքով այն կարող է զգալիորեն նվազեցվել:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՎՅԱԼՆԵՐ

Կոռուպցիայի մակարդակը Հայաստանում

Կոռուպցիան պաշտոնի չարաչափումն է անձնական օգուտ ստանալու նպատակով: «Ըստ կանոնների» կոռուպցիան դրսևորվում է, երբ պետական պաշտոնյան անձնական օգուտ է ստանում իր՝ օրենքով սահմանված պարտականությունները կատարելու համար, այսինքն՝ մի բանի համար, որը պահանջվում է համապատասխան օրենսդրությամբ: «Ընդդեմ կանոնների» կոռուպցիան տեղ է գտնում, երբ պետական պաշտոնյան օգուտ է ստանում մի ծառայության համար, որն ինքը իրավունք չունի մատուցելու, և դրանով խախտում է օրենքը:

Կոռուպցիան դրսևորվում է տարբեր ձևերով և ընդգրկումներով ու կարող է «վարակել» հասարակության բոլոր հիմնական ինստիտուտներն ու արժեքները, ինչն իր հերթին բացասաբար է անդրադառնում երկրի քաղաքական, սոցիալական և տնտեսական զարգացման վրա: Շարքային քաղաքացիներն իրենց առօրյա կյանքում կարող են բախվել փոքր ծավալի կամ «մանր» կոռուպցիայի հետ այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են պետավտոտեսչությունը, կրթությունը, առողջապահությունը և այլն: Մեծ ծավալի կամ «խոշոր» կոռուպցիան հասարակության համար պակաս տեսանելի է և ավելի դժվար բացահայտվող. դրանում սովորաբար ներգրավված է քաղաքական և տնտեսական վերնախավը: «Խոշոր» կոռուպցիան տեղ է գտնում հանրային գնումների, միջազգային օգնության օգտագործման և այլ ոլորտներում: Վերոհիշյալ օրինակները վերաբերում են վարչական կոռուպցիային, իսկ քաղաքական կոռուպցիայի դասական օրինակներ են ընտրողներին և ընտրական հանձնաժողովների անդամներին տրվող կաշառքները և ընտրությունների ընթացքում վարչական ռեսուրսի օգտագործումը:

«Թրանսփարենսի Ինդեքսը» (ԹԻ) կազմակերպության 2006թ. Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի (ԿԸՀ)¹ համաձայն ուսումնասիրության ենթարկված 163 երկրների ցանկում Հայաստանը գտնվում է 3.0-ից ցածր ԿԸՀ ունեցող երկրների շարքում (ըստ «10 - 0» սանդղակի, որտեղ «10»-ը ամենամաքուր երկրի համաթիվն է, իսկ «0»-ն՝ ամենակոռումպացվածինը): Վերջին երեք տարվա ընթացքում Հայաստանում չի արձանագրվել որևէ առաջընթաց և երկրի ԿԸՀ-ն 2004, 2005 և 2006 թվականներին համապատասխանաբար կազմել է 3.1, 2.9 և 2.9:

2005թ. Գործարար միջավայրի և ձեռնարկատիրական գործունեությանը վերաբերող

¹ http://www.transparency.org/policy_and_research/surveys_indices/cpi

հետազոտության արդյունքների համաձայն կոռուպցիան Հայաստանում դարձել է գործարարությունը խոչընդոտող ավելի լուրջ հիմնախնդիր 2002թ. համեմատությամբ²: Հարցման ենթարկված ընկերությունների հավաստմամբ՝ թեև կաշառք վերցնելու հաճախականությունը նվազել է, դրա ընդհանուր գումարի բաժինը տարեկան հասույթի մեջ 2005թ. աճել է, մինչդեռ նախկին կոմունիստական այլ երկրներում այն նվազել է: Հարցման մասնակիցների կարծիքով ոչ պաշտոնական վճարներ առավել հաճախ կատարվում են պետական պատվերներ ձեռք բերելու, ձեռնարկատիրական գործունեության իրականացման արտոնագրեր և թույլտվություններ ստանալու, հանրային ծառայությունների (էլեկտրականություն և հեռախոս) բաժանորդագրվելու և սպասարկում ստանալու, հարկային պարտավորություններ կատարելու ժամանակ, ինչպես նաև՝ աշխատանքի անվտանգության, առողջապահության, հակահրդեհային, քաղաքաշինական և բնապահպանական վերահսկողական մարմինների, ինչպես նաև մաքսային ծառայության (ապրանքների ներմուծման հետ կապված) և դատարանների հետ առնչվելու ընթացքում: Հարցմանը մասնակցած ընկերությունները նաև մատնանշել են, որ առավել աճել է տնտեսական վերնախավի ազդեցությունը նոր օրենսդրության բովանդակության, ընթացակարգերի և որոշումների վրա, կամ, այլ կերպ ասած, ավելացել են պետության «զավթման» դրսևորումները:

Ըստ «Ֆրիդոմ Հաուզ» կազմակերպության կողմից 2006թ. հրատարակված «Անցումային երկրները» զեկույցի³ Հայաստանում կոռուպցիայի մակարդակը չի փոխվել կառավարման ոչ մի մակարդակում: 1999թ. ի վեր երկրի կոռուպցիայի համաթիվը մնացել է անփոփոխ՝ 5.75 (ըստ «1-7» սանդղակի, որտեղ «1»-ը նշանակում է «բացարձակ մաքուր», իսկ «7»-ը՝ «բացարձակ կոռումպացված»): «Գելափի 2006թ. կոռուպցիայի համաթիվ» ուսումնասիրության համաձայն Հայաստանը զբաղեցրել է 82-րդ տեղը 101 դիտարկված երկրների շարքում ու դասվել որպես 69-րդը (ամենափոքր արժեքը ցույց է տալիս, որ քիչ հավանական է, որ բնակչությունն ընկալի կոռուպցիան որպես տարածված երևույթ, իսկ ամենաբարձր արժեքը համապատասխանաբար արտացոլում է դրա մեծ հավանականությունը):⁴

Համաշխարհային Բանկի՝ վերջերս հրապարակած «Կոռուպցիայի դեմ պայքարը անցումային տնտեսությամբ երկրներում (երրորդ հաշվետվություն)» Ո՞վ է հասել հաջողությունների...և ինչու՞» զեկույցն ընդգծել է, որ, չնայած Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մշակմանը 2003թ. և Կոռուպցիայի դեմ պայքարի բարձրաստիճան խորհրդի ստեղծմանը 2004թ., իրավիճակը Հայաստանում, կոռուպցիայի բազմաթիվ բաղադրիչների առումով, 2005թ. դարձել է ավելի վատ, քան 2002թ.⁵:

Հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգը

Վերոհիշյալ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիրը վերջնական տեսքի են բերվել և հաստատվել 2003թ. խորհրդարանական ընտրությունների արդյունքում ձևավորված կոալիցիոն կառավարության կողմից: Հայաստանի կառավարությունը որդեգրել է մի մոտեցում, որը նպատակաուղղված է բարելավելու համապատասխան օրենսդրությունը և ամրապնդելու գործող իրավապահ մարմինները: Հատուկ իրավական կամ ընթացակարգային մեխանիզմներ կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության և քրեական հետապնդման համար գոյություն չունեն: Կոռուպցիոն հանցագործությունների մեծ մասը, ինչպիսիք են կաշառակերությունը, պաշտոնեական դիրքի չարաշահումը, կեղծիքը և այլն, հետաքննության են ենթարկվում դատախազության կառույցների կողմից: 2004թ. ապրիլին ՀՀ գլխավոր դատախազությունում ստեղծվել է Կոռուպցիայի դեմ պայքարի հատուկ բաժին՝ համակարգելու դատախազության, ոստիկանության և ազգային անվտանգության ծառայության կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության հետ կապված գործողությունները:

Հայաստանի հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիրը ներառված են մեկ փաստաթղթում: Ռազմավարության նպատակը կոռուպցիայի հաղթահարումն է, դրա պատճառների վերացումը, երկրում բարոյահոգեբանական առողջ մթնոլորտի ձևավորումը, որն իր հերթին պետք է նպաստի ժողովրդավարական ինստիտուտների, քաղաքացիական հասարակության և իրավական պետության հաստատմանը, ազատ տնտեսական մրցակցությանը, տնտեսական զարգացմանը և աղքատության նվազեցմանը⁶:

Ըստ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության, Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարի հիմնական միջոցներն են օրենքի գերակայության վրա հիմնված պետական արդար կառավարման

² <http://www.info.worldbank.org/governance/beeps>

³ <http://www.freedomhouse.hu/nit.html>

⁴ <http://www.gallupoll.com/content/?ci=25612&pg=1>

⁵ «Կոռուպցիայի դեմ պայքարը անցումային տնտեսությամբ երկրներում (երրորդ հաշվետվություն)» Ո՞վ է հասել հաջողությունների... և ինչու՞»: Համաշխարհային բանկ, 2006թ., էջ 63

⁶ «Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիր». Երևան, 2003, էջ 5-6

համակարգի ստեղծումը, կոռուպցիոն գործողությունների բացահայտումն ու կոռուպցիայի մեջ ներգրավված անձանց պատասխանատվության ենթարկելը և հանրային իրազեկության խթանումն ու պետական պաշտոնյաների վարքագծի կանոնների ու էթիկայի նորմերի մշակումն ու կիրառումը⁷: Միջոցառումների ծրագիրը ներառում է մոտ 100 միջոցառում և ենթամիջոցառում⁸: Միջոցառումների մեծ մասը (44) առնչվում է տնտեսական ոլորտին, 7-ը՝ քաղաքական ոլորտին, 13-ը՝ հանրային կառավարմանը, 7-ը՝ իրավապահ մարմիններին և 10-ը՝ դատական համակարգին: Միջոցառումների ճնշող մեծամասնությունը իրականացվել է 2003թ. դեկտեմբերից մինչև 2006թ. դեկտեմբերն ընկած ժամանակահատվածում:

2004թ. հունիսին ստեղծվել է Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդ և դրան կից Մոնիտորինգի հանձնաժողով՝ աջակցելու Հայաստանի կառավարության հակակոռուպցիոն քաղաքականության իրականացմանը⁹: Խորհրդի նախագահն է ՀՀ վարչապետը, իսկ անդամներն են ՀՀ Ազգային ժողովի փոխխոսնակը, ՀՀ կառավարության աշխատակազմի ղեկավարը, ՀՀ արդարադատության նախարարը, ՀՀ գլխավոր դատախազը, ՀՀ նախագահի հակակոռուպցիոն հարցերով խորհրդականը (2006թ. հունիսից ի վեր այս պաշտոնը զբաղեցնում է ՀՀ նախագահի օգնականը¹⁰), ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահը, ՀՀ տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովի նախագահը, ՀՀ Ազգային ժողովի վերահսկիչ պալատի նախագահը և ՀՀ նախագահի վերահսկողական ծառայության պետը:

Խորհրդի հիմնական գործառնություններն են՝ համակարգել Հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման հետ կապված գործողությունները, քննարկել Մոնիտորինգի հանձնաժողովի կողմից ներկայացված առաջարկները, վերլուծել հակակոռուպցիոն միջոցառումների պատասխանատու կատարողների գործունեությունը, կազմակերպել և համակարգել նախարարությունների հակակոռուպցիոն ծրագրերի մշակումն ու իրականացումը:

Մոնիտորինգի հանձնաժողովը ղեկավարում է ՀՀ նախագահի ներկայացուցիչը (նախկինում՝ խորհրդականը, ներկայումս՝ օգնականը): Մյուս անդամներն են Եվրոպական երկրների կոռուպցիայի դեմ պայքարի խմբում (GRECO) ՀՀ պատվիրակության ղեկավարը, Պետական կառավարման համակարգի բարեփոխումների հանձնաժողովի քարտուղարը, ՀՀ կառավարության աշխատակազմի ներկայացուցիչը, ինչպես նաև ՀՀ Ազգային ժողովի խմբակցությունների և խմբերի ներկայացուցիչները: Հասարակական ոլորտը ներկայացնում են ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան կազմակերպության և Ազգային ժողովի յուրաքանչյուր խմբակցության և խմբի կողմից մեկ տարի ժամկետով առաջարկված մեկական հասարակական կազմակերպության (ՀԿ) ներկայացուցիչներ: Քանի որ ընդդիմադիր «Արդարություն» և «Ազգային միաբանություն» խմբակցությունները բոլորտում են Մոնիտորինգի հանձնաժողովի գործունեությունը, վերջինիս կազմում բացակայում են 4 անդամ (2-ական ներկայացուցիչ ընդդիմադիր խմբակցություններից և նրանց կողմից առաջադրվելիք ՀԿ-ներից):

Մոնիտորինգի հանձնաժողովի գործառնություններն են՝ մոնիտորինգի ենթարկել հակակոռուպցիոն ռազմավարության և նախարարությունների հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացումը՝ դրանում ներառելով քաղաքացիական հասարակության կառույցներին և զանգվածային լրատվամիջոցներին, ուսումնասիրել և ամփոփել հակակոռուպցիոն ոլորտում միջազգային ու տեղական փորձը, մոնիտորինգի ենթարկել ՀՀ կողմից ստորագրված և վավերացված հակակոռուպցիոն միջազգային կոնվենցիաներից բխող՝ ՀՀ միջազգային պարտավորությունների կատարումը, և հնարավոր կոռուպցիոն ռիսկերի վերհանման նպատակով իրականացնել օրենքների ու իրավական այլ ակտերի նախագծերի փորձագիտական վերլուծություն¹¹:

Հանձնաժողովը հավաքում է կոռուպցիոն հանցագործությունների վերաբերյալ վիճակագրություն (տես՝ 2005թ. տվյալները ՀՀ կառավարության ինտերնետային կայքում¹²) և հետևում Հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի կատարմանը՝ հիմք ընդունելով պատասխանատու պետական կառույցների կողմից ստացված տվյալները: Հայաստանի կողմից ստորագրված և վավերացված հակակոռուպցիոն կոնվենցիաներից բխող միջազգային պարտավորությունների կատարումը ստուգելիս նույնպես հաշվի են առնվում համապատասխան պետական մարմինների հաշվետվությունները: 2005թ. Մոնիտորինգի հանձնաժողովին կից ձևավորվել է ՀԿ-ների ներկայացուցիչներից բաղկացած տասներկու աշխատանքային խումբ, որոնք սակայն չեն գործել 2006թ. ընթացքում: Նմանապես, 2006թ. տեղի է ունեցել Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի միայն 3 և Մոնիտորինգի հանձնաժողովի՝ միայն 2 հանդիպում:

⁷ «Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիր». Երևան, 2003, էջ 15-18

⁸ Նույնը, էջ 51-68

⁹ ՀՀ նախագահի 2004թ. հունիսի 1-ի թիվ ՆՅ-100 հրամանագիր

¹⁰ ՀՀ նախագահի 2006թ. հունիսի 21-ի թիվ ՆՅ-144-Ն հրամանագիր

¹¹ ՀՀ նախագահի 2004թ. հունիսի 1-ի թիվ ՆՅ-100 հրամանագիր

¹² http://www.gov.am/armversion/premier_2/pdf/prog_d_2.pdf

Հայաստանի միջազգային պարտավորությունները

Հայաստանը ենթակա է միջազգային մոնիտորինգի՝ գնահատելու իր կողմից ստանձնած միջազգային հակակոռուպցիոն պարտավորությունների կատարման գործընթացը: 2004թ. հունվարին երկիրը դարձել է GRECO-ի անդամ¹³, իսկ 2004թ. հունիսին և դեկտեմբերին, համապատասխանաբար, ստորագրել և վավերացրել է Եվրոպայի խորհրդի «Քրեական իրավունքի մասին» և «Քաղաքացիական իրավունքի մասին» հակակոռուպցիոն կոնվենցիաները: Հայաստանը նաև ներգրավվել է Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (OECD)՝ նախկին խորհրդային 8 երկրների համար նախաձեռնած «Ստամբուլի հակակոռուպցիոն գործողությունների պլան» ծրագրում¹⁴:

Հայաստանի մասին GRECO-ի առաջին զեկույցն ընդունվել է 2006թ. մարտին: Այն ներառել է Հայաստանի կառավարության կողմից հակակոռուպցիոն միջոցառումների արդյունավետության գնահատման առաջին և երկրորդ փուլերի արդյունքները: Ձեկույցը նշել է, որ Հայաստանում կոռուպցիան «...լուրջ հիմնախնդիր է, որը բացասաբար է ազդում հանրային ծառայության շատ ոլորտների վրա»¹⁵, և տվել է 24 երաշխավորություն (առաջարկություն)՝ ուղղված կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում առկա իրավիճակի բարելավմանը¹⁶: 2007թ. սեպտեմբերի 30-ը սահմանվել է որպես GRECO-ի առաջարկությունների իրականացման վերջնաժամկետ:

GRECO-ի առաջարկությունների մեծամասնությունը կանխարգելիչ և բացահայտող բնույթի են և հիմնականում (24 առաջարկությունից՝ 20-ը) նպատակաուղղված են օրենքների և ընթացակարգերի ընդունմանն ու բարելավմանը: Վեց առաջարկություն վերաբերում են հանրային ծառայողների և աուդիտորների վերապատրաստմանը, մեկով առաջարկվում է համապատասխան ուսումնասիրությունների իրականացում՝ բացահայտելու կոռուպցիայի և դրա դրսևորումների առավել ամբողջական պատկերը Հայաստանում, իսկ մյուսը կարևորում է հակակոռուպցիոն միջոցառումների և դրանց իրականացման արդյունքների վերաբերյալ հանրության կանոնավոր իրազեկման անհրաժեշտությունը:

OECD-ի «Ստամբուլի հակակոռուպցիոն գործողությունների պլանը» ներառում է Հայաստանը, Ադրբեյջանը, Կրաստանը, Ղազախստանը, Ղրղզստանը, Ռուսաստանը, Տաջիկստանը և Ուկրաինան: Այն կոչված է բարելավելու նշված երկրների հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը միջազգային փորձագետների կողմից մշակված առաջարկությունների միջոցով: Հայաստանին վերաբերող առաջարկությունները մշակվել և ընդունվել են 2004թ. հունիսի 15-18-ին Փարիզում կայացած հանդիպմանը: Հայաստանի կառավարությունը OECD-ի հակակոռուպցիոն ցանցի քարտուղարությանը պարբերաբար զեկուցում է առաջարկությունների կատարման գործընթացի վերաբերյալ: Երկրի զեկույցները ներկայացվել են 2004թ. դեկտեմբերին, 2005թ. հունիսին ու հոկտեմբերին և 2006թ. հունիսին ու դեկտեմբերին:

OECD-ի 24 առաջարկությունները դասակարգված են երեք խմբերում. 1) «Ազգային հակակոռուպցիոն քաղաքականություն և ինստիտուտներ» (7 առաջարկություն). 2) «Օրենսդրություն և կոռուպցիայի քրեականացում» (8 առաջարկություն). 3) «Քաղաքացիական ծառայության թափանցիկություն և ֆինանսական վերահսկողություն» (9 առաջարկություն): OECD-ի 1-ին, 5-րդ, 8-րդ, 10-րդ, 12-րդ, 17-րդ և 20-րդ առաջարկությունները ամբողջովին կամ մասամբ համընկնում են GRECO-ի համապատասխան առաջարկությունների հետ: 2006թ. դեկտեմբերին Փարիզում տեղի ունեցած OECD-ի մոնիտորինգի 6-րդ հանդիպման ընթացքում քննարկվել է Հայաստանի առաջընթացը 2004թ. առաջարկությունների կատարման գործում և ընդունվել երկրի գնահատման (մոնիտորինգի) զեկույցը: Ձեկույցն ընդգծել է մի շարք դրական միտումներ, սակայն նաև նշել է, որ իրականացված միջոցառումներից շատերը միայն առաջին քայլն են կոռուպցիայի նվազեցման ճանապարհին և որ դեռևս մեծ աշխատանք է պահանջվում թեթևացնելու կոռուպցիայի «բեռը» հանրային և տնտեսական կյանքի տարբեր ոլորտներում¹⁷:

2005թ. մայիսին Հայաստանը ստորագրել է Միավորված ազգերի կազմակերպության «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիան (UNCAC)¹⁸, որը վավերացվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2006թ. հոկտեմբերին: UNCAC-ն հիմքեր է ստեղծում աշխարհով մեկ կոռուպցիայի դեմ պայքար ծավալելու համար: Կոնվենցիան անդրադառնում է կանխարգելիչ միջոցառումներին, կոռուպցիայի քրեականացմանը և օրենքների կիրառմանը, միջազգային համագործակցությանը, ակտիվների վերականգնմանը, տեխնիկական աջակցությանը և տեղեկատվության փոխանակմանը, ինչպես նաև կոնվենցիայի դրույթների իրականացման մեխանիզմներին: 2006թ. դեկտեմբերին Հորդանանում կայացած՝ UNCAC-ը վավերացրած պետությունների առաջին հանդիպմանը որոշվել է սահմանել

¹³ <http://www.greco.coe.int>

¹⁴ <http://www.oecd.org/corruption/acn>

¹⁵ <http://www.greco.coe.int/evaluations>

¹⁶ Նույնը

¹⁷ http://www.oecd.org/document/35/0,2340,en_2649_34857_37846947_1_1_1_1,00.html

¹⁸ http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

մոնիտորինգի մեխանիզմ, որը կպարունակի պարտադիր և կամավոր դրույթներ, ինչպես նաև հիմնել միջազգային հիմնադրամ իրավական գծով փորձագետների համար ու մշակել դատական և իրավապահ մարմինների կարողությունների զարգացման համաշխարհային ծրագիր:

Եվրամիության եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ENP) շրջանակներում Եվրոպական միությունն ու Հայաստանը 2006թ. նոյեմբերին վավերացրել են գործողությունների ծրագիրը, որում կոռուպցիայի դեմ պայքարը ներառված է որպես գերակա ոլորտ¹⁹: Հայաստանի գործողությունների ծրագրում հատուկ գերակայությունների մեջ ներառվել են 8 հակակոռուպցիոն միջոցառումներ, այդ թվում՝ պատշաճ քննության ապահովումը և կոռուպցիոն հանցանքների հետապնդումը, Քրեական օրենսգրքի համապատասխանեցումը միջազգային ստանդարտներին, դատավորների և դատախազների էթիկայի կանոնների մշակումը, պաշտոնյաների կողմից գույքի և եկամտի սխալ հայտարարագրման դեպքում պատասխանատվության սահմանումը, դատավորների աշխատավարձերի բարձրացումը և այլն: Այս գործողությունների ծրագրում նշված համարյա բոլոր միջոցառումները ներառված են նաև վերոհիշյալ կոնվենցիաներում և GRECO-ի ու OECD-ի առաջարկություններում:

ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Հարցազրուցավարների դիտարկումների համաձայն 2006թ. հարցման մասնակիցների մեծամասնության (74.0%) վերաբերմունքը համագործակցող էր, 13.0%-ինը՝ զգուշավոր, 7.0%-ինը՝ անտարբեր, 4.0%-ինը՝ դժգոհ, իսկ 2.0%-ը ցույց է տվել այլ վերաբերմունք: Ընդհանուր առմամբ, գյուղերի բնակիչները ավելի բարյացակամ են եղել, քան քաղաքների բնակիչները: Նմանապես, Երևան քաղաքի կենտրոնում բնակվողները հարցազրուցավարների նկատմամբ պակաս բարյացակամություն են ցուցաբերել, քան այլ թաղային համայնքներում բնակվողները:

2006թ. հարցվողների ճնշող մեծամասնությունը (96.0%) հեռուստատեսությունը նշել է որպես կոռուպցիային առնչվող տեղեկատվության հիմնական աղբյուր՝ ռադիոյի, տպագիր մամուլի, ինտերնետի և այլ աղբյուրների շարքում:

1 500 հարցվողներից 40.0%-ը եղել է տղամարդ, 60.0%-ը՝ կին, 23.5%-ը պատկանել է «18-30», 29.3%-ը՝ «31-45», 31.7%-ը՝ «46-60» և 15.5%-ը՝ «61 և բարձր» տարիքային խմբերին: Միջնակարգ (36.0%), բարձրագույն (31.0%) և միջնակարգ մասնագիտական կրթություն (28.0%) ունեցող անձինք կազմել են երեք ամենամեծ խմբերը, իսկ 3.0%-ն ունեցել է թերի միջնակարգ կրթություն և 1.0%-ը՝ գիտական կոչում: 2002թ. կոռուպցիայի ընկալման ուսումնասիրության ժամանակ արձանագրվել է սեռային, տարիքային և կրթական խմբերի նմանատիպ հարաբերակցություն²⁰:

2006թ. հարցման մասնակիցների զբաղվածության խմբերի հարաբերակցությունը տարբերվել է 2002թ. հարցվողների խմբերից: Եթե 2006թ. ուսումնասիրության մասնակիցների 23.0%-ը կազմել են տնային տնտեսուհիները, 20.0%-ը՝ պետական հաստատության աշխատակիցները, 15.0%-ը՝ թոշակառուները, 12.0%-ը՝ գյուղատնտեսության մեջ ներգրավվածները, 8.0%-ը՝ մասնավոր հաստատության աշխատակիցները, 8.0%-ը՝ ինքնազբաղվածները, 5.0%-ը՝ գործազուրկները, 4.0%-ը՝ ուսանողները, 3.0%-ը՝ քաղաքացիական-պետական ծառայողները, 1.0%-ը՝ գործարարները և 0.5%-ը՝ արտագնա աշխատողները, ապա 2002թ.-ին շատ ավելի մեծ էր գործազուրկ հարցվողների (33.2%) և շատ ավելի փոքր՝ տնային տնտեսուհիների տեսակարար կշիռը (2.7%-ից ցածր)²¹:

Հարցվողների մեծամասնությունը (65.0%) իր կենսամակարդակը գնահատել է որպես «միջին», 9.0%-ը և 15.0%-ը, համապատասխանաբար, որպես «շատ վատ» և «վատ», իսկ 2.0%-ը և 9.0%-ը, համապատասխանաբար, որպես «շատ լավ» և «լավ»: Մինչդեռ, միջին ամսական եկամտի վերաբերյալ ստացվել են հետևյալ պատասխանները. 5.0%-ն ասել է, որ այն ցածր է 10 000 ՀՀ դրամից, 19.0%-ի մոտ եկամուտը կազմել է 11-25 000 ՀՀ դրամ, 30.0%-ի մոտ՝ 26-50 000 ՀՀ դրամ, 26.0%-ի մոտ՝ 51-100 000 ՀՀ դրամ, 14.0%-ի մոտ՝ 101-200 000 ՀՀ դրամ և 5.0%-ի մոտ՝ 200 000 ՀՀ դրամ և բարձր: Հարցվող տնային տնտեսությունների եկամուտները ստացվել են հետևյալ աղբյուրներից՝ աշխատավարձ (45.0%), եկամուտ ինքնազբաղվածությունից (24.0%), թոշակ (13.0%), օգնություն արտերկրից (13.0%) և նպաստ (4.0%):

«Ի՞նչ է կոռուպցիան» հարցը տրվել է միայն 2006թ. հարցման ժամանակ: Հարցվողների 40.1%-ը կոռուպցիան համարել է «հանցագործություն», 11.8%-ը՝ «անբարոյականություն», 14.6%-ը՝ «ընդունված

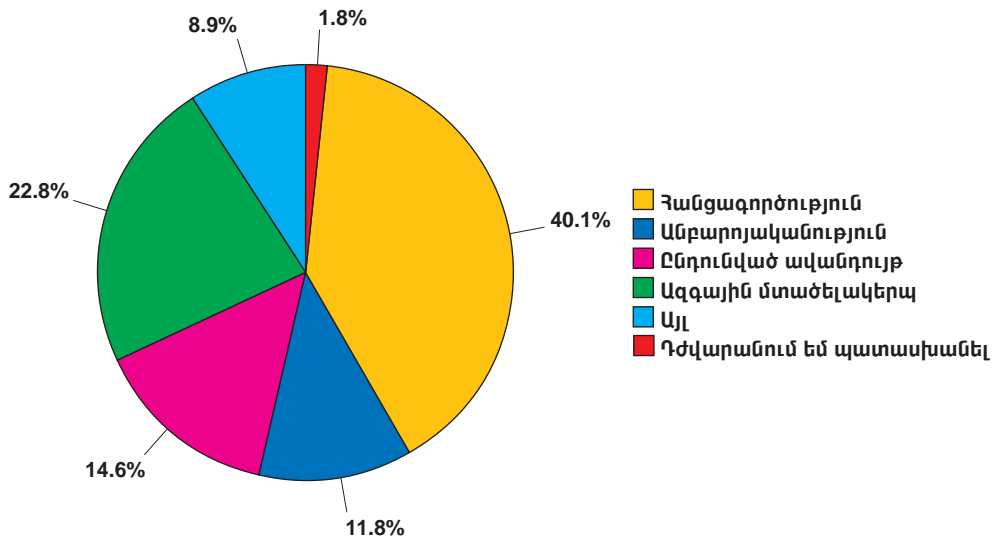
¹⁹ http://www.delarm.cec.eu.int/en/press/16_11_2006.pdf

²⁰ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏՁԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 2

²¹ Նույնը

ավանդույթ», 22.8%-ը՝ «ազգային մտածելակերպ», իսկ 8.9%-ը տվել է այլ պատասխաններ, որոնցում մեծամասնություն էր կազմում «կաշառակերություն» հասկացությունը (տես Պատկեր 1):

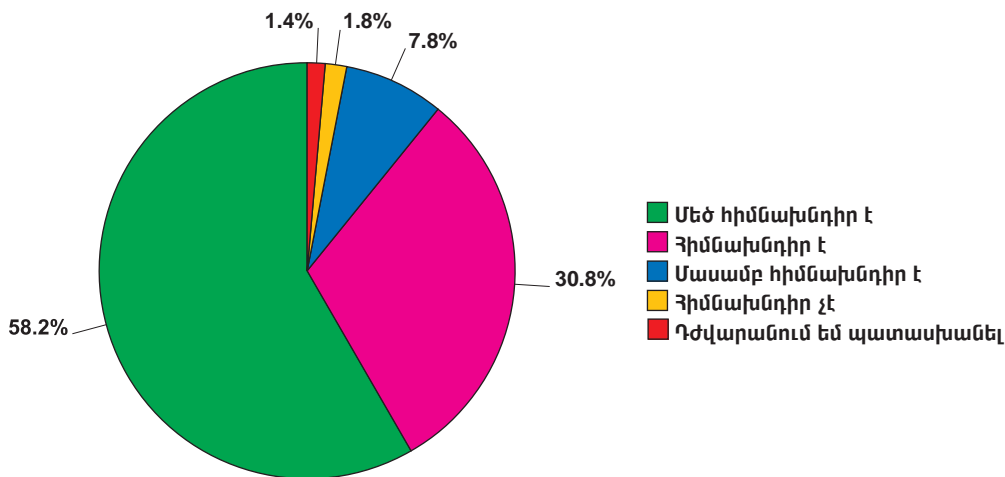
Պատկեր 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:

Պատասխանների համադրումը ըստ բոլոր ժողովրդագրական կատեգորիաների ցույց է տվել, որ հարցվողների մեծամասնությունը կոռուպցիան համարել է «հանցագործություն» (տես Պատկեր 1 Հավելված 3, 4, 5 ու 7-ում և Աղյուսակ 1 Հավելված 6-ում): Քաղաքային և գյուղական բնակչության պատասխանների միջև չի նկատվել էական տարբերություն (տես Պատկեր 1 Հավելված 8-ում), իսկ մարզային կտրվածքով «հանցագործություն» պատասխանների ավելի մեծ տոկոս է արձանագրվել Վայոց Ձորի մարզում (տես Պատկեր 1 Հավելված 9-ում):

2002թ. կոռուպցիան համարվել է հիմնախնդիր հարցվողների 80.0%-ի կողմից, և միայն 4.0%-ն է կարծիք արտահայտել, որ այն հիմնախնդիր չէ²²: 2006թ. հարցման արդյունքները ցույց են տվել, որ գումարային առումով հարցվողների ավելի մեծ մասը (մոտ 89.0%) կարծում է, որ կոռուպցիան հիմնախնդիր (30.8%) և մեծ հիմնախնդիր (58.2%) է Հայաստանում, և ավելի փոքր մասը (1.8%)՝ որ այն հիմնախնդիր չէ (տես Պատկեր 2):

Պատկեր 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:

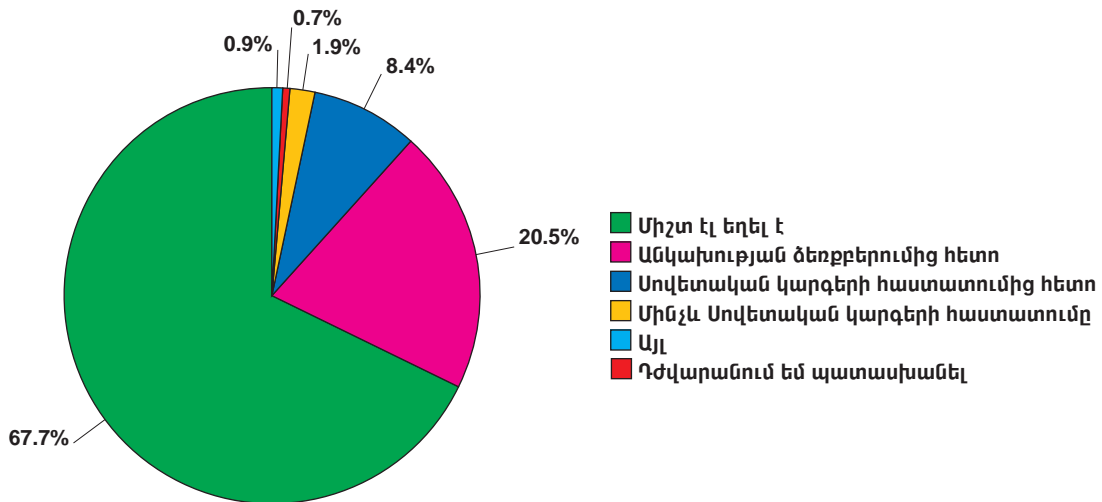

Կոռուպցիան համարվել է հիմնախնդիր կամ մեծ հիմնախնդիր հարցվածների մեծամասնության կողմից՝ ժողովրդագրական բոլոր խմբերում (տես Պատկեր 2 Հավելված 3, 4, 5 ու 7-ում և Աղյուսակ 2 Հավելված 6-ում): Ինչպես քաղաքային, այնպես էլ գյուղական բնակավայրերում հարցվողների զգալի մասը կիսել է նույն կարծիքը (տես Պատկեր 2 Հավելված 8-ում): Նույն տեսակետն արտացոլվել է նաև բոլոր վարչատարածքային միավորների հարցվողների պատասխաններում (տես Պատկեր 2 Հավելված 9-ում):

²² «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 2

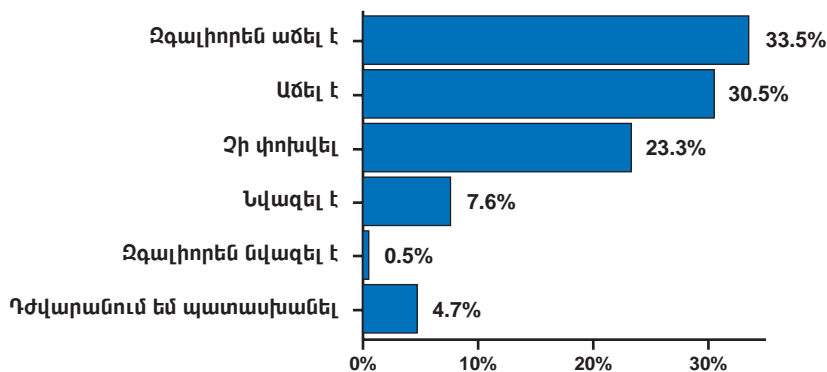
Պատկեր 3-ում ցույց է տրված, որ ուսումնասիրության մասնակիցների 67.7%-ը համոզված է, որ կոռուպցիան միշտ եղել է Հայաստանում, 20.5%-ն ասել է, որ այն ի հայտ է եկել անկախության ձեռքբերումից հետո, 8.4%-ը նշել է, որ այն տարածվել է սովետական կարգերի հաստատումից հետո, իսկ 1.9%-ը ընտրել է «մինչև սովետական կարգերի հաստատումը» պատասխանը: 2002թ. հարցվողների միայն 14.1%-ն էր ասել, որ կոռուպցիան եղել է միշտ, 27.5%-ը նշել էր «անկախության ձեռքբերումից հետո», 25.1%-ը՝ «ԽՍՀՄ կազմավորումից հետո», իսկ 31.6%-ը՝ «մինչև ԽՍՀՄ կազմավորումը» պատասխանները²³:

Պատկեր 3. Երբևե՞ր է կոռուպցիան տարածվել հայ հասարակությունում:

Վերջին ժամանակաշրջանում կոռուպցիայի մակարդակի փոփոխության վերաբերյալ հարցի պատասխանները ներկայացված են Պատկեր 4-ում: Հարցվողների մեկ երրորդը (33.5%) նշել է, որ վերջին երեք տարվա ընթացքում կոռուպցիայի մակարդակը երկրում զգալիորեն աճել է, 30.5%-ը համարել է, որ այն աճել է, 23.3%-ը ասել է, որ այն չի փոփոխվել, և միայն 7.6%-ն է պատասխանել, որ նվազել է: Թեև 2002թ. նույն հարցը տրվել էր վերջին հինգ տարվա կտրվածքով, պատասխանների բաշխումը մոտ է 2006թ. արդյունքներին (համապատասխանաբար 34.4%, 32.6%, 24.8% և 2.8%)²⁴:

Պատկեր 4. Ինչպե՞ս է Հայաստանում փոխվել կոռուպցիայի մակարդակը վերջին երեք տարվա ընթացքում:

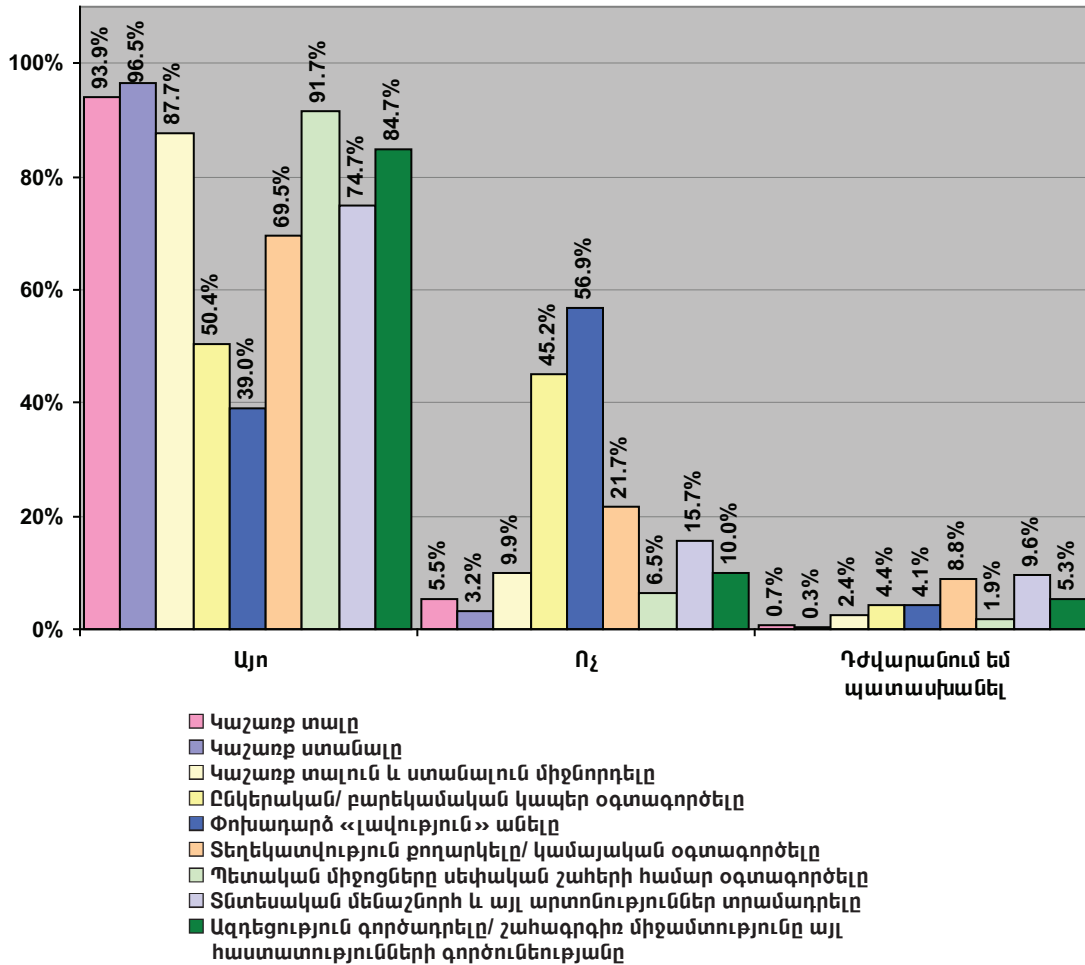
Պատկեր 5-ը ցույց է տալիս, որ կոռուպցիայի դրսևորումների վերաբերյալ հարցին տրվող երեք առավել հաճախ հանդիպող պատասխաններն են «կաշառք տալը», «կաշառք վերցնելը» և «պետական միջոցները սեփական շահերի համար օգտագործելը»: Ինչ վերաբերում է 2002թ. հարցմանը, ապա համարյա բոլոր մասնակիցները կոռուպցիան կապել են կաշառք տալու (96.5%), կաշառք վերցնելու (93.5%) և պաշտոնի չարաշահման հետ (91.7%)²⁵:

²³ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 2

²⁴ Նույնը

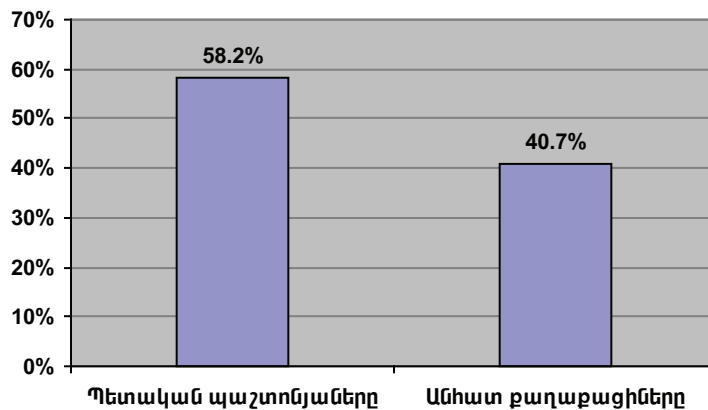
²⁵ Նույնը

Պատկեր 5. Նշված օրինակներից որո՞նք եք Դուք համարում կոռուպցիայի դրսևորում:

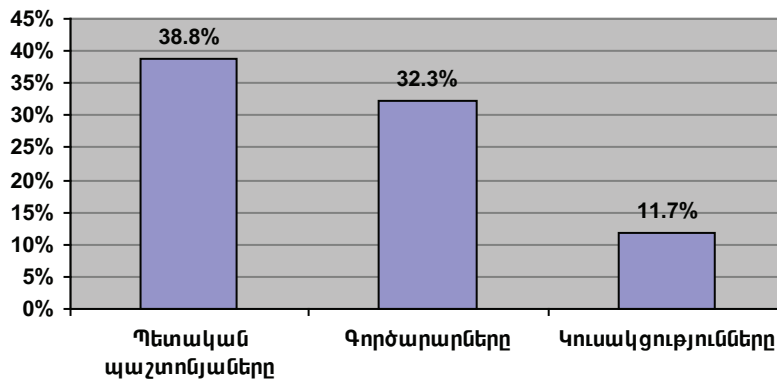
«Ո՞վքեր են Հայաստանում նպաստում կոռուպցիայի տարածմանը» հարցին 2006թ. հարցվողների 58.2%-ը առաջին հերթին նշել է պետական պաշտոնյաներին, երկրորդ հերթին (38.8%-ը)՝ կրկին պետական պաշտոնյաներին և երրորդ հերթին (34.3%-ը)՝ կուսակցություններին (տես Պատկեր 6.1, 6.2 և 6.3): 2002թ. հարցման մասնակիցների ճնշող մեծամասնությունը (94.5%) նույնպես նշել է պետական պաշտոնյաներին որպես կոռուպցիայի տարածմանը նպաստողներ, սակայն հնարավորություն չի ունեցել դասակարգելու պատասխանները²⁶:

Պատկեր 6.1. Ովքե՞ր են Հայաստանում նպաստում կոռուպցիայի տարածմանը առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 100.0%-ը)

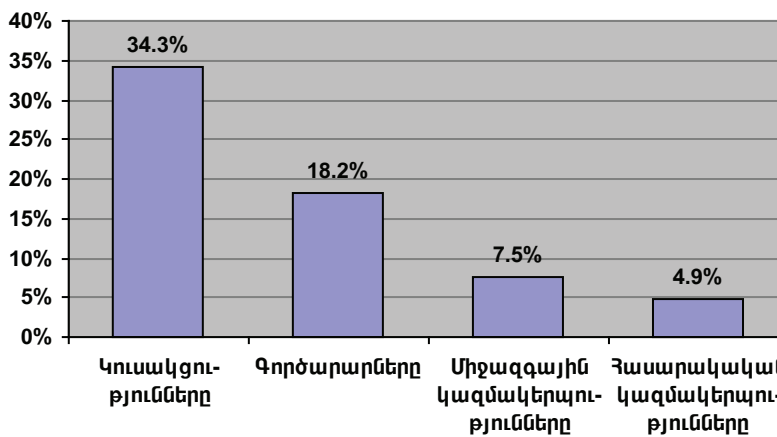

²⁶ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏՀԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 2-3

Պատկեր 6.2. Ուլքե՞ր են Հայաստանում նպաստում կոռուպցիայի տարածմանը երկրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 85.6%-ը)

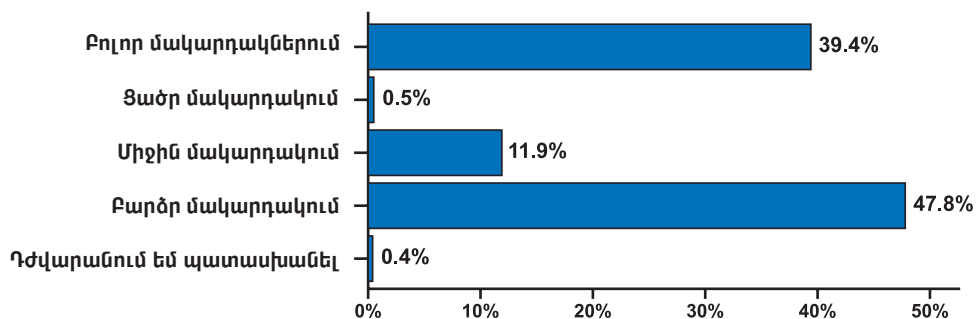

Պատկեր 6.3. Ուլքե՞ր են Հայաստանում նպաստում կոռուպցիայի տարածմանը երրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 66.9%-ը)

«Հայաստանում պետական ո՞ր մակարդակում է կոռուպցիան ավելի լայն տարածված» հարցին 2006թ. ստացված պատասխանների բաշխումը բավականին նման է եղել 2002թ. բաշխմանը²⁷: Հարցվողների համարյա կեսն (47.8%) ասել է, որ կոռուպցիան տարածված է Հայաստանի պետական կառավարման բարձր համակարգում, 39.4%-ը պատասխանել, որ այն գոյություն ունի բոլոր մակարդակներում, 11.9%-ը կարծում է, որ այն տարածված է միջին մակարդակում և միայն 0.5%-ն է նշել ցածր մակարդակը (տես Պատկեր 7):

Պատկեր 7. Հայաստանում պետական ո՞ր մակարդակում է կոռուպցիան ավելի լայն տարածված:

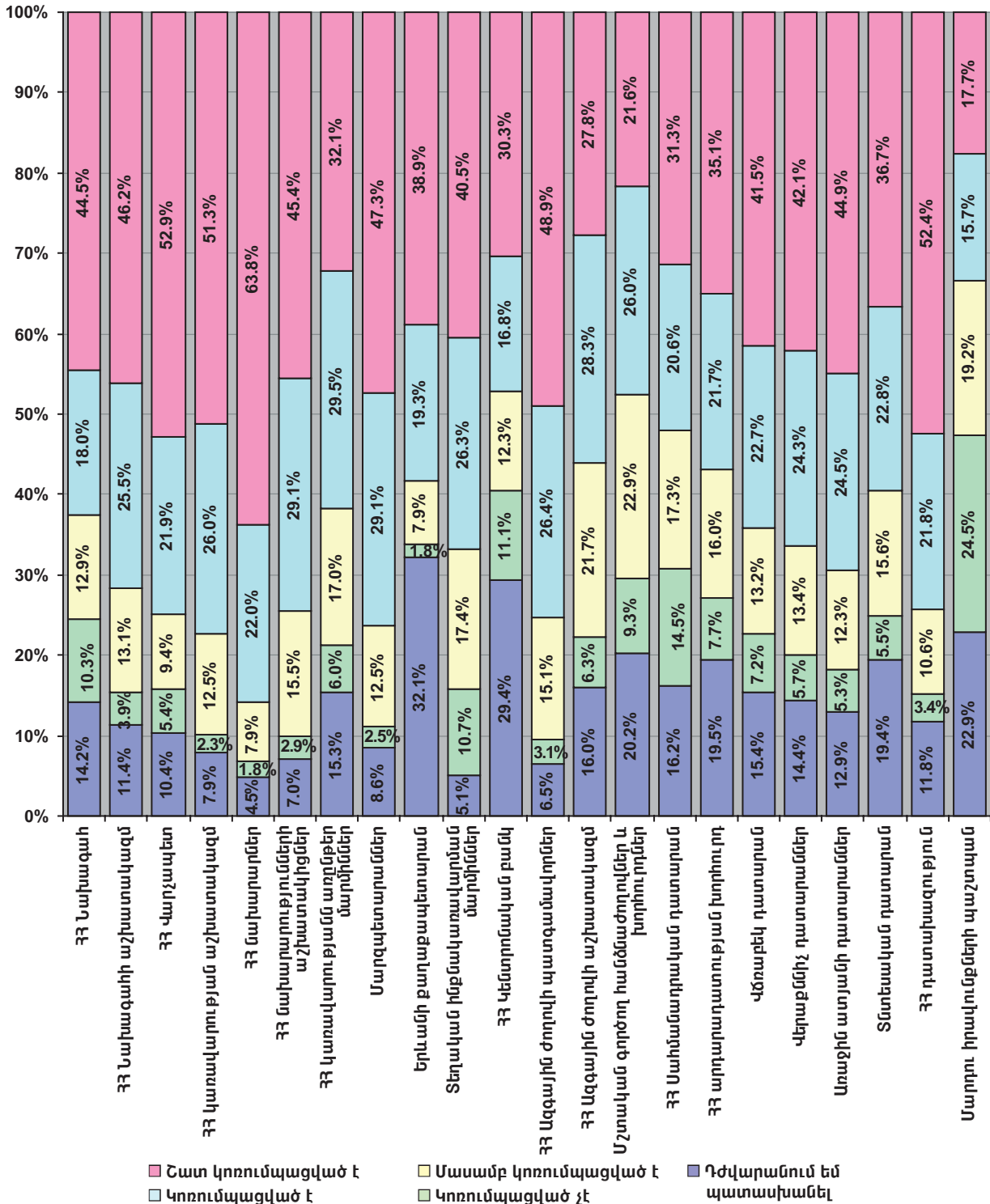

2002թ. տվյալների համաձայն որպես չափազանց կոռումպացված կառույցներ առավել հաճախ նշվել են դատարանները (45.4%), դատախազությունը (43.3%) և վարչապետի աշխատակազմը (34.4%): Այն հարցին, թե, մասնավորապես, որոնք են երեք առավել կոռումպացված պետական ինստիտուտները, հարցվողները հիմնականում պատասխանել են, որ դրանք բոլորն էլ կոռումպացված են և դժվար է

²⁷ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 3

առանձնացնել առավել կոռումպացվածները²⁸: Մինչդեռ, 2006թ. հարցման մասնակիցների 63.8%-ը թվարկված 22 ինստիտուտներից որպես «շատ կոռումպացված» ընտրել է նախարարներին, 52.9%-ը՝ վարչապետին և 52.4%-ը՝ դատախազության համակարգը (տես Պատկեր 8):

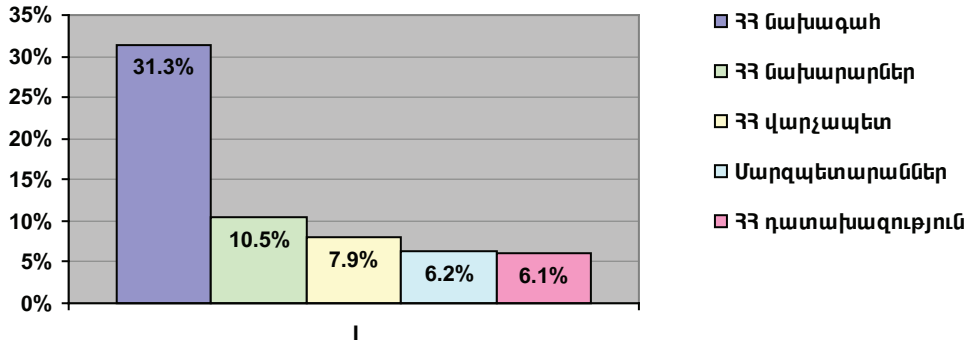
Պատկեր 8. Ինչպե՞ս կգնահատեիք կոռուպցիայի տարածվածության աստիճանը հետևյալ պետական կառույցներում:

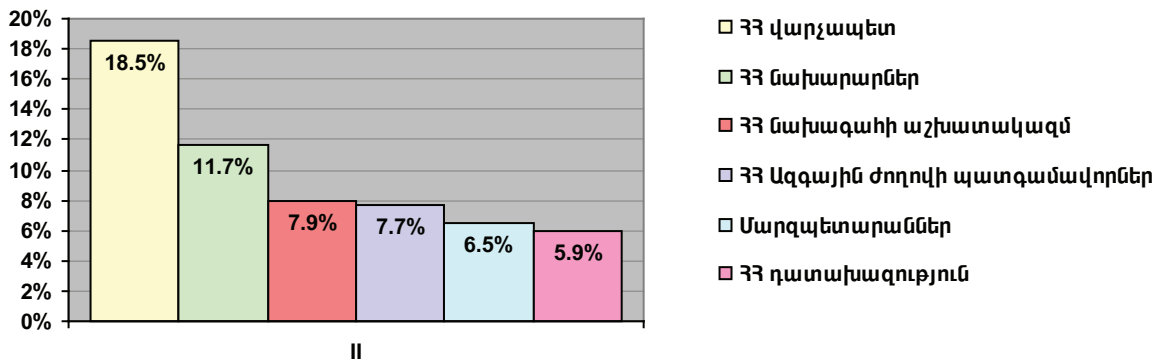
Առաջնահերթության կարգով (առաջին, երկրորդ և երրորդ տեղերում) որպես առավել կոռումպացված ինստիտուտներ են նշվել նախագահը (տես Պատկեր 8.1), վարչապետը (տես Պատկեր 8.2) և նախարարները (տես Պատկեր 8.3):

²⁸ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 3

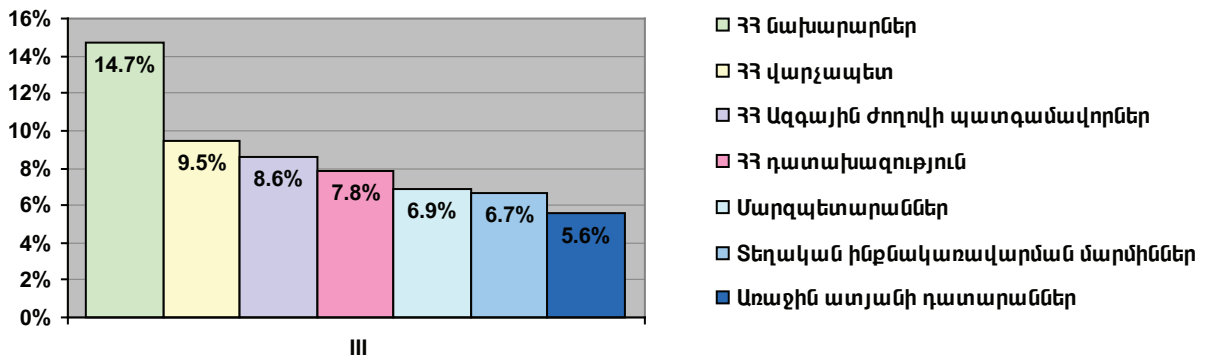
Պատկեր 8.1. Որո՞նք են առավել կոռումպացված պետական կառույցները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը)

Պատկեր 8.2. Որո՞նք են առավել կոռումպացված պետական կառույցները երկրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

Պատկեր 8.3. Որո՞նք են առավել կոռումպացված պետական կառույցները երրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 96.6%-ը)

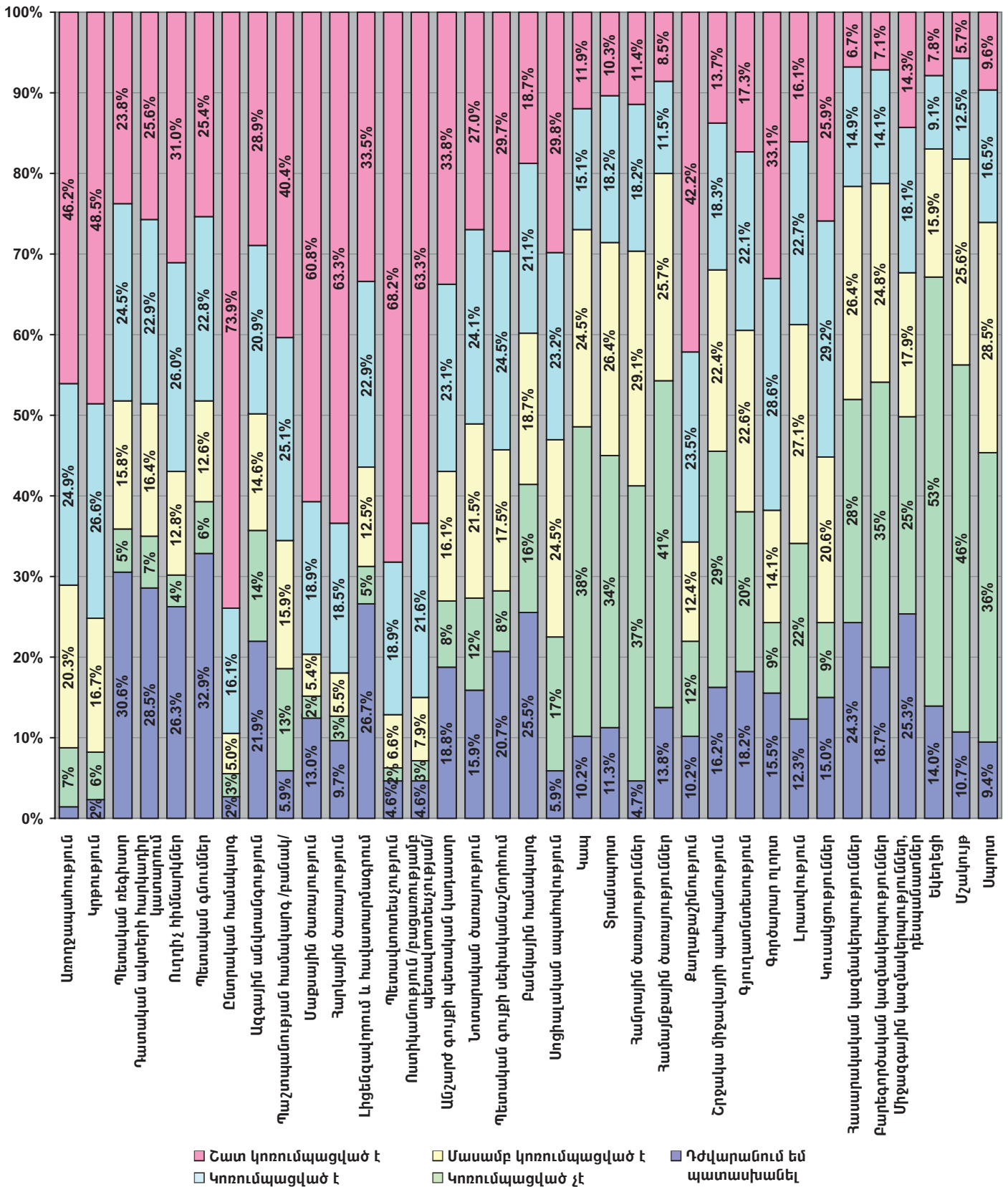

Նախագահը առաջին հերթին նշվել է որպես ամենակոռումպացված ինստիտուտ նաև բոլոր ժողովրդագրական խմբերում (տես Պատկեր 3 Հավելված 3, 4, 5 ու 7-ում և Աղյուսակ 3 Հավելված 6-ում): Նմանապես, քաղաք-գյուղ կտրվածքով, ինչպես նաև մարզային կտրվածքով (հատկապես Արմավիրի մարզում) հարցման մասնակիցների մեծամասնությունը այս հարցում առաջնահերթությունը տվել է նախագահին (տես Պատկեր 3 Հավելված 8 և 9-ում):

Պատկեր 9-ում ներկայացված են առավել կոռումպացված ոլորտները/ծառայությունները 2006թ. հարցվողների ընկալմամբ: Թվարկված 35 տարբերակների շարքում հարցման մասնակիցների 73.9%-ը որպես «չառ կոռումպացված» նշել են ընտրական համակարգը, 68.2%-ը՝ պետավտոտեսչությունը և 63.3%-ը՝ հարկային ծառայությունը: 2002թ. հարցման արդյունքներով պետավտոտեսչությունը նույնպես համարվել է «չափազանց կոռումպացված» հարցվողների 51.5%-ի կողմից, բանակի (46.6%) և առողջապահության (43.2%) հետ մեկտեղ: Չորս տարի առաջ իրականացված ուսումնասիրության մասնակիցները հրաժարվել էին կոնկրետ ոլորտներ կամ ծառայություններ մատնանշել որպես առաջին, երկրորդ և երրորդ կարգի առավել կոռումպացված, քանի որ բոլորին էլ համարել էին այդպիսին²⁹:

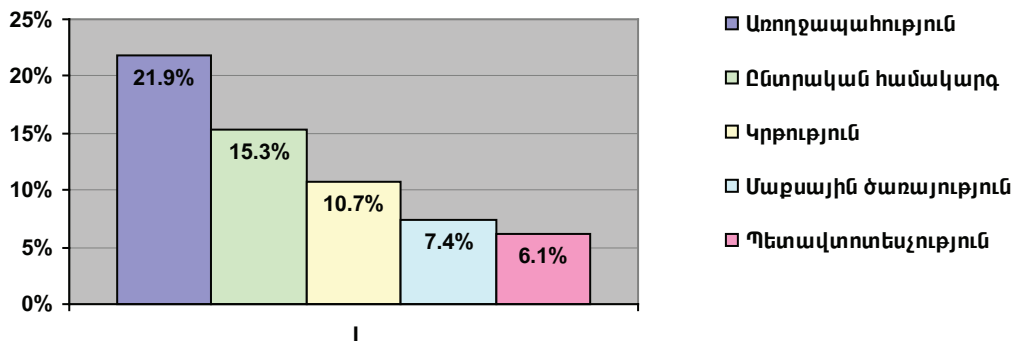
²⁹ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 3

Պատկեր 9. Ինչպե՞ս կզնահատեիք հետևյալ ոլորտներում/ծառայություններում կոռուպցիայի տարածվածության աստիճանը:

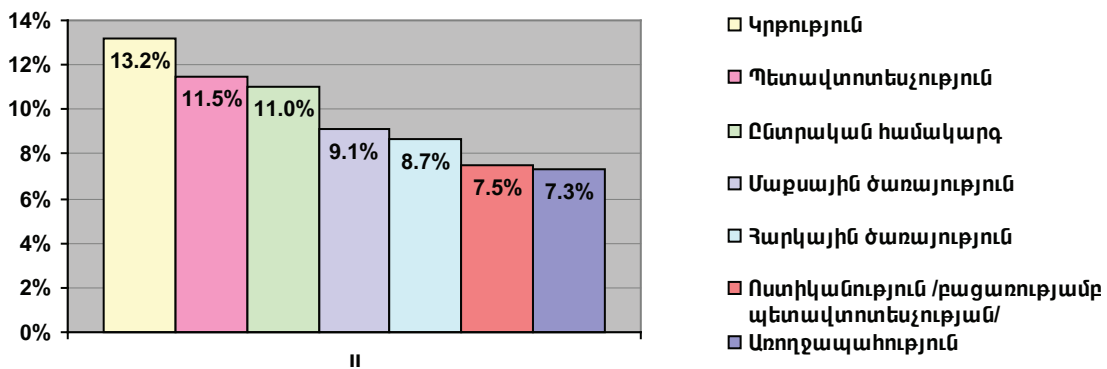

2006թ. հարցման մասնակիցները կատարել են առաջին, երկրորդ և երրորդ «կարգի» առավել կոռումպցված ոլորտների և ծառայությունների ընտրություն (տես Պատկեր 9.1, 9.2 և 9.3): Առաջին տեղում ավելի հաճախ ընկել է առողջապահությունը, երկրորդում՝ կրթությունը և երրորդում՝ պետավտոտեսչությունը (մնացած բոլոր պատասխանները եղել են 3.0%-ից քիչ):

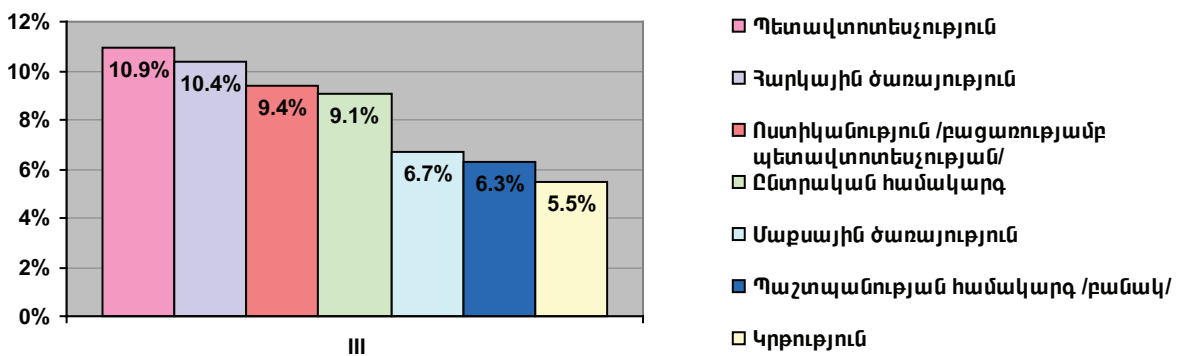
Պատկեր 9.1. Ո՞րն է առավել կոռումպացված ոլորտը/ծառայությունը առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

Պատկեր 9.2. Ո՞րն է առավել կոռումպացված ոլորտը/ծառայությունը երկրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.4%-ը)

Պատկեր 9.3. Ո՞րն է առավել կոռումպացված ոլորտը/ծառայությունը երրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.7%-ը)

Պատասխանների համադրումը ըստ սեռի և տարիքի չի բացահայտել էական տարբերություններ առաջին ամենակոռումպացված ոլորտի/ծառայության ընտրության հարցում (տես Պատկեր 4 Հավելված 3 և 4-ում): Տարբերությունն առկա է կրթական կտրվածքով. բարձրագույն կրթություն ունեցող մարդիկ առաջին հերթին շեշտել են ընտրական համակարգը, մինչդեռ բոլոր մյուս խմբերը որպես ամենակոռումպացված նշել են առողջապահությունը (տես Պատկեր 4 Հավելված 5-ում):

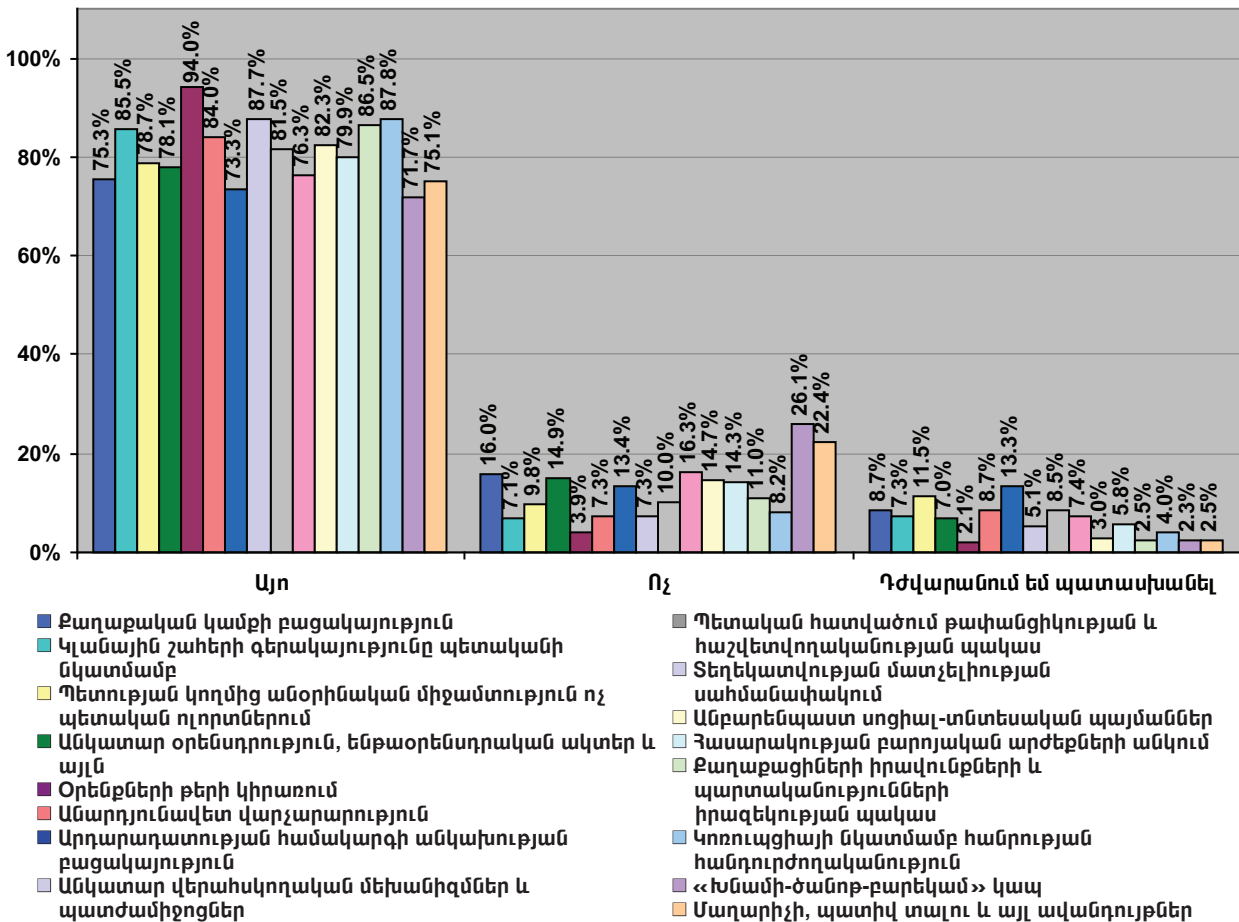
Առողջապահությունը համարել է առաջին ամենակոռումպացված ոլորտ տարբեր զբաղմունքների տեր անձանց մեծամասնությունը, սակայն, ուսանողների մի մեծ խումբ նախապատվությունը տվել է կրթության ոլորտին, իսկ ինքնազբաղված մարդիկ՝ ընտրական համակարգին (տես Աղյուսակ 4 Հավելված 6-ում): 50 000 ՀՀ դրամից ցածր ամսական միջին եկամուտ ունեցողները որպես առաջին ամենակոռումպացված ոլորտ առավել հաճախ նշել են առողջապահությունը, 51-100 000 ՀՀ դրամ ստացողները՝ կրթությունը և ընտրությունները, 101-200 000 ՀՀ դրամ եկամուտ ունեցողները՝ ընտրական համակարգը, իսկ 200 000 ՀՀ դրամ և ավել ստացողները՝ մաքսային ծառայությունը (տես Պատկեր 4 Հավելված 7-ում): Եվ վերջապես, ավելի շատ գյուղաբնակներ քան քաղաքաբնակներ են առաջին հերթին մատնանշել առողջապահությունը որպես առավել կոռումպացված ոլորտ (տես Պատկեր 4 Հավելված 8-ում):

2006թ. բոլոր հարցվողների միայն 28.3%-ն է դրական պատասխան տվել «Վերջին երեք տարվա ընթացքում Դուք կամ Ձեր ընտանիքի անդամները «ոչ պաշտոնական վճարումներ» կատարել ե՞ք» հարցին, 68.7%-ը տվել է բացասական պատասխան, իսկ 3.0%-ը հրաժարվել է հարցին պատասխանելուց: Ինչպես ներկայացված է *Հավելված 10-ում*, պետավտոտեսչությունը, առողջապահությունը և կրթությունը առավել հաճախ են հիշատակվել որպես ոլորտներ, որոնցում հարցվողների կողմից կատարվել են ոչ պաշտոնական վճարումներ: Ընդ որում, պատասխաններում նշված վճարումների գումարի չափը 1 ԱՄՆ դոլարից հասնում է մինչև 6 000 ԱՄՆ դոլարի:

2002թ. հարցման մասնակիցներին առաջարկվել էր տեղեկություն տալ միայն վերջին մեկ տարվա «ոչ պաշտոնական վճարումների» մասին, և առավել հաճախ նշվող պատասխանները ներառել էին առողջապահությունը, բանակը և կրթությունը, իսկ բոլոր ոլորտներում այդ վճարների չափը 1 ԱՄՆ դոլարից հասել է մինչև 5 000 ԱՄՆ դոլարի³⁰: Ի լրումն նախկինում նշված ոլորտների/ծառայությունների՝ 2006թ. հարցման արդյունքում բացահայտվել են նոր ոլորտներ/ծառայություններ, որոնցում կատարվել են «ոչ պաշտոնական վճարումներ»: Դրանք են իրավաբանական անձանց գրանցման պետական ռեգիստրը, դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայությունը, օտարերկրյա դեսպանատները, շրջակա միջավայրին առնչվող ծառայությունները, համատիրությունները և քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման գործակալությունը:

Պատկեր 10-ում ներկայացված է կոռուպցիայի պատճառների վերաբերյալ հարցի պատասխանների բաշխումը: Հարցվողների ճնշող մեծամասնությունը որպես կոռուպցիայի հիմնական պատճառներ նշել է օրենքների թերի կիրառումը (94.0%), կոռուպցիայի նկատմամբ հանրության հանդուրժողականությունը (87.8%) և անկատար վերահսկողական մեխանիզմներն ու պատժամիջոցները (87.7%): 2002թ. որպես կոռուպցիայի հիմնական պատճառ նշվել էր օրենքի վատ կիրառումը (83.8%), անկատար օրենսդրությունը/կանոնակարգերը/ընթացակարգերը (69.3%) և վերահսկողական մեխանիզմների և պատժամիջոցների բացակայությունը (59.0%): Մինչդեռ, հարցվողների միայն 36.5%-ն էր կոռուպցիայի հիմնական պատճառների շարքում նշել կոռուպցիայի հանդեպ հասարակության հանդուրժողականությունը³¹:

Պատկեր 10. Որո՞նք են Հայաստանում կոռուպցիայի տարածման հիմնական պատճառները:

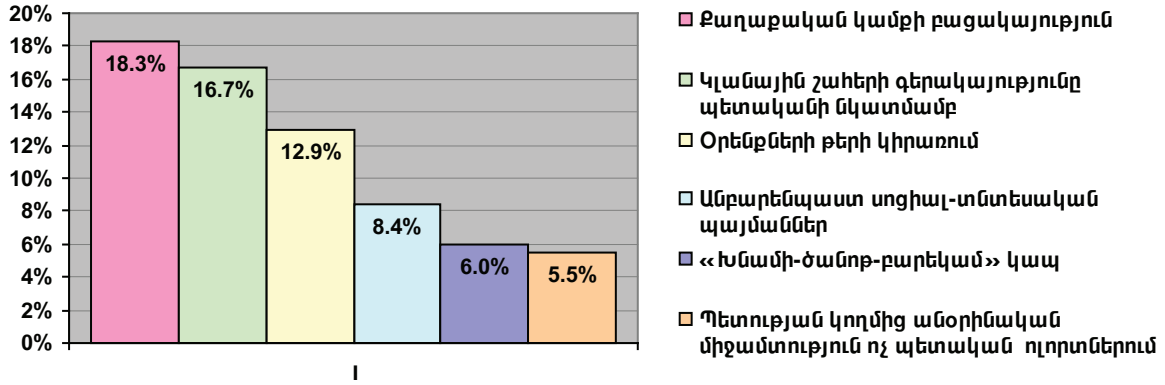

³⁰ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏՀԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 11

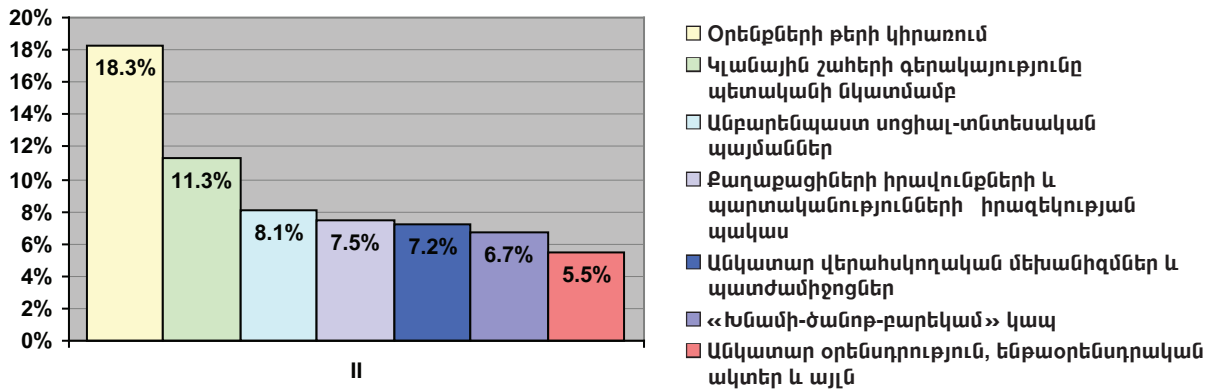
³¹ Նույնը, էջ 8

Ի պատասխան կոռուպցիայի հիմնական պատճառներից երեք առավել կարևորագույնն ընտրելու առաջարկին՝ 2006թ. հարցման մասնակիցները մատնանշել են «քաղաքական կամքի բացակայությունը» առաջին հերթին և «օրենքների թերի կիրառումը» երկրորդ և երրորդ հերթին (*տես Պատկեր 10.1, 10.2 և 10.3*):

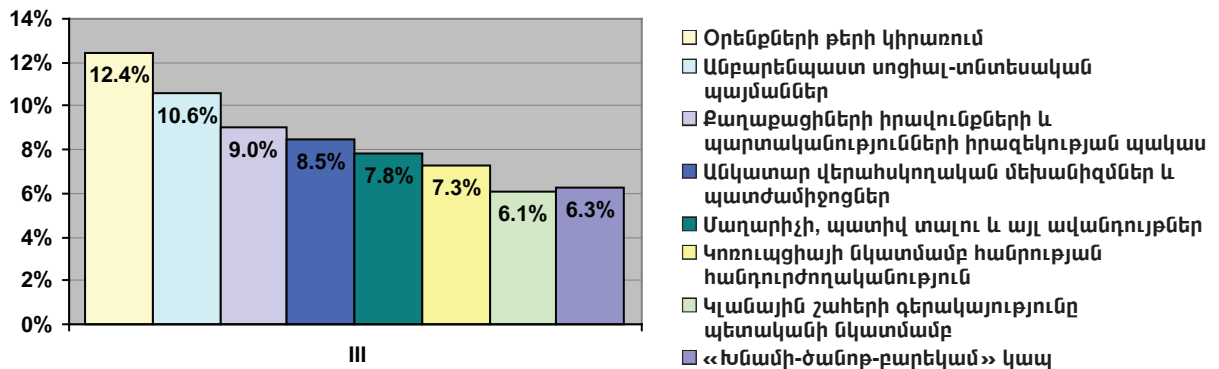
Պատկեր 10.1. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը)

Պատկեր 10.2. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները երկրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.6%-ը)

Պատկեր 10.3. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները երրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.1%-ը)

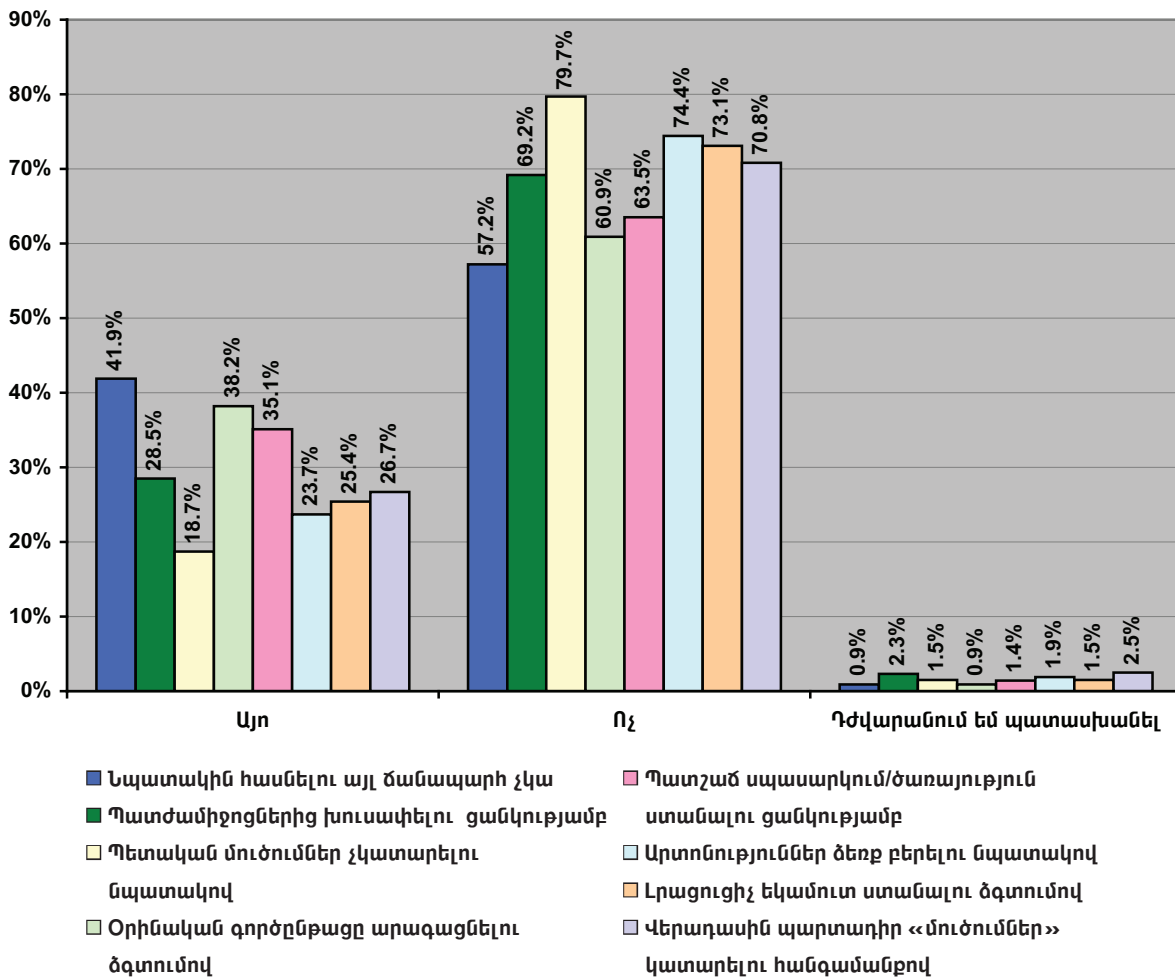
Ե՛վ տղամարդիկ, և՛ կանայք առավել հաճախ նշել են «քաղաքական կամքի բացակայությունը» որպես կոռուպցիայի առաջին հիմնական պատճառ (*տես Պատկեր 5 Հավելված 3-ում*): 46 տարեկանից բարձր հարցվողները ավելի հաճախ նախընտրել են «կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ» պատասխանը (*տես Պատկեր 5 Հավելված 4-ում*): Թերի միջնակարգ, միջնակարգ և միջնակարգ մասնագիտական կրթություն ունեցող հարցվողները ընտրել են «քաղաքական կամքի բացակայություն» պատասխանը, մինչդեռ տոկոսային հարաբերությամբ ավելի շատ բարձրագույն կրթությամբ հարցվողներ մատնանշել են «կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ» (*տես Պատկեր 5 Հավելված 5-ում*):

Տարբեր զբաղմունքների տեր հարցվողների պատասխանների համադրումը ցույց է տվել, որ «քաղաքական կամքի բացակայություն»-ը և «կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ» նշվել են համարյա բոլոր խմբերի կողմից: Բացի այդ, գյուղատնտեսության մեջ ներգրավվածները առաջին տեղում ընտրել են «օրենքների թերի կիրառում»-ը, իսկ ուսանողները նշել են և՛ «քաղաքական կամքի բացակայություն»-ը, և՛ «օրենքների թերի կիրառում»-ը (տես Աղյուսակ 5 Հավելված 6-ում): «Քաղաքական կամքի բացակայություն»-ը և «կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ» ամենահաճախ են նշվել նաև տարբեր եկամուտ ունեցող մարդկանց պատասխաններում (տես Պատկեր 5 Հավելված 7-ում):

Գյուղական վայրերի բնակիչներին առավել մտահոգել է «քաղաքական կամքի բացակայություն»-ը, իսկ քաղաքաբնակները ավելի հաճախ շեշտել են «կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ» (տես Պատկեր 5 Հավելված 8-ում): Վայոց Ձորի մարզում հարցվողների ամենամեծ խմբին անհանգստացրել է «քաղաքական կամքի բացակայություն»-ը, Տավուշ մարզի բնակիչներն ավելի հաճախ նշել են «կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ», իսկ Շիրակի մարզի հարցվողների հիմնական մտահոգությունը եղել է «օրենքների թերի կիրառում»-ը (տես Պատկեր 5 Հավելված 9-ում):

Ինչպես ցույց է տրված Պատկեր 11-ում, 2006թ. հարցման մասնակիցներն առավել հաճախ կոռուպցիան արդարացրել են «նպատակին հասնելու այլ ճանապարհ չկա» (41.9%) հիմնավորմամբ, օրինական գործընթացը արագացնելու ձգտումով (38.2%) և պատշաճ սպասարկում/ծառայություն ստանալու ցանկությամբ (35.1%): Չորս տարի առաջ հարցվողների ավելի քան կեսը նույնպես կոռուպցիայի վարքագիծը բացատրել էր գործընթացների/ընթացակարգերի արագացման ցանկությամբ (61.6%) և նպատակին հասնելու համար այլ հնարավորությունների բացակայությամբ (60.0%)³²:

Պատկեր 11. Ինչո՞վ է արդարացվում կոռուպցիան:

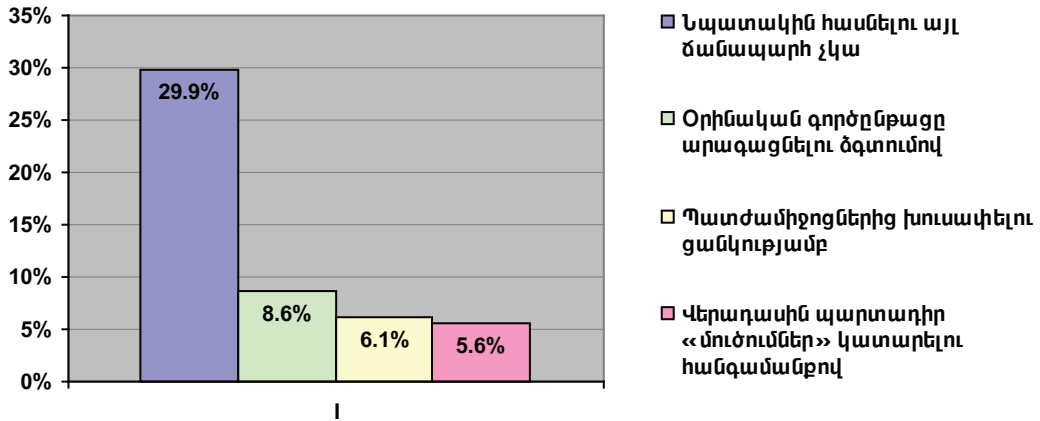

³² «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏՀԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 3

Պատկեր 11.1, 11.2 և 11.3-ը ցույց են տալիս, որ կոռուպցիայի երեք հիմնական արդարացումներ ընտրելիս 2006թ. հարցման մասնակիցները նշել են միևնույն տարբերակները՝ «նպատակին հասնելու այլ ճանապարհ չկա» (առաջին հերթին), «օրինական գործընթացը արագացնելու ձգտումով» (երկրորդ հերթին) և «պատշաճ սպասարկում/ծառայություն ստանալու ցանկությամբ» (երրորդ հերթին):

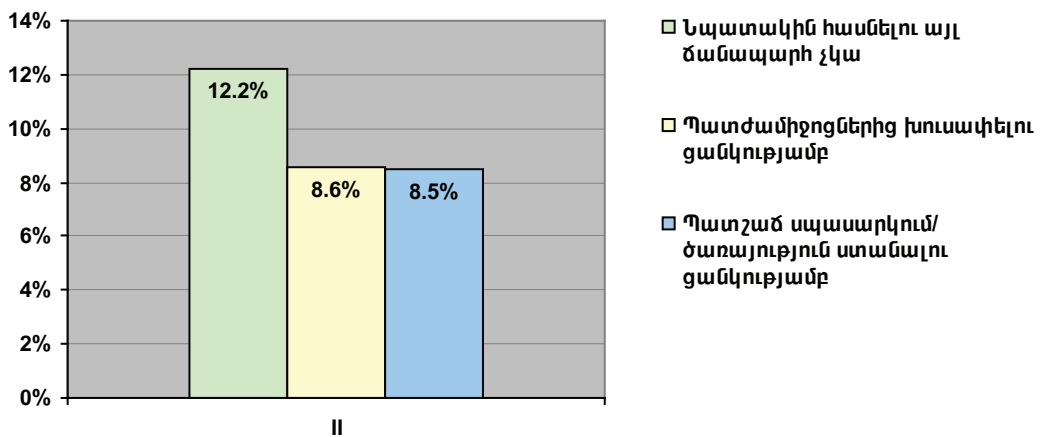
Պատկեր 11.1. Ինչո՞վ է արդարացվում կոռուպցիան առաջին հերթին:

(հարցվողների 39.0%-ը առհասարակ չի համաձայնվել ոչ մի արդարացման հետ)

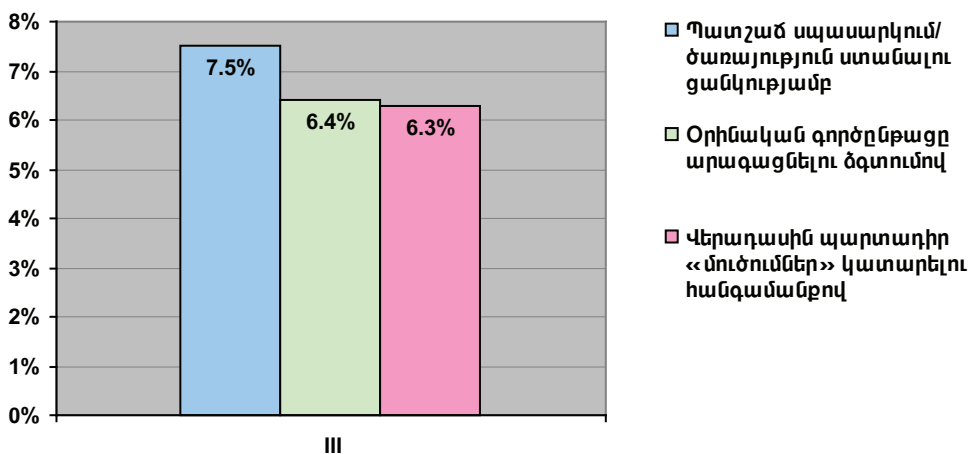
Պատկեր 11.2. Ինչո՞վ է արդարացվում կոռուպցիան երկրորդ հերթին:

(հարցվողների 39.0%-ը առհասարակ չի համաձայնվել ոչ մի արդարացման հետ, իսկ 12.0%-ը չի պատասխանել այս հարցին)

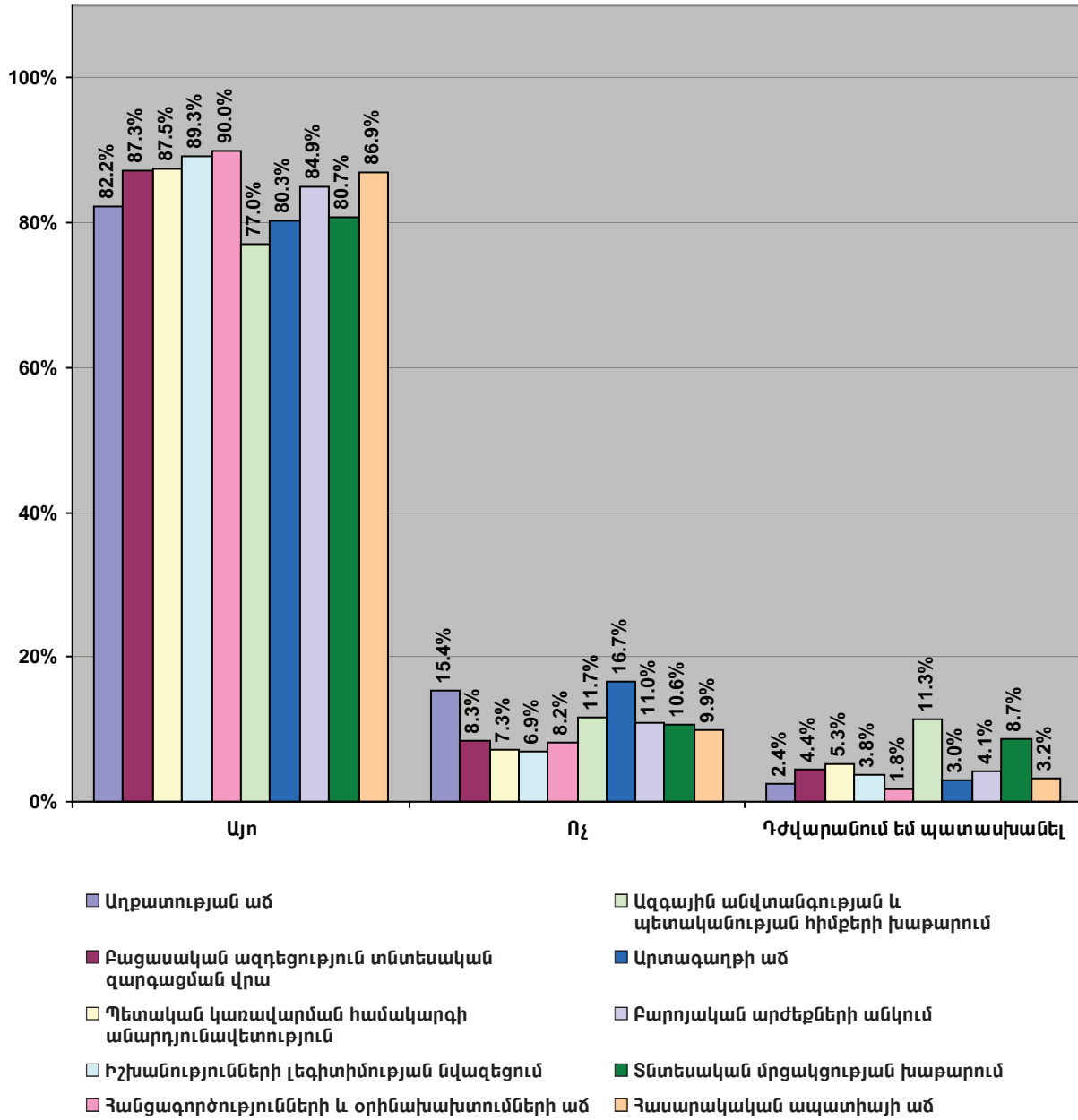
Պատկեր 11.3. Ինչո՞վ է արդարացվում կոռուպցիան երրորդ հերթին:

(հարցվողների 39.0%-ը առհասարակ չի համաձայնվել ոչ մի արդարացման հետ, իսկ 22.0%-ը չի պատասխանել այս հարցին)

Կոռուպցիայի հետևանքների շարքում 2002թ. հարցման մասնակիցները առավել մեծ ուշադրություն են դարձրել աղքատության կտրուկ խորացմանը (66.5%), հանցագործությունների և օրինազանցությունների քանակի (65.8%) և արտագաղթի ծավալների (65.2%) աճին³³: Իսկ 2006թ. հիմնականում մատնանշվել է ոչ միայն հանցագործությունների և օրինախախտումների աճը (90.0%), այլ նաև իշխանությունների լեգիտիմության նվազեցումը (89.3%) և պետական կառավարման համակարգի անարդյունավետությունը (87.5%), ինչպես ներկայացված է Պատկեր 12-ում:

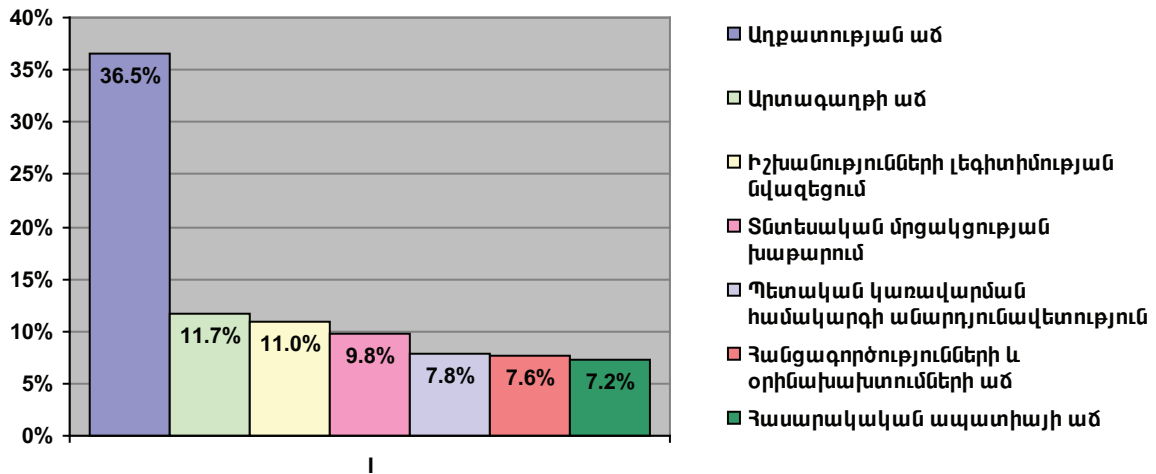
Պատկեր 12. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքները:

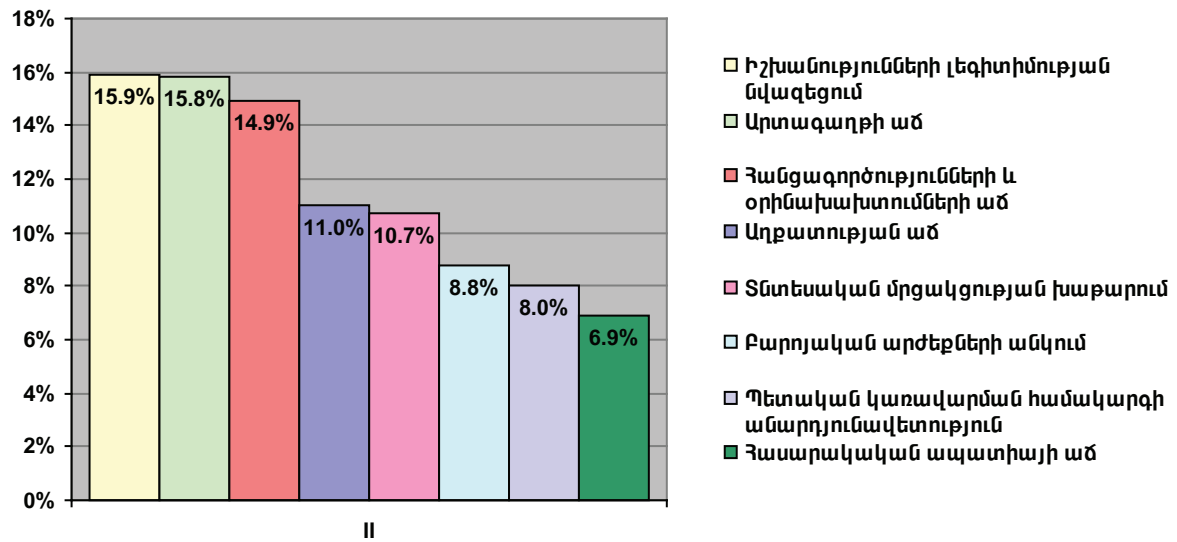
2006թ. հարցման մասնակիցները կոռուպցիայի հետևանքների շարքում առաջին հերթին նշել են աղքատության աճը, երկրորդ հերթին՝ իշխանությունների լեգիտիմության նվազեցումը և արտագաղթի աճը, իսկ երրորդ հերթին՝ հասարակական ապատիայի աճը (տես Պատկեր 12.1, 12.2 և 12.3):

³³ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 3

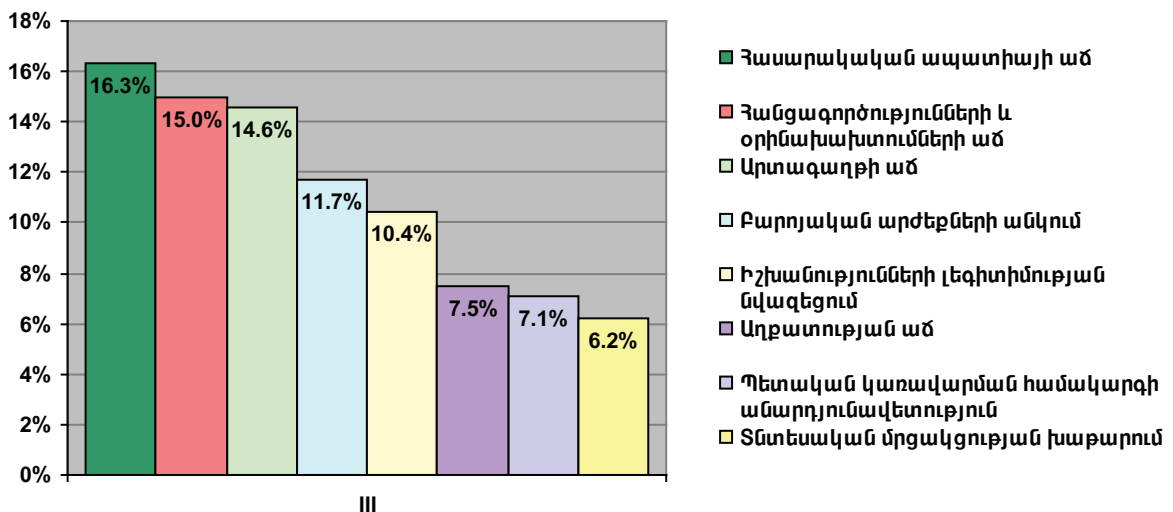
Պատկեր 12.1. Ո՞րն է կոռուպցիայի տարածման հիմնական հետևանքը առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը)

Պատկեր 12.2. Ո՞րն է կոռուպցիայի տարածման հիմնական հետևանքը երկրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.3%-ը)

Պատկեր 12.3. Ո՞րն է կոռուպցիայի տարածման հիմնական հետևանքը երրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.5%-ը)

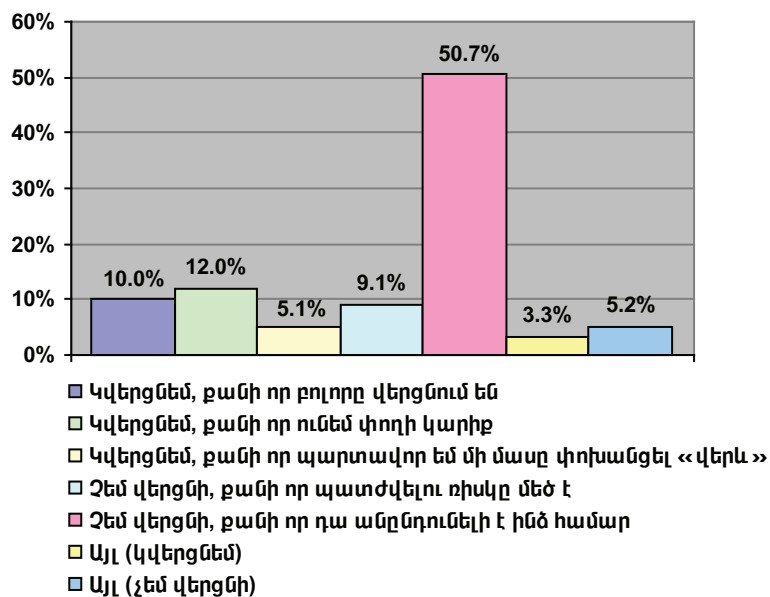

Բոլոր ժողովրդագրական խմբերում որպես կոռուպցիայի առաջին հիմնական հետևանք առավել հաճախ նշվել է աղքատության աճը (*տես Պատկեր 6 Հավելված 3, 4, 5 ու 7-ում և Աղյուսակ 6 Հավելված 6-ում*): Աղքատության աճով ամենաշատ մտահոգությունն արտահայտվել է Վայոց Ձորի մարզում (*տես Պատկեր 6 Հավելված 9-ում*):

2006թ. հարցման մասնակիցների կեսից ավելին (50.7%) պատասխանել է, որ իրենք կաշառք չեն վերցնի, քանի որ դա անընդունելի է իրենց համար, 12.0%-ը պատասխանել է, որ կվերցնեն, քանի որ ունեն փողի կարիք, իսկ 10.0%-ը՝ կվերցնեն, քանի որ բոլորը վերցնում են (*տես Պատկեր 13*): «Այլ» պատասխան տվողների մեծամասնությունը նշել է «կվերցնեն» կամ «չեն վերցնի» առանց մանրամասների, իսկ մյուս կարգի պատասխանների քանակը եղել է 3.0%-ից ցածր:

Մինչդեռ 2002թ. հարցվողների միայն մեկ երրորդն էր նշել, որ ինքը չի վերցնի կաշառք, քանի որ դա անընդունելի է, 27.7%-ը պատասխանել էր՝ որ կվերցնի, քանի որ բոլորը վերցնում են և 23.0%-ը՝ կվերցնի, եթե առաջարկողն ունի բարձր եկամուտ³⁴:

Պատկեր 13. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:

Հարցվողների մեծ մասը ժողովրդագրական բոլոր խմբերում նշել է, որ չի վերցնի կաշառք, քանի որ դա անընդունելի է իր համար (*տես Պատկեր 7 Հավելված 3, 4, 5 ու 7-ում և Աղյուսակ 1 Հավելված 6-ում*): Մարզային կտրվածքով, կոռուպցիայի նկատմամբ առավել մեծ հանդուրժողականություն դրսևորել են Արագածոտնի մարզի հարցվողները (*տես Պատկեր 7 Հավելված 9-ում*):

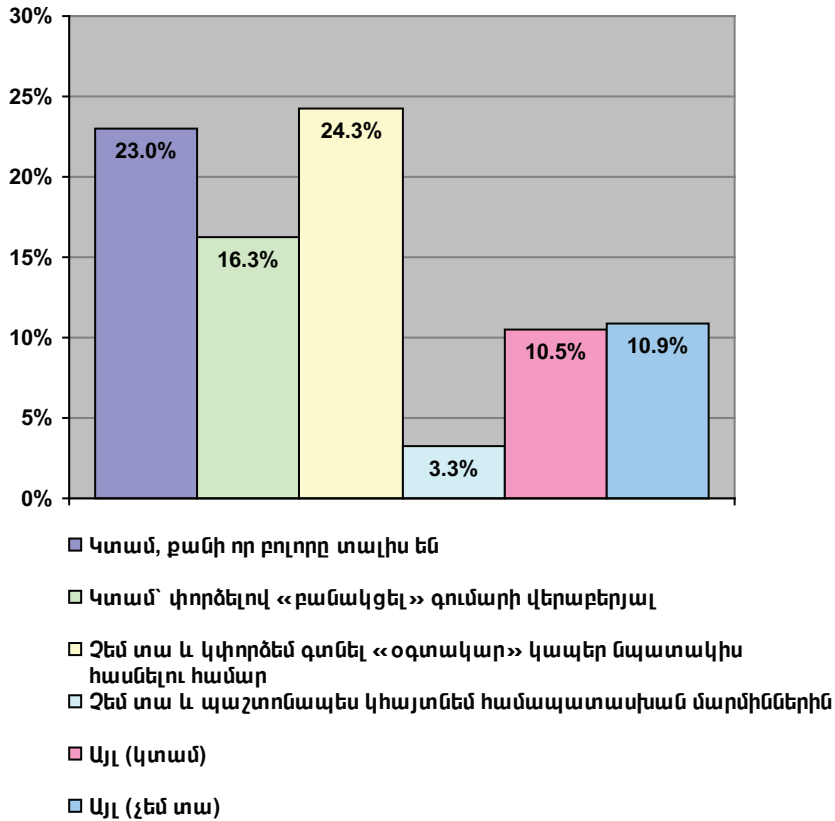
Ինչպես ներկայացված է Պատկեր 14-ում, հարցման մասնակիցների 23.0%-ը կտա կաշառք, քանի որ բոլորը տալիս են, 24.3%-ը չի տա և կփորձի գտնել «օգտակար» կապեր, իսկ 16.3%-ը կտա՝ փորձելով «բանակցել» գումարի վերաբերյալ: Ուսումնասիրության մասնակիցների 29.0%-ը տվել է «այլ» պատասխաններ, որոնց զգալի մասը կազմել են «չեն տա» կամ «կտամ» տարբերակները, մինչդեռ պատասխանների մյուս խմբերը կազմել են 3.0%-ից ցածր:

Իսկ 2002թ. հարցվողների համարյա կեսը (47.2%) պատասխանել էր, որ կփորձի գտնել «օգտակար» կապեր, 29.7%-ը նշել էր, որ կփորձի բանակցել/սակարկել, իսկ 19.1%-ը՝ որ կտա կաշառք առանց պարզաբանումների³⁵:

³⁴ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 3

³⁵ Լույմը

Պատկեր 14. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:

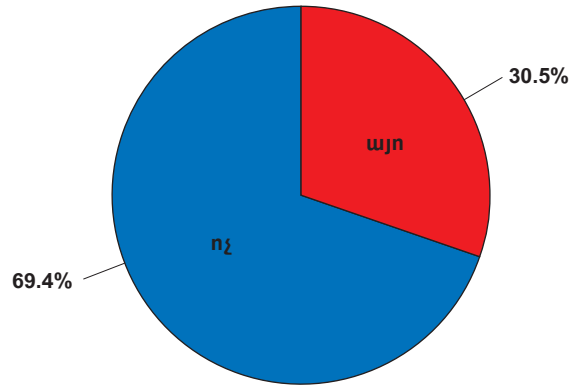
Պատասխանների համադրումը ըստ սեռի բացահայտել է, որ տղամարդկանց ավելի մեծ մասը չի տա կաշառք և փոխարենը կփորձի գտնել «օգտակար» կապեր, իսկ կանանց ավելի մեծ մասը կտա կաշառք, քանի որ բոլորը տալիս են (տես Պատկեր 8 Հավելված 3-ում): «31-45» և «46-60» տարիքային խմբերի հարցվողների համարյա նույնչափ մասը պատասխանել է, որ կտա կաշառք, քանի որ բոլորը տալիս են, կամ կփորձի գտնել «օգտակար» կապեր: «18-30» տարիքային խմբի հարցվածները նախընտրել են գտնել «օգտակար» կապեր, իսկ 61-ից բարձր տարիք ունեցողները նշել են, որ կտան, քանի որ բոլորը տալիս են (տես Պատկեր 8 Հավելված 4-ում):

Թերի միջնակարգ և միջնակարգ կրթություն ունեցողների խմբերում հարցման մասնակիցների ամենամեծ մասը պատասխանել է, որ կտա կաշառք, քանի որ բոլորը տալիս են, իսկ միջնակարգ մասնագիտական և բարձրագույն կրթություն ունեցող հարցվողների խմբերում ավելի հաճախ ասվել է, որ կաշառք չեմ տա, բայց կփորձեմ գտնել «օգտակար» կապեր (տես Պատկեր 8 Հավելված 5-ում): Տնային տնտեսուհիները, քաղաքացիական-պետական ծառայողները, գործազուրկներն ու թոշակառուներն ավելի հաճախ նշել են, որ իրենք կտան կաշառք, քանի որ բոլորը տալիս են, իսկ մասնավոր ու պետական հաստատությունների աշխատակիցները, ինքնագաղվածները, գյուղատնտեսության մեջ ներգրավվածներն և ուսանողներն ասել են, որ իրենք ավելի շուտ կփորձեն գտնել «օգտակար» կապեր, քան կաշառք տալ (տես Աղյուսակ 8 Հավելված 6-ում): 25 000 ՀՀ դրամից ցածր և 200 000 ՀՀ դրամից բարձր եկամուտ ունեցող հարցվողներն առավել հաճախ նշել են, որ կտան, քանի որ բոլորը տալիս են: Մինչդեռ, 26 000-200 000 ՀՀ դրամ ստացող խմբերում առավել հաճախ հանդիպել է «կփորձեմ գտնել «օգտակար» կապեր» պատասխանը (տես Պատկեր 8 Հավելված 7-ում):

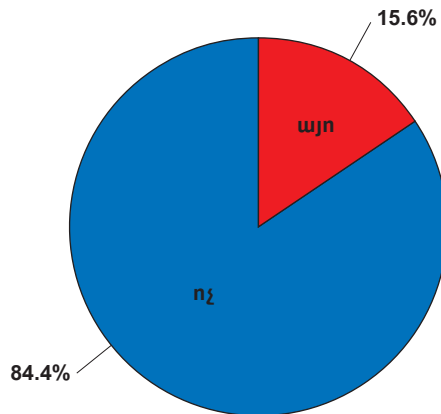
Պատասխանների համադրումը ըստ բնակավայրերի ցույց է տվել, որ գյուղերի բնակիչներն ավելի հակված են տալու կաշառք, քանի որ բոլորը տալիս են, իսկ քաղաքների բնակիչներն ավելի միտված են փնտրելու «օգտակար» կապեր (տես Պատկեր 8 Հավելված 8-ում): Կոտայքի մարզում հարցվողների մեծ մասը կաշառք կտա՝ «քանի որ բոլորը տալիս են», Արագածոտնում՝ «չի տա և կփորձի «բանակցել» գումարի վերաբերյալ» և Սյունիքում՝ «չի տա ու կփորձի գտնել «օգտակար» կապեր» (տես Պատկեր 8 Հավելված 9-ում):

2006թ. հարցման մասնակիցների միայն 30.5%-ն է տեղյակ եղել ՀՀ կառավարության Հակակոռուպցիոն ռազմավարության մասին (տես Պատկեր 15), և միայն 15.6%-ն է ասել, որ գիտեն Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի մասին (տես Պատկեր 16): Մինչդեռ, շատ քչերն են կոնկրետ պատասխանել այն հարցին, որը պահանջում էր մանրամասներ Ռազմավարության և խորհրդի վերաբերյալ:

Պատկեր 15. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, ՀՀ կառավարության հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի մասին:

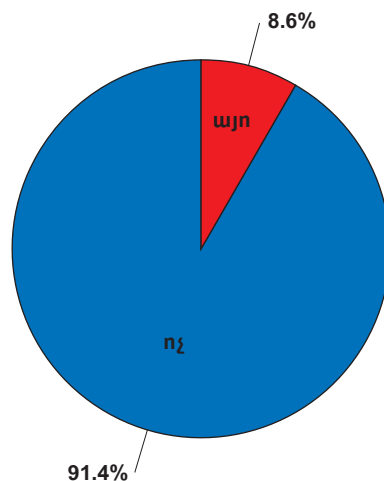

Պատկեր 16. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի մասին:

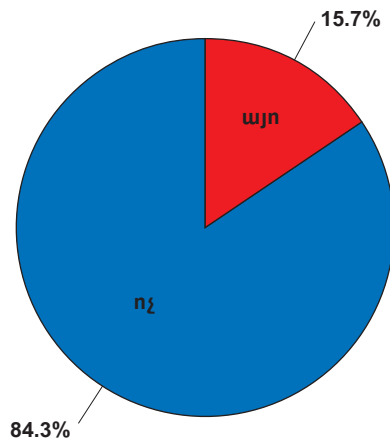
Ինչպես ներկայացված է Պատկեր 17-ում, էլ ավելի քիչ հարցվողներ (8.6%) իրազեկ են Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին կից Սոնիտորինգի հանձնաժողովի մասին, մինչդեռ, նրանք, ովքեր ասել են, որ տեղյակ են, համարյա տեղեկություն չունեն հանձնաժողովի անդամների և գործառույթների վերաբերյալ:

Պատկեր 17. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին կից մոնիտորինգի հանձնաժողովի մասին:

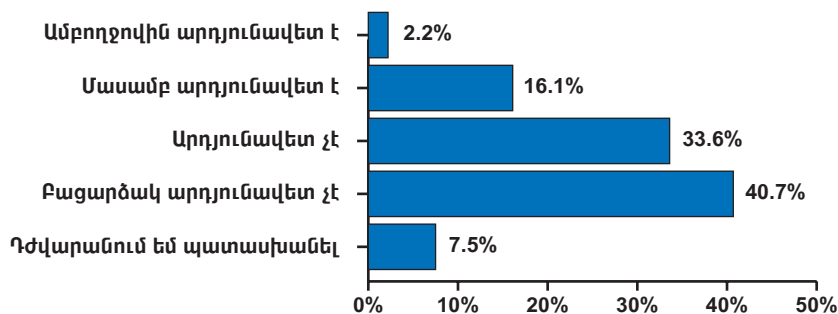
Հարցման մասնակիցների միայն 15.7%-ն է նշել, որ ծանոթ է հակակոռուպցիոն ոլորտում Հայաստանի միջազգային պարտավորությունների մասին (տես Պատկեր 18): Այնուամենայնիվ, միայն մեկ հարցվող է նշել Միավորված ազգերի կազմակերպության «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիան և մեկը՝ GRECO-ի անդամակցությունը, իսկ 29-ը ասել են, որ Հայաստանը պետք է բավարարի կոռուպցիայի դեմ պայքարի որոշակի միջազգային ստանդարտների, որպեսզի կարողանա անդամակցել Եվրոպային:

Պատկեր 18. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, կոռուպցիայի դեմ պայքարում Հայաստանի կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների մասին:

Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարի արդյունավետության վերաբերյալ հարցին պատասխանելիս մասնակիցների միայն 2.2%-ն է համարել, որ այն արդյունավետ է, 16.1%-ը՝ ոչ, որ այն մասամբ արդյունավետ է, 33.6%-ը՝ ասել է, որ արդյունավետ չէ, իսկ 40.7%-ը՝ որ բացարձակ արդյունավետ չէ (տես Պատկեր 19): 2002թ. մասնատիպ հարցին պատասխանողների 70.6%-ը կառավարության հակակոռուպցիոն նախաձեռնությունները համարել էր անարդյունավետ, 20.1%-ը՝ մասամբ արդյունավետ, 7.9%-ը՝ արդյունավետ և 0.7%-ը՝ շատ արդյունավետ³⁶: Հարկն է նշել, որ 2002թ. հարցումն անցկացվել էր մինչև Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարի ռազմավարության ընդունումը:

Պատկեր 19. Արդյունավետ է, արդյո՞ք, Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարը:

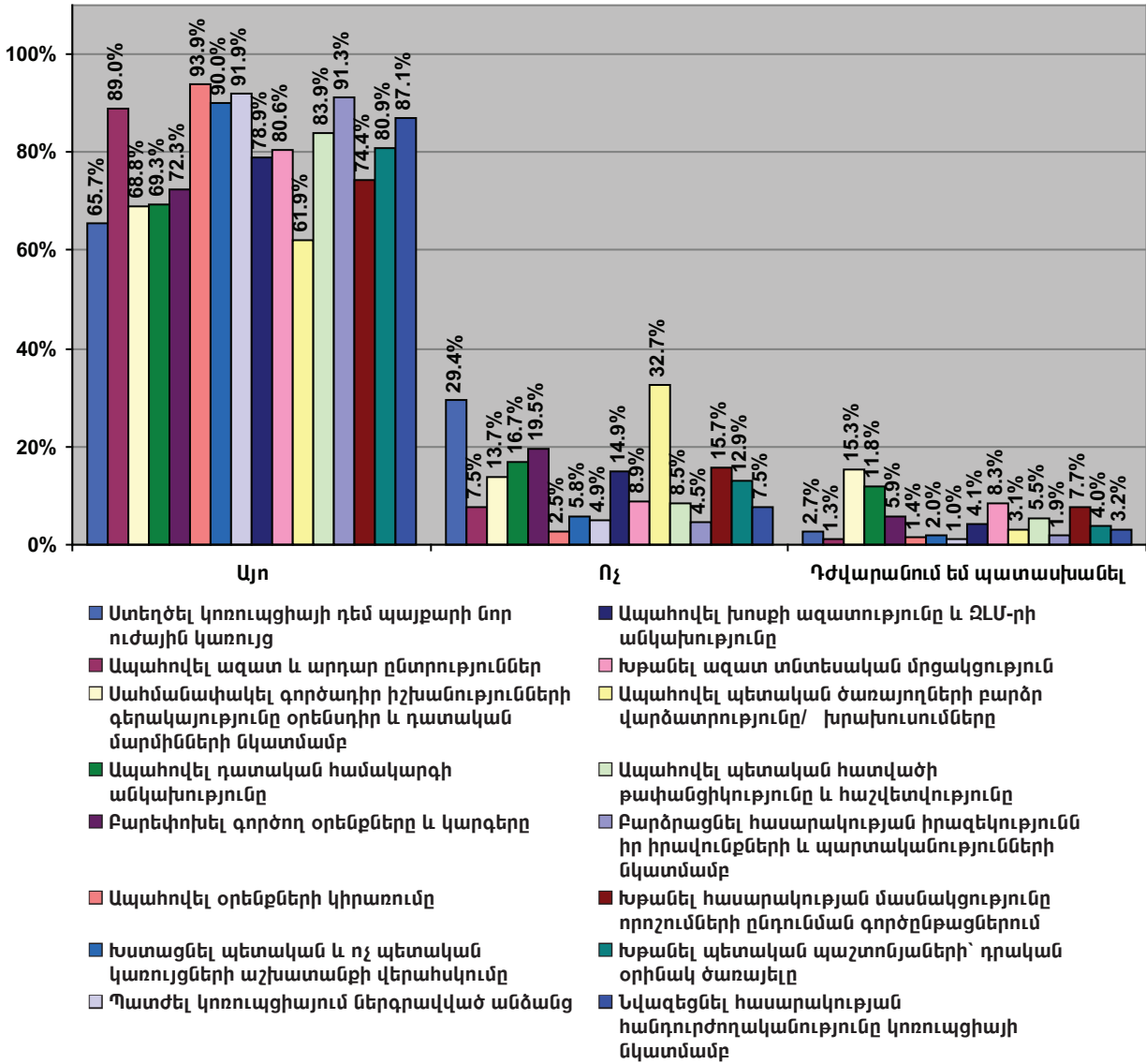
2006թ. այն հարցվողների մեծամասնությունը, որոնց տեսանկյունից կառավարության հակակոռուպցիոն նախաձեռնությունները արդյունավետ կամ մասամբ արդյունավետ են, որպես դրական օրինակներ նշել են առողջապահության ու կրթության ոլորտներում որոշ փոփոխությունները (օրինակ՝ պոլիկլինիկաների անվճար ծառայություններ տրամադրելն և ընդունելության քննությունների ընթացքում կաշառակերության պակասելը), ինչպես նաև՝ կոռուպցիայի դեմ պայքարող պատժելու որոշ հրապարակային դեպքերը:

2006թ. հարցվողների ճնշող մեծամասնությունը (93.9%) Հայաստանում կոռուպցիան նվազեցնելուն ուղղված կարևորագույն միջոցների շարքին դասել է օրենքների կիրառման ապահովումը, 91.9%-ը՝ կոռուպցիայում ներգրավված անձանց պատժելը, իսկ 91.3%-ը՝ իր իրավունքների և պարտականությունների վերաբերյալ հասարակության իրազեկության բարձրացումը (տես Պատկեր 20): Ինչ վերաբերում է 2002թ. հարցման մասնակիցներին, ապա նրանք հիմնականում ընտրել էին օրենքների կիրառման ուժեղացումը (77.4%), խիստ վերահսկողական մեխանիզմների և պատժամիջոցների կիրառումը (57.3%), ինչպես նաև գործող օրենսդրության/ընթացակարգերի պարզեցումը (52.2%)³⁷:

³⁶ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 4

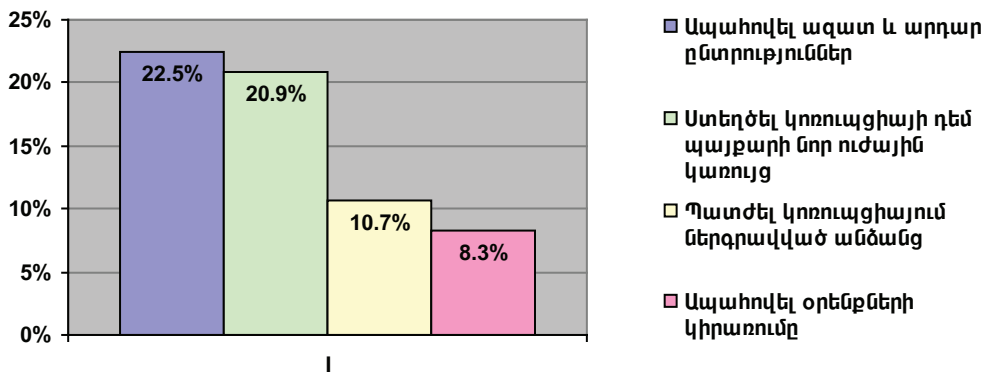
³⁷ Նույնը

Պատկեր 20. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

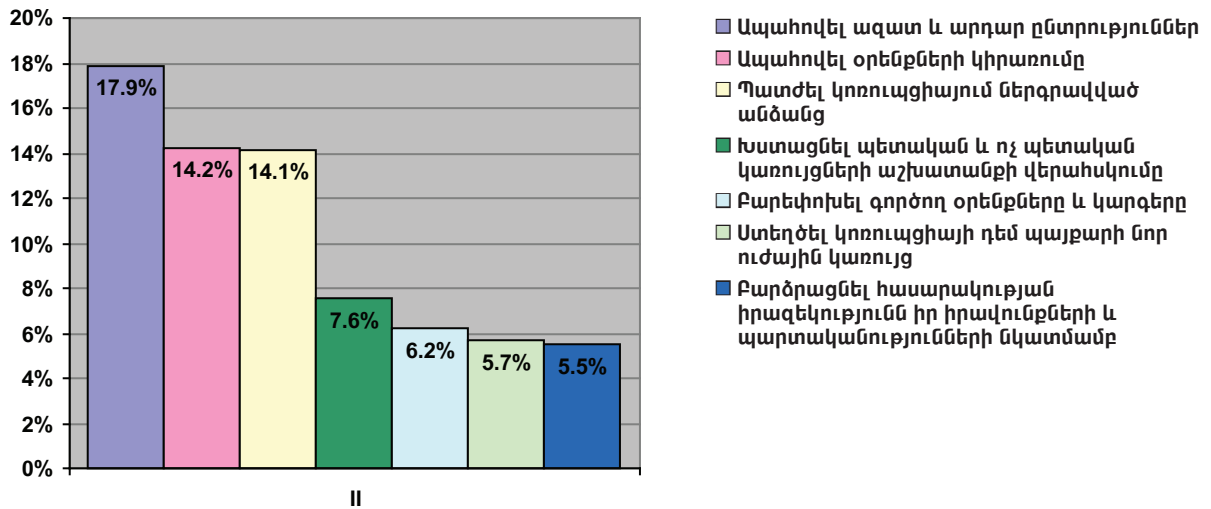

Հայաստանի ներկա իրավիճակը բարելավելուն ուղղված երեք հիմնական լուծումներն ընտրելու առաջարկին 2006թ. հարցվողները առաջին և երկրորդ հերթին ընտրել են ազատ և արդար ընտրությունների ապահովումը, իսկ երրորդ հերթին՝ կոռուպցիայի մեջ ներգրավված անձանց պատժելը (տես Պատկեր 20.1, 20.2 և 20.3):

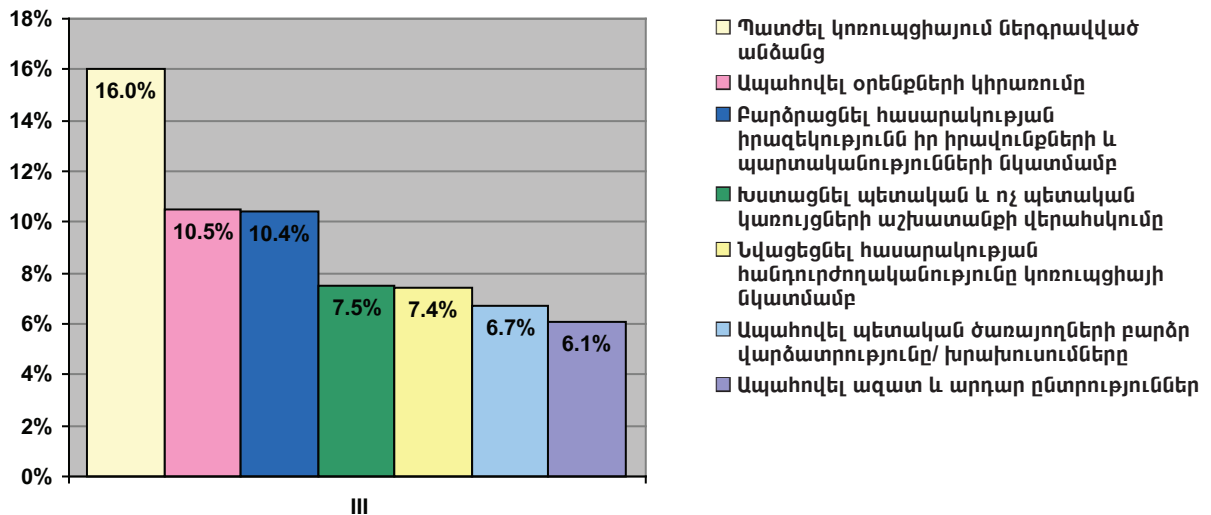
Պատկեր 20.1. Ո՞րն է ներկա իրավիճակը բարելավելուն ուղղված լուծումը առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

Պատկեր 20.2. Ո՞րն է ներկա իրավիճակը բարելավելուն ուղղված լուծումը երկրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 96.9%-ը)

Պատկեր 20.3. Ո՞րն է ներկա իրավիճակը բարելավելուն ուղղված լուծումը երրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 96.5%-ը)

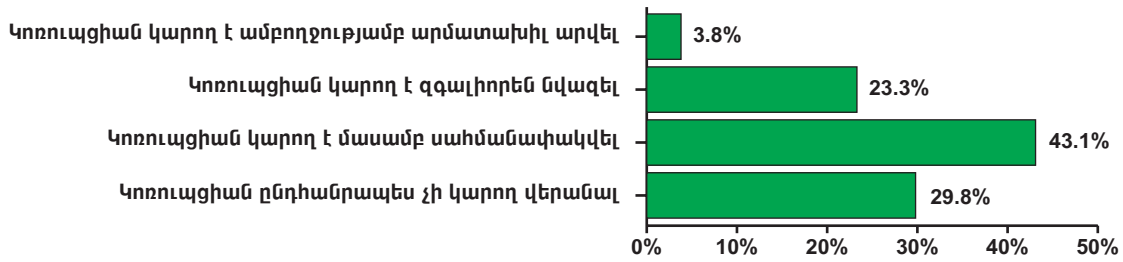
Ազատ և արդար ընտրությունների ապահովումն ու կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր ուժային կառույցի ստեղծումը ժողովրդագրական բոլոր խմբերի կողմից առաջարկվել է որպես կոռուպցիայի դեմ պայքարի հիմնական միջոց (տես Պատկեր 9 Հավելված 3, 4, 5 ու 7-ում և Աղյուսակ 9 Հավելված 6-ում): Հարցման մասնակիցների ամենամեծ խումբն առավել հաճախ ընդգծել է կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր ուժային կառույցի ստեղծումը, մինչդեռ 46-ից բարձր տարիքի հարցվողներն առաջնահերթությունը տվել են ազատ և արդար ընտրություններին (տես Պատկեր 9 Հավելված 4-ում): Նմանապես, միջնակարգ կրթություն ունեցող հարցվողները համոզված են եղել, որ հակակոռուպցիոն ուժային կառույցն ավելի արդյունավետ միջոց է երկրում կոռուպցիան նվազեցնելու գործում, քան ազատ և արդար ընտրությունների ապահովումը (տես Պատկեր 9 Հավելված 5-ում):

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր կառույցի ստեղծումն առավել հաճախ նշվել է քաղաքացիական-պետական ծառայողների, ուսանողների, տնային տնտեսուհիների և գյուղատնտեսությունում ներգրավված անձանց կողմից, իսկ ազատ և արդար ընտրություններին հիմնականում նախապատվություն են տվել գործազուրկները, ինքնազբաղվածներն և թոշակառուները (տես Աղյուսակ 9 Հավելված 6-ում): Մարզային կտրվածքով, Արագածոտն մարզի հարցվածներն ավելի շատ են մատնանշել կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր կառույցի ստեղծումը, իսկ Արմավիրի մարզի բնակիչները՝ ազատ և արդար ընտրությունների ապահովումը (տես Պատկեր 9 Հավելված 9-ում):

Հայաստանյան իրականությանն առավել համապատասխան ձևակերպումների շարքում 2006թ. հարցվողների 3.8%-ը նշել է, որ կոռուպցիան կարելի է խստորեն վերացնել, 23.3%-ն ասել է, որ այն կարելի է զգալիորեն նվազեցնել, 43.1%-ը՝ որ կարող է սահմանափակվել որոշ չափով, իսկ 29.8%-ը՝ որ չի կարող առհասարակ վերացվել (տես Պատկեր 21): Պատասխանների համարյա մեծամասնությունը

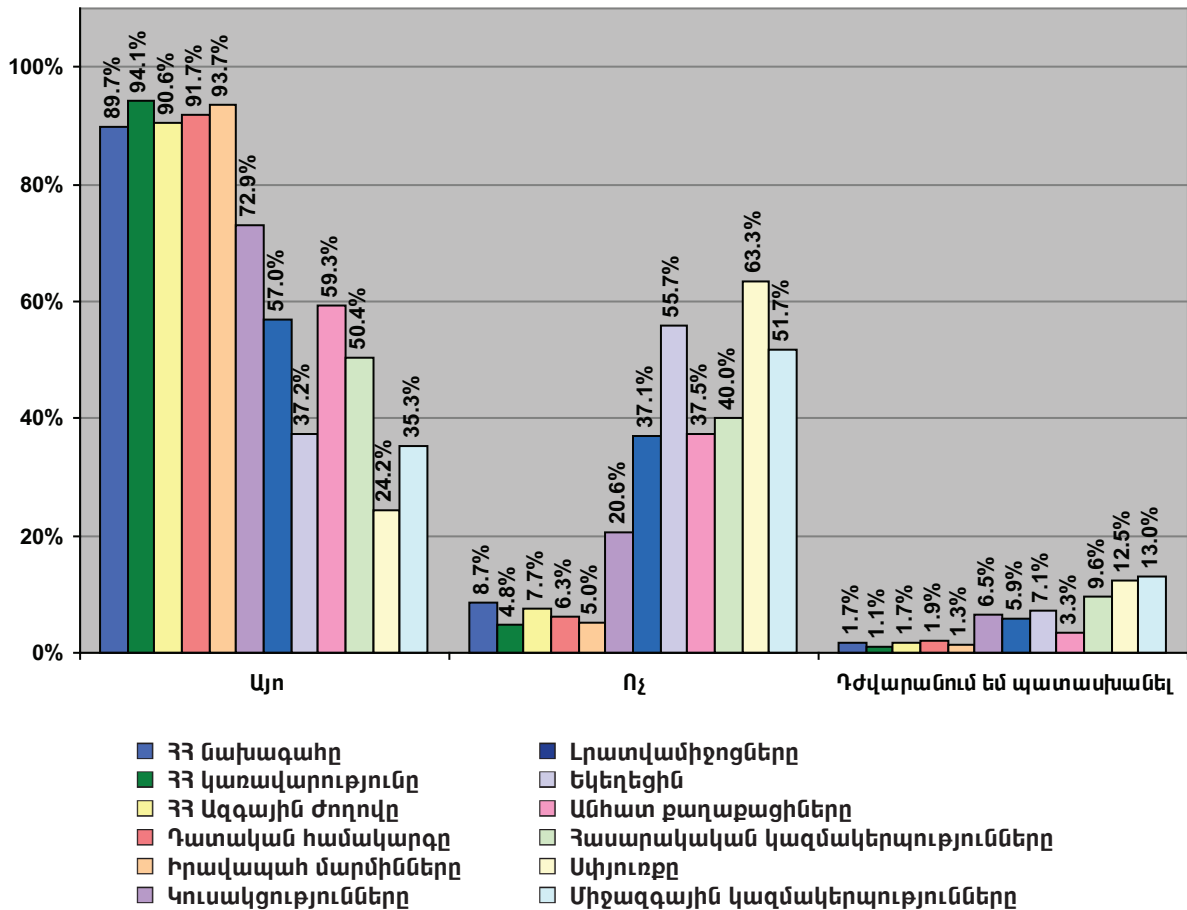
արձանագրվել է նաև 2002թ., երբ հարցման մասնակիցների 1.6%-ը համարել է, որ կոռուպցիան կարելի է լրիվ վերացնել, 43.3%-ը՝ որ այն կարող է սահմանափակվել որոշ չափով, 21.9%-ը՝ որ կարող է նվազեցվել զգալիորեն, և 27.3%-ը՝ որ առհասարակ չի կարող վերացվել³⁸:

Պատկեր 21. Նշված ձևակերպումներից ո՞րն է ավելի բնորոշ մեր իրականությանը:

2006թ. հարցվողների ճնշող մեծամասնությունը պատասխանել է, որ կոռուպցիայի հետ կապված ներկա իրավիճակի համար պատասխանատվություն են կրում կառավարությունը (94.1%), իրավապահ մարմինները (93.7%) և դատական համակարգը (91.7%) (տես Պատկեր 22):

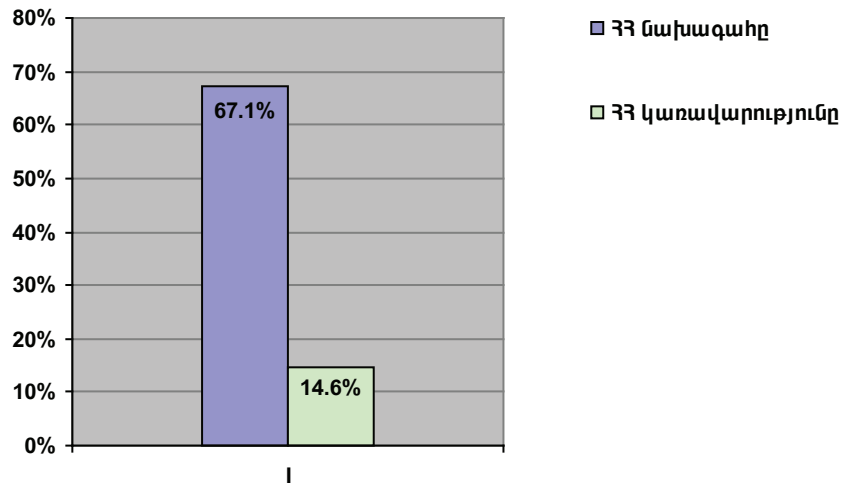
Պատկեր 22. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար:

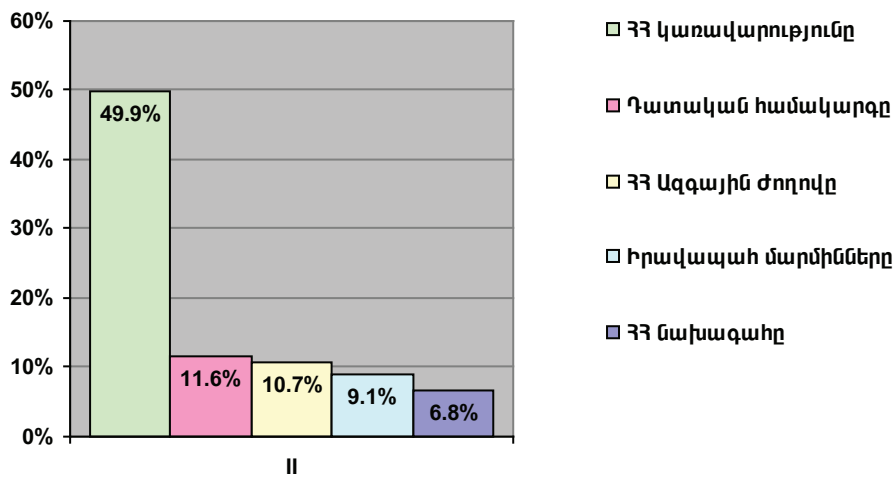
Այս հարցի պատասխանների մեջ առաջին հերթին մատնացույց են արվել նախագահը, երկրորդ հերթին նշվել է կառավարությունը, իսկ երրորդ հերթին՝ Ազգային ժողովը (տես Պատկեր 22.1, 22.2 և 22.3):

³⁸ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏԶԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 4

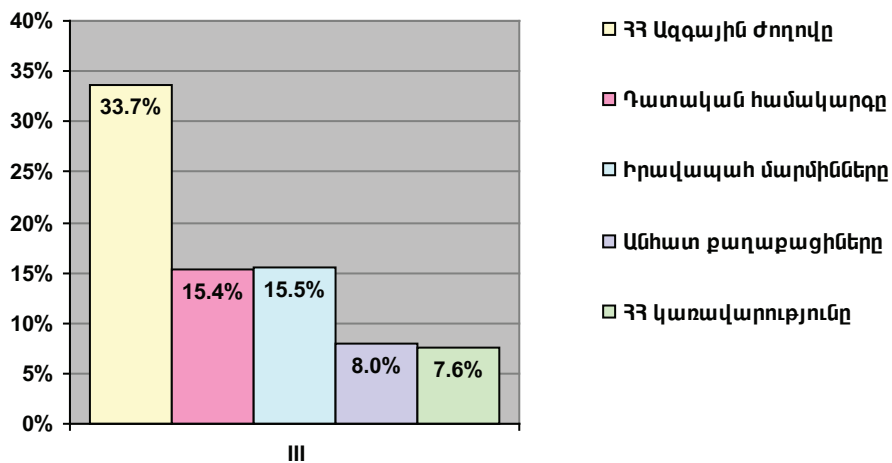
Պատկեր 22.1. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

Պատկեր 22.2. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար երկրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.2%-ը)

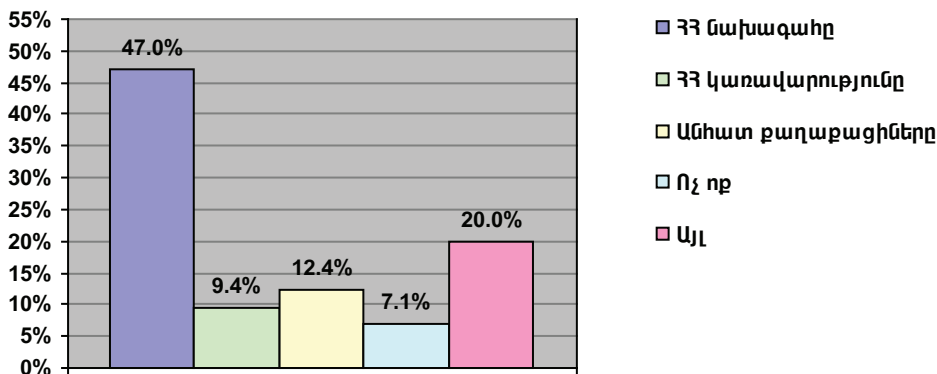
Պատկեր 22.3. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար երրորդ հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.1%-ը)

Ժողովրդագրական համարյա բոլոր խմբերում հարցման մասնակիցների ավելի քան 60%-ը որպես կոռուպցիայի հետ կապված այսօրվա իրավիճակի պատասխանատու առաջին հերթին նշել է նախագահին, բացառությամբ ուսանողների ու 200 000 ՀՀ դրամից ավել եկամուտ ունեցողների (տես Պատկեր 10 Հավելված 3, 4, 5 ու 7-ում և Աղյուսակ 10 Հավելված 6-ում): Քաղաքային բնակիչների ավելի քան 65%-ը և գյուղացիների ավելի քան 70%-ը նույնպես ընդգծել են նախագահի պատասխանատվությունը (տես Պատկեր 10 Հավելված 8-ում): Ըստ մարզային բաժանման, առավել հաճախ նման պատասխան տրվել է Արագածոտնի մարզի հարցվածների կողմից (տես Պատկեր 10 Հավելված 9-ում):

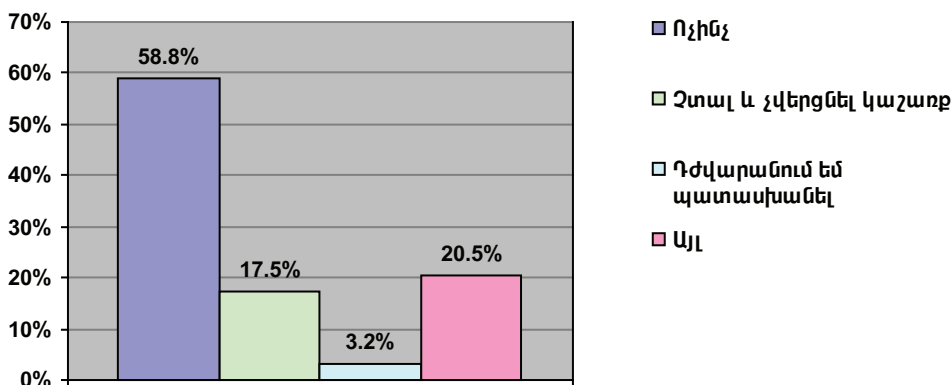
2002թ. ուսումնասիրության մասնակիցների մեծ մասը (77.1%) համարել է, որ նախագահը կարող է վճռորոշ դեր խաղալ Հայաստանում կոռուպցիայի նվազեցման գործում, 45.5%-ը այս կապակցությամբ մատնանշել էր կառավարությունը, 42.9%-ն անդրադարձել է Ազգային ժողովին, իսկ 34.4%-ը՝ անհատ քաղաքացիներին³⁹: 2006թ. հարցման մասնակիցների 95.9%-ը «Ո՞վ կարող է վճռորոշ դեր կատարել կոռուպցիայի նվազեցման գործում» հարցին տվել է պատասխանների 1-5 տարբերակ: Պատկեր 23-ում ներկայացված են միայն առաջին հերթին ընտրված պատասխանները, քանի որ պատասխանների մյուս խմբերը տոկոսային առումով քիչ են եղել 3.0%-ից (բացառություն է կազմել միայն մի դեպք, երբ հարցվողների 7.1%-ը նշել է կառավարությանը որպես պատասխանի երկրորդ տարբերակ): Ինչպես ցույց է տրված ստորև, հարցման մասնակիցների 47.0%-ը ընտրել է նախագահին, 9.4%-ը՝ կառավարությանը, 12.40%-ը՝ անհատ քաղաքացիներին, 7.1%-ը համարել է, որ ոչ ոք չի կարող էական դեր խաղալ, իսկ 20.0%-ը տվել է «այլ» պատասխաններ, որոնց մեջ և ոչ մի խումբ չի հասել 3.0%-ի:

Պատկեր 23. Ո՞վ կարող է Հայաստանում էական դեր ունենալ կոռուպցիայի նվազեցման ուղղությամբ:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 95.9%-ը)

«Ի՞նչ կարող եք անել անձամբ Դուք կոռուպցիան նվազեցնելու ուղղությամբ» հարցին հարցվողների 58.8%-ը պատասխանել է, որ ոչինչ չի կարող անել, 17.5%-ն ասել է, որ կարող է չվերցնել և չտալ կաշառք, 3.2%-ը դժվարացել է պատասխան տալ, իսկ 20.5%-ը տվել է «այլ» պատասխաններ (տես Պատկեր 24): Նշված 20.5%-ի մեջ 3.0% են կազմել հետևյալ պատասխանները՝ «քարոզչություն անել ընդդեմ կոռուպցիայի», «օրինակ ծառայել ուրիշների համար», «մնալ մաքուր» և «հարգել օրենքը»:

Պատկեր 24. Իսկ ի՞նչ կարող եք անել անձամբ Դուք կոռուպցիայի նվազեցման ուղղությամբ:

³⁹ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏՁԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002, էջ 14

Հարցման վերջում յուրաքանչյուր մասնակցի ընձեռվել է լրացուցիչ մեկնաբանությունների հնարավորություն: Մեկնաբանություններ տվողների զգալի մասն արտահայտել է կարծիք, որ երկիրը տառապում է կոռուպցիայից և իրավիճակն անհույս է, քանի որ իշխանությունները չեն մտածում հասարակ քաղաքացիների մասին: Հարցվողները հավատում են, որ մաքուր ընտրությունների արդյունքում իշխանության եկած նոր քաղաքական դեկավարությունը կկարողանա «աշխատեցնել» օրենքը, կիրառել խիստ պատժամիջոցներ և նվազեցնել կոռուպցիան:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ՄԵԹՈԴԱՐՔԱՆՈՒՅՈՒՆ

Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրությունները (հարցումները) և ընկալման համաքվերը ստացել են համաշխարհային ճանաչում որպես կոռուպցիայի մակարդակը չափելու վատահեղի քանակական միջոցներ: Արդյունավետ հակակոռուպցիոն ռազմավարություն մշակելու և իրականացնելու համար մեծագույն նշանակություն ունի բնակչության տարբեր խմբերում և տարբեր ինստիտուտներում (կառույցներում) կոռուպցիայի տարածվածության աստիճանի ու մակարդակի գնահատումը, կոռուպցիայի պատճառների ու հետևանքների բացահայտումը, կոռուպցիայի նկատմամբ հանդուրժողականության աստիճանի որոշումը և այլն: Օրինակ՝ տնային տնտեսությունների հարցումները կարող են օգնել ուսումնասիրելու կոռուպցիայի «զոհերին» և «խթանողներին»: Դրանք կարող են նաև օգտագործվել հակակոռուպցիոն քաղաքական օրակարգերի տեսանելիությունը մեծացնելու, կառավարության նախաձեռնությունների վերաբերյալ քաղաքացիների հետադարձ կապն ապահովելու և իշխանություններից ու դոնոր կազմակերպություններից առավել նպատակային ու փոխհամաձայնեցված գործողություններ պահանջելու համար:

Կոռուպցիայի ընկալման վերաբերյալ հասարակական կարծիքի առաջին ուսումնասիրությունը Հայաստանում իրականացվել է ՏՁԿ/ԹԻ-Հայաստանի կողմից 2002թ. 1 000 տնային տնտեսությունների, 200 գործարարների և 200 պետական պաշտոնյաների շրջանում¹: 2004 և 2005 թվականներին կազմակերպությունն անցկացրել է 2 հեռախոսային հարցում 680² և 1 500³ մասնակիցների շրջանում: Բոլոր հարցումները նպատակ ունեին բացահայտելու, թե ինչպես են քաղաքացիներն ընկալում կոռուպցիան և ինչպես են գնահատում ընթացիկ հակակոռուպցիոն նախաձեռնությունները: Կոռուպցիայի ընկալման վերաբերյալ 2006թ. ուսումնասիրությունը, որն իրականացվել է ՏՁԿ/ԹԻ-Հայաստանի կողմից Միացյալ ազգերի կազմակերպության հայաստանյան գրասենյակի աջակցությամբ, ձեռնարկվել է հատուկ նպատակով, այն է՝ գնահատելու հասարակական կարծիքը այն ժամանակահատվածում, երբ իրականացվել է Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիրը:

2006թ. կոռուպցիայի ընկալման վերաբերյալ ուսումնասիրության նախապատրաստական աշխատանքներն, ինչպես նաև բուն հարցումն իրականացվել են օգոստոս ամսին, իսկ տվյալների ճշգրտումը, մուտքագրումը, վերլուծությունը և հրապարակումը՝ 2006թ. սեպտեմբեր - 2007թ. հունվար ամիսներին: Հարցաշարը մշակվել է 2002թ. հարցաթերթի հիման վրա նախկին տվյալների հետ համեմատելու համար և վերջնական տեսքի է բերվել Կոտայքի մարզի Ողջաբերդ գյուղում 24 հարցվողների շրջանում փորձարկվելուց հետո:

Հարցաշարը ներառել է նոր հարցեր՝ հաշվի առնելով 2002թ.-ից ի վեր հակակոռուպցիոն բարեփոխումների զարգացումները (*տես հարցեր 1, 16, 17, 18, 19, 20, 23 և 25 Հավելված 2-ում*): 41 հարցերից և ենթահարցերից 7-ը հնարավորություն են ընձեռել դասակարգելու պատասխաններն ըստ առաջնահերթության, իսկ 7-ն՝ ակնկալել են բաց պատասխան: 2002թ. համեմատությամբ որոշ դեպքերում թեթևակի փոփոխվել են պատասխանների տարբերակները (*տես հարցեր 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 և 21 Հավելված 2-ում*):

2006թ. ընտրանքը ներառել է պատահականորեն ընտրված 1 500 տնային տնտեսություն (ի տարբերություն 2002թ. հարցման ենթարկված 1 000 տնային տնտեսության) Հայաստանի բոլոր մարզերում և Երևան քաղաքում: Հարցման վիճակագրական սխալը կազմել է 2.6%: Ինչպես և 2002թ., այնպես էլ 2006թ. ընտրանքը համամասնորեն բաշխվել է քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի միջև՝ հիմք ընդունելով յուրաքանչյուր մարզի բնակչության թիվն ըստ ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության 2001թ. մարդահամարի տվյալների⁴: Այսպիսով, ընտրանքը ընդգրկել է Հայաստանի 31 քաղաք և 40 գյուղ կամ, համապատասխանաբար, 998 և 502 տնային տնտեսություն, ինչը ներկայացված է ստորև բերվող *Աղյուսակ 1-ում*:

¹ «Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և դրսևորման գնահատումը. հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն», ՏՁԿ/ԹԻ-Հայաստան. Երևան, 2002

² <http://www.transparency.am/publications/documents.php>

³ «Կոռուպցիայի ընկալումը Հայաստանում. 2005թ. հեռախոսային հարցում», Երևան, 2006

⁴ <http://www.armstat.am/Census/cens.htm>

Աղյուսակ 1. Հարցման ընտրանքը

N	Տնային տնտեսությունների քանակը	Ընդամենը	Քաղաքային բնակավայր	Գյուղական բնակավայր
		1500	998	502
1	ք. Երևանի թաղային համայնքներ	492	492	
1.1	Աջափնյակ	50	50	
1.2	Ավան	20	20	
1.3	Արաբկիր	60	60	
1.4	Դավիթբաշեն	19	19	
1.5	Էրեբունի	50	50	
1.6	Կենտրոն	72	72	
1.7	Մալաթիա/Սեբաստիա	63	63	
1.8	Նոր Նորք	52	52	
1.9	Նորք-Մարաշ	6	6	
1.10	Նուբարաշեն	3	3	
1.11	Շենգավիթ	57	57	
1.12	Քանաքեռ - Զեյթուն	40	40	
2	Արագածոտնի մարզ	66	18	48
2.1	Աշտարակ	10	10	
2.2	Ապարան	5	5	
2.3	Թալին	3	3	
2.4	Անտառուտ գյուղ	12		12
2.5	Գեղադիր գյուղ	12		12
2.6	Լեռնարոտ գյուղ	12		12
2.7	Մելիքգյուղ գյուղ	12		12
3.	Արարատի մարզ	123	39	84
3.1	Արտաշատ	19	19	
3.2	Մասիս	13	13	
3.3	Վեդի	7	7	
3.4	Այգեստան գյուղ	21		21
3.5	Գոռավան գյուղ	21		21
3.6	Կանաչուտ գյուղ	21		21
3.7	Նոր կյանք գյուղ	21		21
4.	Արմավիրի մարզ	128	48	80
4.1	Արմավիր	18	18	
4.2	Վաղարշապատ	25	25	
4.3	Մեծամոր	5	5	
4.4	Այգեշատ գյուղ (Արմավիրի շրջան)	20		20
4.5	Բաղրամյան գյուղ (Էջմիածնի շրջան)	20		20
4.6	Խորոնք գյուղ	19		19
4.7	Նալբանդյան գյուղ	21		21
5.	Գեղարքունիքի մարզ	110	42	68
5.1	Գավառ	23	23	
5.2	Վարդենիս	13	13	
5.3	ճամբարակ	5	5	
5.4	Աստղածոր գյուղ	17		17
5.5	Երանոս գյուղ	18		18
5.6	Կալավան գյուղ	16		16
5.7	Շատվան գյուղ	18		18

6.	Լոռու մարզ	155	104	51
6.1	Վանաձոր	89	89	
6.2	Սպիտակ	12	12	
6.3	Ախթալա	3	3	
6.4	Անտառամուտ գյուղ	12		12
6.5	Դսեղ գյուղ	14		14
6.6	Կարմիր Աղեկ գյուղ	12		12
6.7	Մեծ Պառնի գյուղ	13		13
7.	Կոտայքի մարզ	130	79	51
7.1	Հրազդան	45	45	
7.2	Չարենցավան	27	27	
7.3	Նոր Հաճն	7	7	
7.4	Արգել գյուղ	12		12
7.5	Արզական գյուղ	14		14
7.6	Կաթնաղբյուր գյուղ	12		12
7.7	Պտղնի գյուղ	13		13
8.	Շիրակի մարզ	142	96	46
8.1	Գյումրի	84	84	
8.2	Արթիկ	9	9	
8.3	Մարալիկ	3	3	
8.4	Ամասիա գյուղ	12		12
8.5	Գեղամիստ գյուղ	12		12
8.6	Ծաղկուտ գյուղ	12		12
8.7	Հովտուն գյուղ	10		10
9.	Սյունիքի մարզ	64	45	19
9.1	Կապան	29	29	
9.2	Սիսիան	12	12	
9.3	Մեղրի	4	4	
9.4	Անտառաշատ գյուղ	5		5
9.5	Եղվարդ գյուղ	4		4
9.6	Հալիձոր գյուղ	4		4
9.7	Շվանիձոր գյուղ	6		6
10.	Վայոց Ձորի մարզ	27	10	17
10.1	Եղեգնաձոր	4	4	
10.2	Վայք	3	3	
10.3	Ջերմուկ	3	3	
10.4	Արին գյուղ	5		5
10.5	Արտաբույնք գյուղ	5		5
10.6	Հերմոն գյուղ	4		4
10.7	Հորբատեղ գյուղ	3		3
11.	Տավուշի մարզ	63	25	38
11.1	Իջևան	10	10	
11.2	Դիլիջան	10	10	
11.3	Նոյեմբերյան	5	5	
11.4	Այգեպար գյուղ	10		10
11.5	Աչաջուր գյուղ	8		8
11.6	Իծաքար գյուղ	9		9
11.7	Չինարի գյուղ	11		11

Յուրաքանչյուր մարզում ընտրվել է 3 քաղաք՝ ըստ բնակչության չափի (մեծ, միջին և փոքր): Գյուղական բնակավայրերն ենթարկվել են պատահական ընտրանքի (յուրաքանչյուր յոթերորդը այբբենական ցանկում), իսկ Երևանի տնային տնտեսությունների քանակը բաշխվել է 12 թաղային համայնքների միջև: Յուրաքանչյուր քաղաքում կամ գյուղում ընտրվել է ամենամեծ (որպես կանոն՝ նաև ամենաերկար) փողոցի ձախակողմյան շենքերից կամ տներից յուրաքանչյուր յոթերորդը: Շենքերում ընտրվել է առաջին մուտքի առաջին հարկի ձախակողմյան դուռը: Պատասխան չստանալու դեպքում, հարցազրուցավարը փորձել է երկրորդ հարկի ձախակողմյան դուռը և այդպես շարունակ:

Եթե գլխավոր փողոցի վրա չի եղել բավարար քանակով շենք/տուն, ընտրվել է դրա գուգահեռ փողոցը: Այնուամենայնիվ, որոշ դեպքերում (հիմնականում՝ գյուղական վայրերում) քայլը փոխվել է՝ առկա բնակելի շենքերի/տների թիվը բաժանելով հարցվողների անհրաժեշտ քանակի վրա: Տնային տնտեսություններում հարցման ենթակա չափահաս (18-ից բարձր) անձի ընտրությունը կատարվել է ըստ ծննդյան ամսաթվի՝ ընտրելով այն անձին, որի ծննդյան ամիսն ու օրը առավել մոտ են եղել հարցման օրվանը: Տվյալ անձի բացակայության դեպքում նույն սկզբունքը կիրառվել է ընտանիքի ներկա մյուս անդամների նկատմամբ:

Հարցումը սկսելուց առաջ անցկացվել է հատուկ դասընթաց 25 հարցազրուցավարների և 4 տվյալներ մուտքագրողների համար ներկայացնելու հարցման նպատակներն և խնդիրները, ինչպես նաև քննարկելու մեթոդաբանական ու կազմակերպչական հարցեր: Լրացված հարցաթերթերը կրկնակի ստուգվել են հարցազրուցավարների յուրաքանչյուր խմբի ղեկավարի, և այնուհետև տվյալներ մուտքագրող խմբի ղեկավարի կողմից: Հարցման արդյունքները մշակվել են SPSS ծրագրով և վերստին ստուգվել յուրաքանչյուր հարցաթերթի տվյալների առումով:

10 հարցերի պատասխանների համադրումն ըստ 5 ժողովրդագրական (սեռ, տարիք, կրթություն, եկամուտ և զբաղվածություն) և 2 այլ (բնակավայրի տեսակ և վարչատարածքային միավոր) խմբերի ներկայացված է *Հավելված 3-9-ում*: *Հավելված 10-ում* բերված են հարցվողների կողմից վերջին երեք տարվա ընթացքում կատարված ոչ պաշտոնական վճարումների տվյալները:

Ներկայացված պատասխանների տոկոսային գումարը ոչ միշտ է հավասար 100%-ի, ինչը պայմանավորված է թվերի կլորացմամբ մեկ տասնորդականի ճշտությամբ: Պատկերներում և աղյուսակներում ոչ միշտ են ներկայացված 3.0%-ին չհասնող պատասխանները: 3 առաջնահերթ պատասխան ակնկալող հարցերի համար հավելվածներում ներկայացված են միայն առաջին հերթին ընտրված տարբերակները:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. Հարցաթերթ

1. Բնորոշե՞ք, խնդրե՞մ, կոռուպցիան /ընտրե՞ք մեկ պատասխան/:

- [1.] Հանցագործություն [2.] Անբարոյականություն [3.] Ընդունված ավանդույթ
[4.] Ազգային մտածելակերպ [5.] Այլ _____ [0.] Դժվարանում եմ պատասխանել

2. Ձեր կարծիքով, կոռուպցիան հիմնախնդիր (պրոբլեմ) է Հայաստանում:

- [1.] Հիմնախնդիր չէ [2.] Մասամբ հիմնախնդիր է [3.] Հիմնախնդիր է
[4.] Մեծ հիմնախնդիր է [0.] Դժվարանում եմ պատասխանել

3. Երբևեց է կոռուպցիան տարածվել հայ հասարակությունում:

- [1.] Մինչև Սովետական կարգերի հաստատումը [2.] Սովետական կարգերի հաստատումից հետո
[3.] Անկախության ձեռքբերումից հետո [4.] Միշտ էլ եղել է
[5.] Այլ _____ [0.] Դժվարանում եմ պատասխանել

4. Ինչպե՞ս է Հայաստանում փոխվել կոռուպցիայի մակարդակը վերջին երեք տարվա ընթացքում:

- [1.] Ջգալիորեն նվազել է [2.] Նվազել է [3.] Չի փոխվել
[4.] Աճել է [5.] Ջգալիորեն աճել է [0.] Դժվարանում եմ պատասխանել

5. Նշված օրինակներից որո՞նք եք Դուք համարում կոռուպցիայի դրսևորում /1- այո, 2 - ոչ, 0- դժվարանում եմ պատասխանել/:

1. Կաշառք տալը	(1) (2) (0)
2. Կաշառք ստանալը	(1) (2) (0)
3. Կաշառք տալուն և ստանալուն միջնորդելը	(1) (2) (0)
4. Ընկերական/բարեկամական կապեր օգտագործելը	(1) (2) (0)
5. Փոխադարձ «լավություն» անելը	(1) (2) (0)
6. Տեղեկատվություն քողարկելը /կամայական օգտագործելը	(1) (2) (0)
7. Պետական միջոցները սեփական շահերի համար օգտագործելը (մեքենաներ, առանձնատներ և այլն)	(1) (2) (0)
8. Տնտեսական մենաշնորհ և այլ արտոնություններ տրամադրելը	(1) (2) (0)
9. Ազդեցություն գործադրելը/ շահագրգիռ միջամտությունը այլ հաստատությունների գործունեությանը	(1) (2) (0)
10. Այլ _____	

6. Ովքե՞ր են Հայաստանում նպաստում կոռուպցիայի տարածմանը /ընտրե՞ք 3 առավել համապատասխան օրինակներ/:

1. Անհատ քաղաքացիները
2. Պետական պաշտոնյաները
3. Գործարարները
4. Կուսակցությունները
5. Հասարակական կազմակերպությունները
6. Միջազգային կազմակերպությունները
7. Այլ _____

7. Հայաստանում պետական ո՞ր մակարդակում է կոռուպցիան ավելի լայն տարածված /ընտրե՞ք մեկ պատասխան/:

1. Բարձր մակարդակում (նախագահ, վարչապետ, նախարար, փոխնախարար, մարզպետ, Աժ պատգամավոր)

2. Միջին մակարդակում (ստորաբաժանումների ղեկավարներ, ՏԻՍ ղեկավարներ)
3. Ցածր մակարդակում (շարքային ծառայողներ)
4. Բոլոր մակարդակներում

8. Ինչպե՞ս կգնահատեիք կոռուպցիայի տարածվածության աստիճանը հետևյալ պետական կառույցներում /1 – կոռումպացված չէ, 2 – մասամբ կոռումպացված է, 3 – կոռումպացված է, 4 – շատ կոռումպացված է, 0 – դժվարանում եմ պատասխանել/:

	Կառույցներ	Գնահատական				
		(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
1.	ՀՀ նախագահ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
2.	ՀՀ նախագահի աշխատակազմ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
3.	ՀՀ վարչապետ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
4.	ՀՀ կառավարության աշխատակազմ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
5.	ՀՀ նախարարներ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
6.	ՀՀ նախարարությունների աշխատակիցներ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
7.	ՀՀ կառավարությանն առընթեր մարմիններ (արտակարգ իրավիճակների վարչություն, միգրացիայի և փախստականների վարչություն, պետական գույքի կառավարման վարչություն, քաղաքական ավիացիայի գլխավոր վարչություն, ֆիզիկական կուլտուրայի պետական կոմիտե և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
8.	Մարզպետարաններ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
9.	Երևանի քաղաքապետարան	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
10.	Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ (քաղաքապետարաններ, թաղապետարաններ, գյուղապետարաններ)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
11.	ՀՀ Կենտրոնական բանկ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
12.	ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորներ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
13.	ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
14.	Մշտական գործող հանձնաժողովներ և խորհուրդներ (տնտեսական մրցակցության պաշտպանության, հանրային ծառայությունները կարգավորող, հեռուստատեսության և ռադիոյի, քաղաքացիական ծառայության և այլ)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
15.	ՀՀ Սահմանադրական դատարան	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
16.	ՀՀ արդարադատության խորհուրդ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
17.	Վճռաբեկ դատարան	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
18.	Վերաքննիչ դատարաններ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
19.	Առաջին ատյանի դատարաններ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
20.	Տնտեսական դատարան	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
21.	ՀՀ դատախազություն	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
22.	Մարդու իրավունքների պաշտպան	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
23.	Այլ _____	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
	Ընտրեք 3 առավել կոռումպացված կառույցներ	I.	_____			
		II.	_____			
		III.	_____			

9. Ինչպե՞ս կգնահատեիք Հայաստանում հետևյալ ոլորտներում/ծառայություններում կոռուպցիայի տարածվածության աստիճանը /1 – կոռուպցիայի չէ, 2 – մասամբ կոռուպցիայի չէ, 3 – կոռուպցիայի է, 4 – շատ կոռուպցիայի է, 0 – դժվարանում եմ պատասխանել/:

	Ոլորտ/ծառայություն	Գնահատական				
		(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
1.	Առողջապահություն (պոլիկլինիկա, հիվանդանոց և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
2.	Կրթություն (մանկապարտեզ, դպրոց, բուհ և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
3.	Պետական ռեգիստր (մասնավոր ձեռնարկությունների և հասարակական կազմակերպությունների գրանցում և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
4.	Դատական ակտերի հարկադիր կատարում (դատարանի որոշումները կատարող գրասենյակներ)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
5.	Ուղղիչ հիմնարկներ (բանտեր, գաղութներ և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
6.	Պետական գնումներ (պետության կողմից գույքի և այլ ապրանքների ու ծառայությունների ձեռքբերում)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
7.	Ընտրական համակարգ (ընտրական հանձնաժողովների աշխատանքը, օրինակ, ընտրացուցակների ու քվեաթերթիկների հետ, կուսակցությունների և թեկնածուների քարոզարշավները և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
8.	Ազգային անվտանգություն	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
9.	Պաշտպանության համակարգ /բանակ/	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
10.	Մաքսային ծառայություն	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
11.	Հարկային ծառայություն	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
12.	Լիցենզավորում և հավատարմագրում	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
13.	Պետավտոտեսչություն	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
14.	Ոստիկանություն /բացառությամբ պետավտոտեսչության/	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
15.	Անշարժ գույքի պետական կադաստր	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
16.	Նոտարական ծառայություն	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
17.	Պետական գույքի սեփականաշնորհում	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
18.	Բանկային համակարգ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
19.	Սոցիալական ապահովություն (թոշակներ, նպաստեր և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
20.	Կապ (հեռախոս, ինտերնետ և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
21.	Տրանսպորտ (ցամաքային, օդային և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
22.	Հանրային ծառայություններ (ջուր, գազ, էլեկտրաէներգիա)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
23.	Համայնքային ծառայություններ (աղբահանություն, թույլտվությունների տրամադրում և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
24.	Քաղաքաշինություն (հողահատկացում, շինարարություն և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
25.	Շրջակա միջավայրի (օդի, ջրի, անտառների և այլ բուսական ու կենդանական աշխարհի) պահպանություն	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
26.	Գյուղատնտեսություն (ոռոգում, պարարտանյութերի և սերմացուի տրամադրում)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
27.	Գործարար ոլորտ /բիզնես/	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
28.	Լրատվություն (հեռուստաընկերություններ, թերթեր և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
29.	Կուսակցություններ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)

30. Հասարակական կազմակերպություններ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
31. Բարեգործական կազմակերպություններ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
32. Միջազգային կազմակերպություններ, դեսպանատներ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
33. Եկեղեցի	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
34. Մշակույթ (հուշարձանների պահպանություն և այլն)	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
35. Սպորտ	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
36. Այլ _____	(1)	(2)	(3)	(4)	(0)
Ընտրեք 3 առավել կոռուկացված ոլորտները/ծառայությունները	i. _____ ii. _____ iii. _____				

10. Վերջին երեք տարվա ընթացքում Դուք կամ Ձեր ընտանիքի անդամները «ոչ պաշտոնական վճարումներ» կատարել ե՞ք վերընշված կամ այլ կառույցների, ոլորտների կամ ծառայությունների ներկայացուցիչներին նվերների, դրամի կամ այլ տեսքով:

[1.] Այո [2.] Ոչ [99.] Հրաժարվում եմ պատասխանել

10.1. Եթե այո, ապա խնդրում ենք նշել այդ ոլորտը, վճարի տարեթիվը, հաճախականությունը և գումարը /99-հրաժարվում եմ պատասխանել և 0-դժվարանում եմ պատասխանել/:

Կառույց/Ոլորտ/Ծառայություն	Տարեթիվ	Քանի անգամ	Գումարային արժեքը

11. Նշված օրինակներից որո՞նք եք Դուք համարում Հայաստանում կոռուպցիայի պատճառ

/1-այո, 2-ոչ, 0-դժվարանում եմ պատասխանել/:

1. Քաղաքական կամքի բացակայություն	(1)	(2)	(0)
2. Կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ	(1)	(2)	(0)
3. Պետության կողմից անօրինական միջամտություն ոչ պետական ոլորտներում	(1)	(2)	(0)
4. Անկատար օրենսդրություն, ենթաօրենսդրական ակտեր և այլն	(1)	(2)	(0)
5. Օրենքների թերի կիրառում	(1)	(2)	(0)
6. Անարդյունավետ վարչարարություն	(1)	(2)	(0)
7. Արդարադատության համակարգի անկախության բացակայություն	(1)	(2)	(0)
8. Անկատար վերահսկողական մեխանիզմներ և պատժամիջոցներ	(1)	(2)	(0)
9. Պետական հատվածում թափանցիկության և հաշվետվողականության պակաս	(1)	(2)	(0)
10. Տեղեկատվության մատչելիության սահմանափակում	(1)	(2)	(0)
11. Անբարենպաստ սոցիալ-տնտեսական պայմաններ (ցածր աշխատավարձեր, թոշակներ և այլն)	(1)	(2)	(0)
12. Հասարակության բարոյական արժեքների անկում	(1)	(2)	(0)
13. Քաղաքացիների իրավունքների և պարտականությունների իրազեկության պակաս	(1)	(2)	(0)
14. Կոռուպցիայի նկատմամբ հանրության հանդուրժողականություն	(1)	(2)	(0)
15. «Խնամի-ծանոթ-բարեկամ» կապ	(1)	(2)	(0)
16. Մադարիչի, պատիվ տալու և այլ ավանդույթներ	(1)	(2)	(0)
17. Այլ _____			

Ընտրեք 3 առավել համապատասխան օրինակները	i. _____ ii. _____ iii. _____
---	-------------------------------------

12. Նշված ձևակերպումներից որո՞վ է արդարացվում կոռուպցիան /1–այո, 2–ոչ, 0-դժվարանում են պատասխանել/:

1. Նպատակին հասնելու այլ ճանապարհ չկա	(1) (2) (0)
2. Պատժամիջոցներից խուսափելու ցանկությամբ	(1) (2) (0)
3. Պետական մուծումներ չկատարելու նպատակով	(1) (2) (0)
4. Օրինական գործընթացը արագացնելու ձգտումով	(1) (2) (0)
5. Պատշաճ սպասարկում/ծառայություն ստանալու ցանկությամբ	(1) (2) (0)
6. Արտոնություններ ձեռք բերելու նպատակով	(1) (2) (0)
7. Լրացուցիչ եկամուտ ստանալու ձգտումով	(1) (2) (0)
8. Վերադասին պարտադիր “մուծումներ” կատարելու հանգամանքով	(1) (2) (0)
9. Այլ _____	

Ընտրեք 3 առավել համապատասխան օրինակները	i. _____
	ii. _____
	iii. _____

13. Նշված օրինակներից որո՞նք եք դուք համարում կոռուպցիայի տարածման հետևանքներ /1–այո, 2–ոչ, 0-դժվարանում են պատասխանել/:

1. Աղքատության աճ	(1) (2) (0)
2. Բացասական ազդեցություն տնտեսական զարգացման վրա	(1) (2) (0)
3. Պետական կառավարման համակարգի անարդյունավետություն	(1) (2) (0)
4. Իշխանությունների լեգիտիմության նվազեցում (պետության հանդեպ քաղաքացիների վստահության անկում)	(1) (2) (0)
5. Հանցագործությունների և օրինախախտումների աճ	(1) (2) (0)
6. Ազգային անվտանգության և պետականության հիմքերի խաթարում	(1) (2) (0)
7. Արտագաղթի աճ	(1) (2) (0)
8. Բարոյական արժեքների անկում	(1) (2) (0)
9. Տնտեսական մրցակցության խաթարում	(1) (2) (0)
10. Հասարակական ապատիայի (անտարբերության) աճ	(1) (2) (0)
11. Այլ _____	

Ընտրեք 3 առավել համապատասխան օրինակները	i. _____
	ii. _____
	iii. _____

14. Պատկերացրեք, որ Ձեզ կաշառք են առաջարկում (դրամի, նվերի և այլ տեսքով): Ինչպե՞ս դուք կվարվեք նման իրավիճակում /ընտրեք մեկ պատասխան/:

- Կվերցնեմ, քանի որ բոլորը վերցնում են
- Կվերցնեմ, քանի որ ունեմ փողի կարիք
- Կվերցնեմ, քանի որ պարտավոր եմ մի մասը փոխանցել «վերև»
- Չեմ վերցնի, քանի որ պատժվելու ռիսկը մեծ է
- Չեմ վերցնի, քանի որ դա անընդունելի է ինձ համար
- Չեմ վերցնի և պաշտոնապես կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին
- Չեմ վերցնի և անանուն կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին
- Այլ _____

15. Պատկերացրեք, որ Ձեզանից պահանջվում է կաշառք տալ (դրամի, նվերի և այլ տեսքով): Ինչպե՞ս դուք կվարվեք այս պարագայում /ընտրեք մեկ պատասխան/:

- Կտամ, քանի որ բոլորը տալիս են
- Կտամ՝ փորձելով «բանակցել» գումարի վերաբերյալ
- Չեմ տա և կփորձեմ գտնել «օգտակար» կապեր նպատակիս հասնելու համար
- Չեմ տա և պաշտոնապես կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին
- Չեմ տա և անանուն կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին

6. Չեմ տա և կտեղեկացնեմ լրատվամիջոցներին

7. Այլ _____

16. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, ՀՀ կառավարության կողմից իրականացվող հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի մասին:

[1.] Այո

[2.] Ոչ

16.1. Եթե այո, ապա ի՞նչ գիտեք այդ ծրագրի մասին /0-դժվարանում եմ պատասխանել/:

17. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, Կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետական խորհրդի մասին:

[1.] Այո

[2.] Ոչ

17.1. Եթե այո, ապա ովքե՞ր են ընդգրկված դրա կառույցում և ինչով՞ են նրանք զբաղվում /0-դժվարանում եմ պատասխանել/:

18. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին կից մոնիտորինգի հանձնաժողովի մասին:

[1.] Այո

[2.] Ոչ

18.1. Եթե այո, ապա ովքե՞ր են ընդգրկված այդ կառույցում և ինչով՞ են նրանք զբաղվում /0-դժվարանում եմ պատասխանել/:

19. Տեղյակ եք, արդյո՞ք, կոռուպցիայի դեմ պայքարում Հայաստանի կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների մասին:

[1.] Այո

[2.] Ոչ

19.1. Եթե այո, ապա ի՞նչ գիտեք այդ պարտավորությունների մասին /0-դժվարանում եմ պատասխանել/:

20. Արդյունավետ է, արդյո՞ք, Հայաստանում կոռուպցիայի դեմ պայքարը:

[1.] Բացարձակ արդյունավետ չէ

[2.] Արդյունավետ չէ

[3.] Մասամբ արդյունավետ է

[4.] Ամբողջովին արդյունավետ է

[0.] Դժվարանում եմ պատասխանել

20.1. Եթե ընտրել եք [3.] և [4.] պատասխանները, ապա բերեք օրինակներ

/0-դժվարանում եմ պատասխանել/:

Եթե ընտրվել է [4.] պատասխանը, ապա անցեք 22-րդ հարցին:

21. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար /1–ոչ, 2–այո, 0–դժվարանում եմ պատասխանել/:

1. Ստեղծել կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր ուժային կառույց	(1) (2) (0)
2. Ապահովել ազատ և արդար ընտրություններ	(1) (2) (0)
3. Սահմանափակել գործադիր իշխանությունների գերակայությունը օրենսդիր և դատական մարմինների նկատմամբ	(1) (2) (0)
4. Ապահովել դատական համակարգի անկախությունը	(1) (2) (0)
5. Բարեփոխել գործող օրենքները և կարգերը	(1) (2) (0)
6. Ապահովել օրենքների կիրառումը	(1) (2) (0)
7. Խստացնել պետական և ոչ պետական կառույցների աշխատանքի վերահսկումը	(1) (2) (0)
8. Պատժել կոռուպցիայում ներգրավված անձանց	(1) (2) (0)
9. Ապահովել խոսքի ազատություն և ՋԼՄ-րի անկախությունը	(1) (2) (0)
10. Խթանել ազատ տնտեսական մրցակցություն	(1) (2) (0)
11. Ապահովել պետական ծառայողների բարձր վարձատրությունը/ խրախուսումները	(1) (2) (0)
12. Ապահովել պետական հատվածի թափանցիկությունը և հաշվետվությունը	(1) (2) (0)
13. Բարձրացնել հասարակության իրազեկությունն իր իրավունքների և պարտականությունների նկատմամբ	(1) (2) (0)
14. Խթանել հասարակության մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացներում	(1) (2) (0)
15. Խթանել պետական պաշտոնյաների՝ դրական օրինակ ծառայելը	(1) (2) (0)
16. Նվազեցնել հասարակության հանդուրժողականությունը կոռուպցիայի նկատմամբ	(1) (2) (0)
17. Այլ _____	

Ընտրեք 3 առավել համապատասխան օրինակները	i. _____ ii. _____ iii. _____
---	-------------------------------------

22. Ձեր կարծիքով, ստորև նշված ձևակերպումներից ո՞րն է ավելի բնորոշ մեր իրականությանը /ընտրեք մեկ պատասխան/:

1. Կոռուպցիան ընդհանրապես չի կարող վերանալ
2. Կոռուպցիան կարող է մասամբ սահմանափակվել
3. Կոռուպցիան կարող է զգալիորեն նվազեցվել
4. Կոռուպցիան կարող է ամբողջությամբ արմատախիլ արվել

23. Ձեր կարծիքով, ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար /1–այո, 2–ոչ, 0–դժվարանում եմ պատասխանել/:

1. ՀՀ նախագահը	(1) (2) (0)
2. ՀՀ կառավարությունը	(1) (2) (0)
3. ՀՀ Ազգային ժողովը	(1) (2) (0)
4. Դատական համակարգը	(1) (2) (0)
5. Իրավապահ մարմինները	(1) (2) (0)
6. Կուսակցությունները	(1) (2) (0)
7. Լրատվամիջոցները	(1) (2) (0)
8. Եկեղեցին	(1) (2) (0)
9. Անհատ քաղաքացիները	(1) (2) (0)
10. Հասարակական կազմակերպությունները	(1) (2) (0)
11. Սփյուռքը	(1) (2) (0)
12. Միջազգային կազմակերպությունները և այլ պետությունների իշխանությունները	(1) (2) (0)
13. Այլ _____	

Ընտրեք 3 առավել համապատասխան օրինակները	i. _____ ii. _____ iii. _____
---	-------------------------------------

24. Ձեր կարծիքով, ո՞վ կարող է հայաստանում էական դեր ունենալ կոռուպցիայի նվազեցման գործընթացում:

25. Իսկ ի՞նչ կարող եք անել անձամբ Դուք:

Տվյալներ հարցվողի մասին:

- 26. Սեռը.** [1.] Արական [2.] Իգական
- 27. Տարիքը.** [1.] 18-30 [2.] 31-45 [3.] 46-60 [4.] 61 և բարձր
- 28. Կրթությունը.** [1.] Թերի միջնակարգ [2.] Միջնակարգ [3.] Միջն.մասնագիտ.
[4.] Բարձրագույն [5.] Գիտական կոչում

29. Ձբաղվածությունը.

- [1.] Քաղ.-պետ. ծառայող [2.] Պետ. հաստատության աշխատակից
[3.] Մասն. հաստատության աշխատակից [4.] Գործարար [5.] Ինքնազբաղված
[6.] Արտագնա աշխատանք [7.] Գյուղատնտեսությունում ներգրավված [8.] Գործազուրկ
[9.] Թոշակառու [10.] Ուսանող [11.] Տնային տնտեսուհի [12.] Այլ /նշեք/ _____

30. Ընտանիքի անդամների թիվը _____

31. Ինչպե՞ս եք գնահատում Ձեր ընտանիքի կենսամակարդակը:

- [1.] Շատ լավ [2.] Լավ [3.] Միջին [4.] Վատ
[5.] Շատ վատ [0.] Դժվարանում եմ պատասխանել

32. Նշեք Ձեր ընտանիքի միջին ամսական եկամուտը:

- [1.] Մինչև 10 000 դրամ [2.] 11-25 000 դրամ [3.] 26-50 000 դրամ
[4.] 51-100 000 դրամ [5.] 101-200 000 դրամ [6.] 200 000 դրամ և բարձր

33. Ո՞րն է Ձեր հիմնական եկամտի ծագման աղբյուրը:

- [1.] Աշխատավարձ [2.] Նպաստ [3.] Թոշակ [4.] Օգնություն արտերկրից
[5.] Եկամուտ ինքնազբաղվածությունից [6.] Այլ /նշեք/ _____

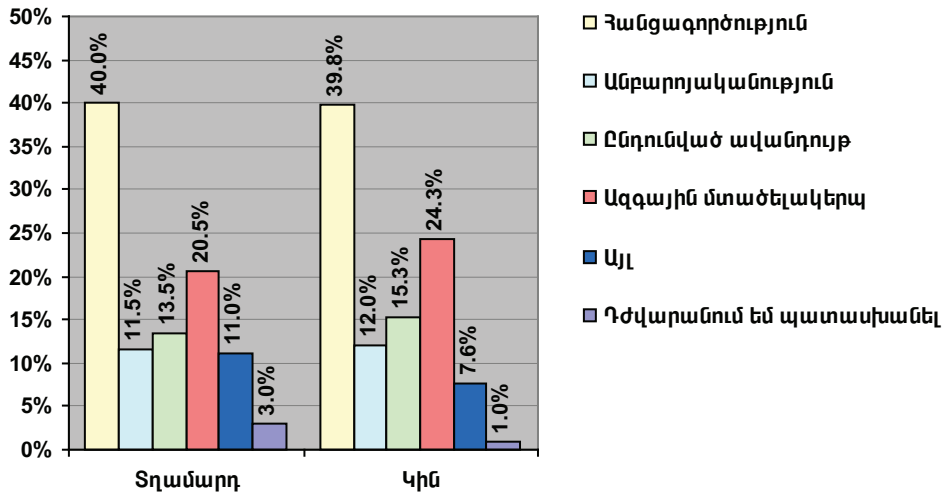
34. Ո՞րոնք են Ձեր տեղեկատվության հիմնական աղբյուրները:

- [1.] Հեռուստատեսություն [2.] Ռադիո [3.] Տպագիր մամուլ
[4.] Ինտերնետ [5.] Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ
[6.] Ասեկոսներ [7.] Այլ /նշեք/ _____

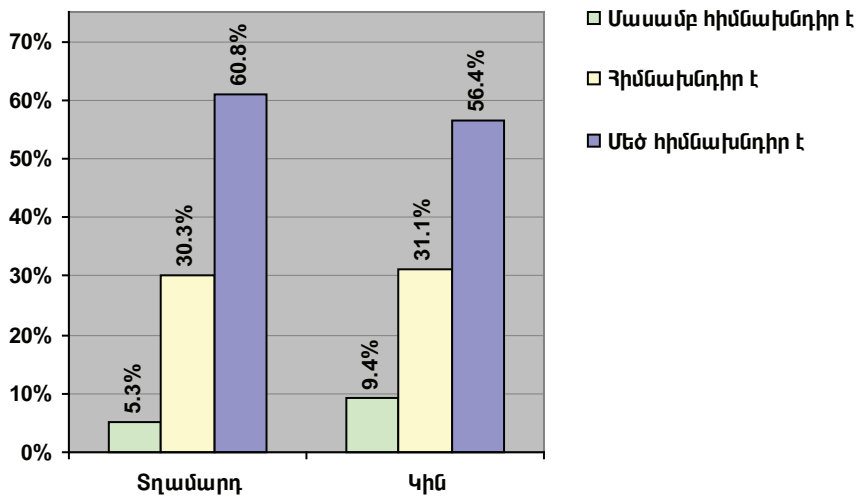
35. Լրացուցիչ մեկնաբանություններ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3: Պատասխանների համադրում ըստ սեռի

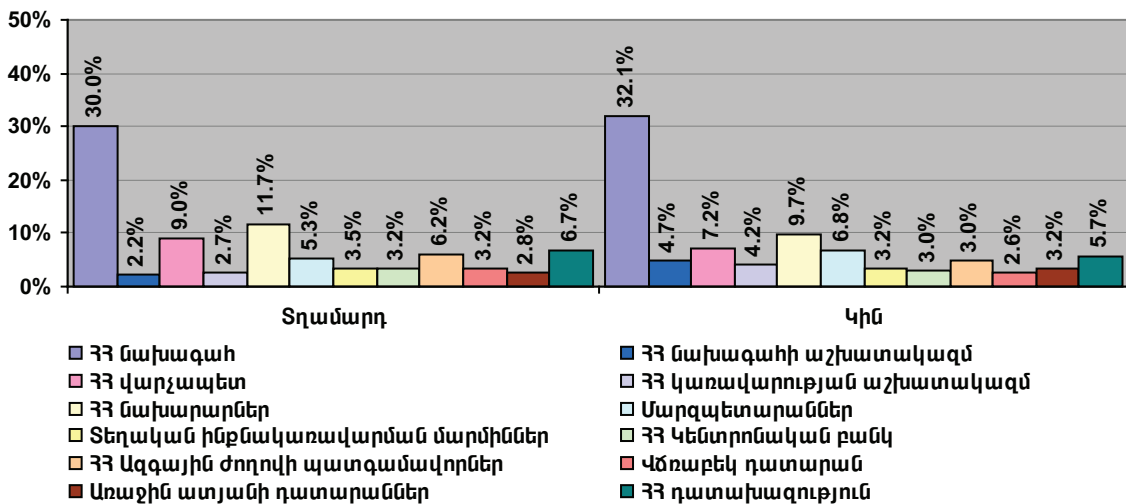
Պատկեր 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:

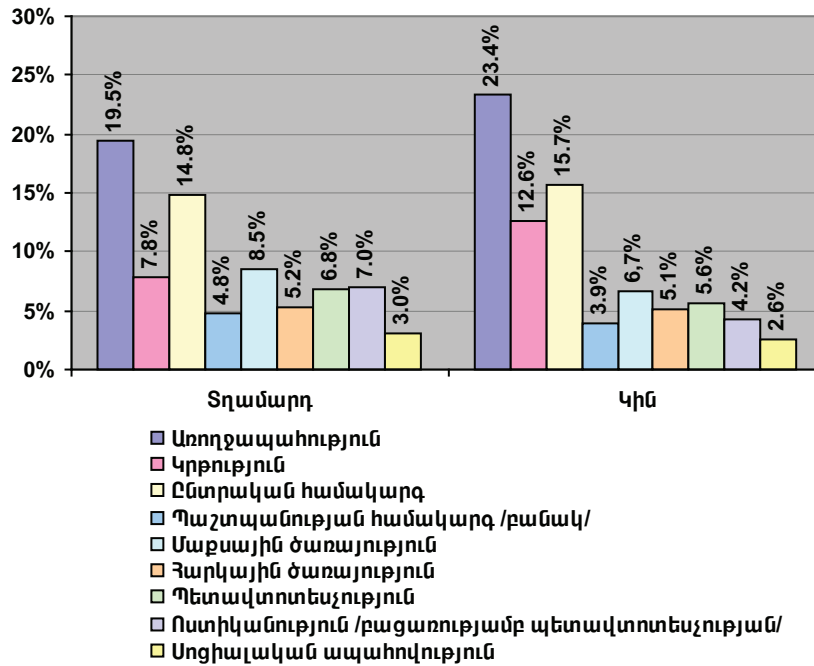
Պատկեր 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:

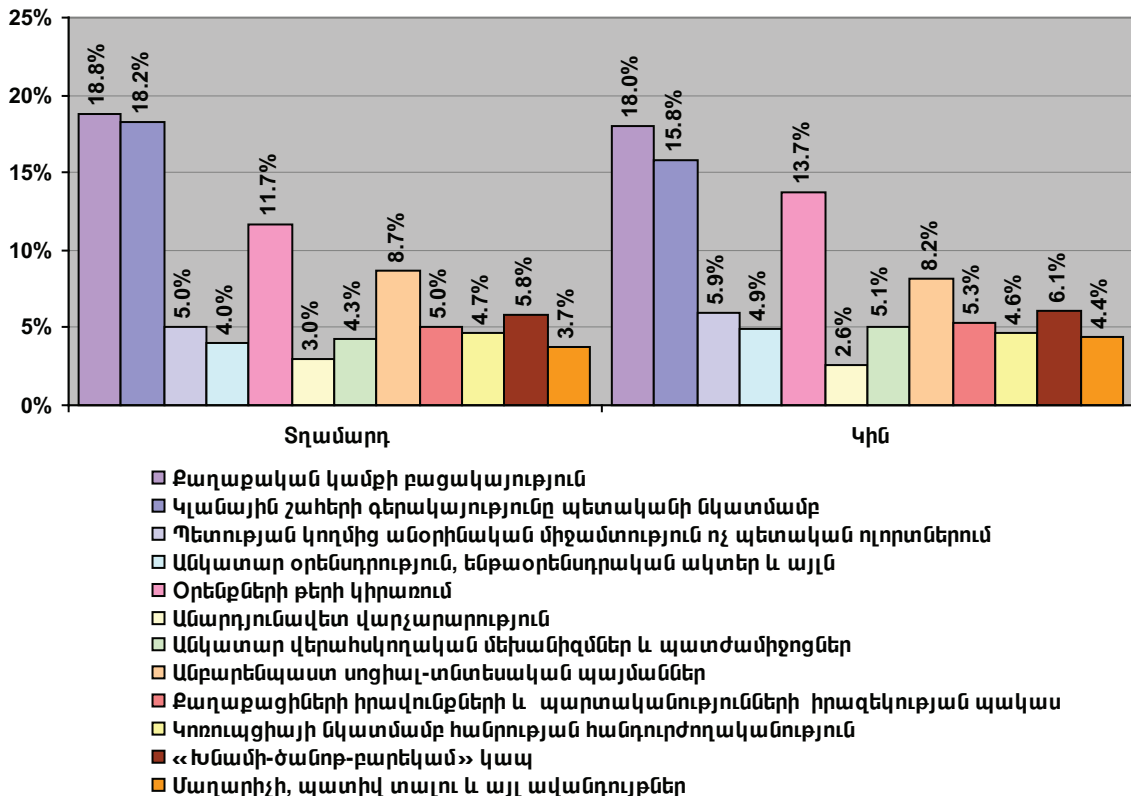
Պատկեր 3. Որո՞նք են առավել կոռումպացված պետական կառույցները առաջին հերթին: (հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը)

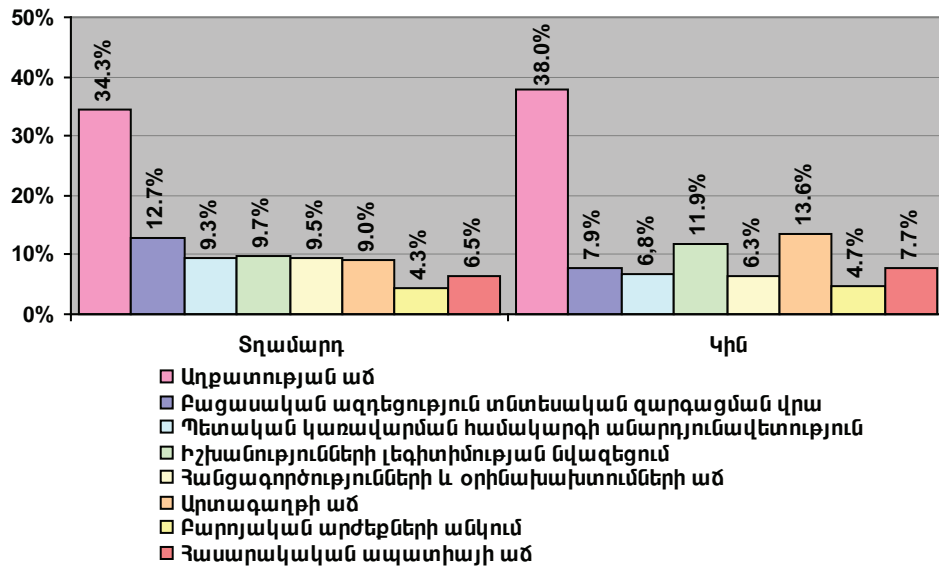
Պատկեր 4. Որո՞նք են առավել կոռուձացված ոլորտները/ծառայությունները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

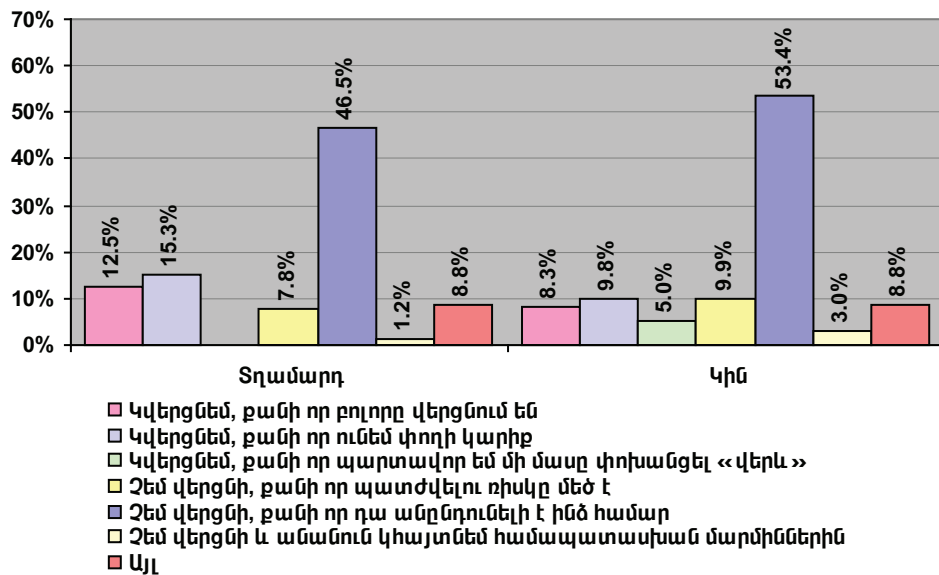
Պատկեր 5. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը)

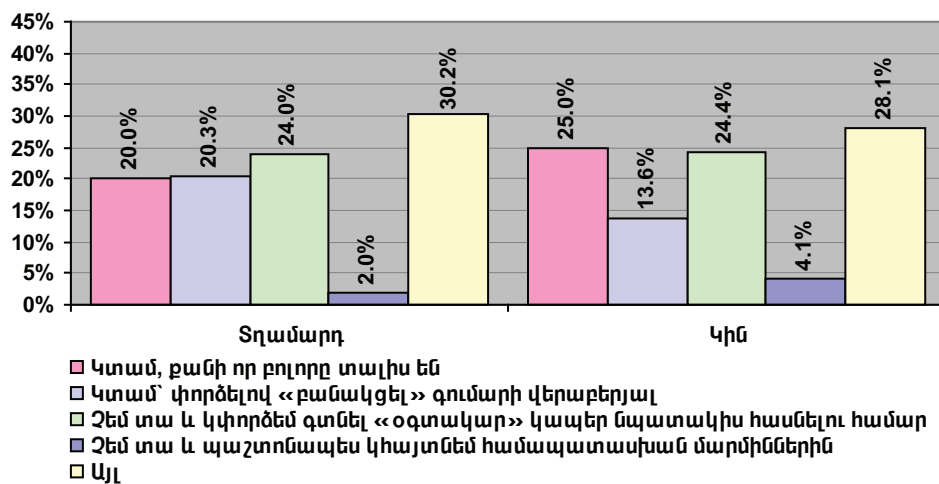
Պատկեր 6. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքներն առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը)

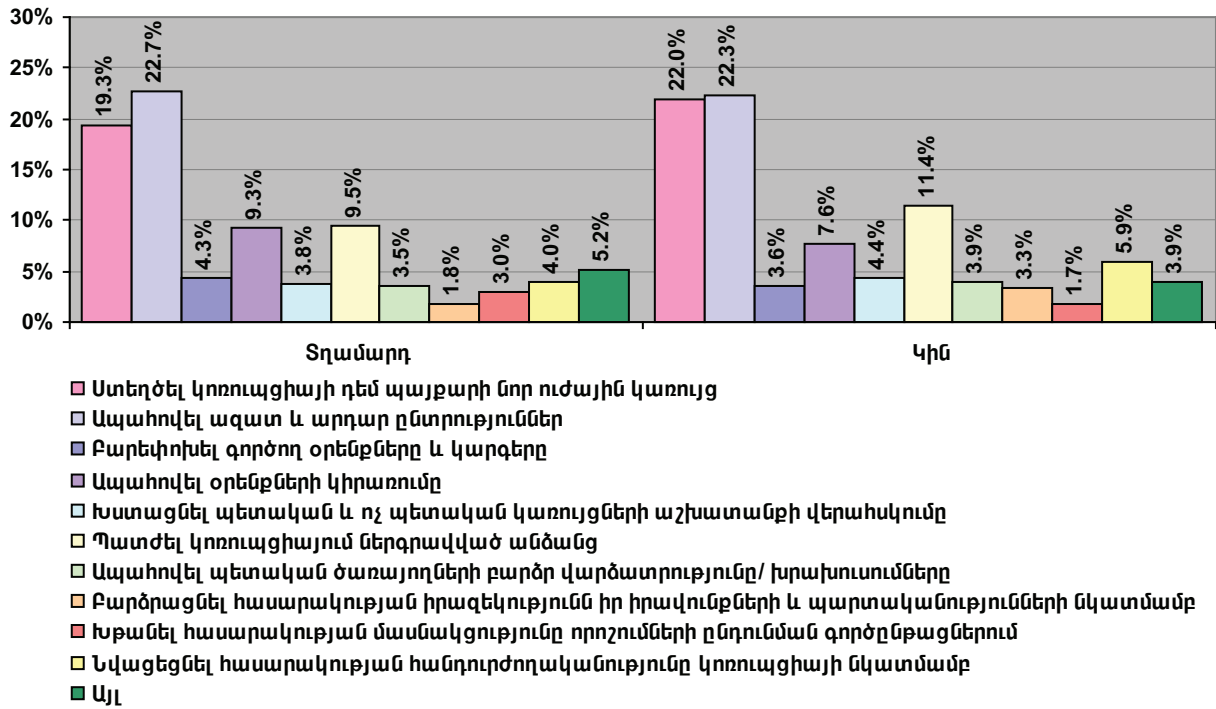
Պատկեր 7. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:

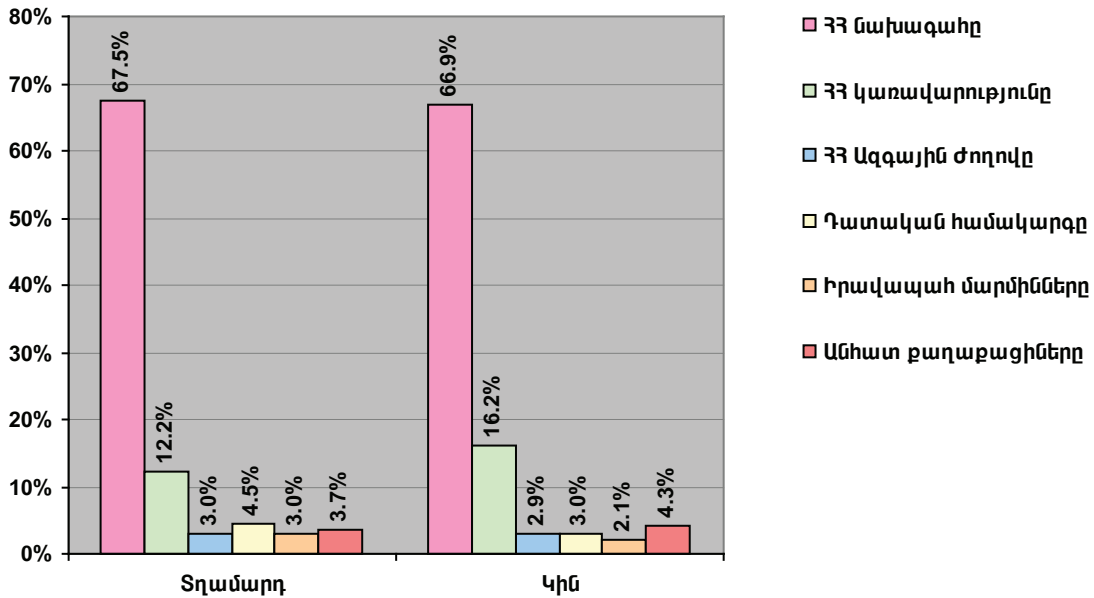
Պատկեր 8. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:

Պատկեր 9. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

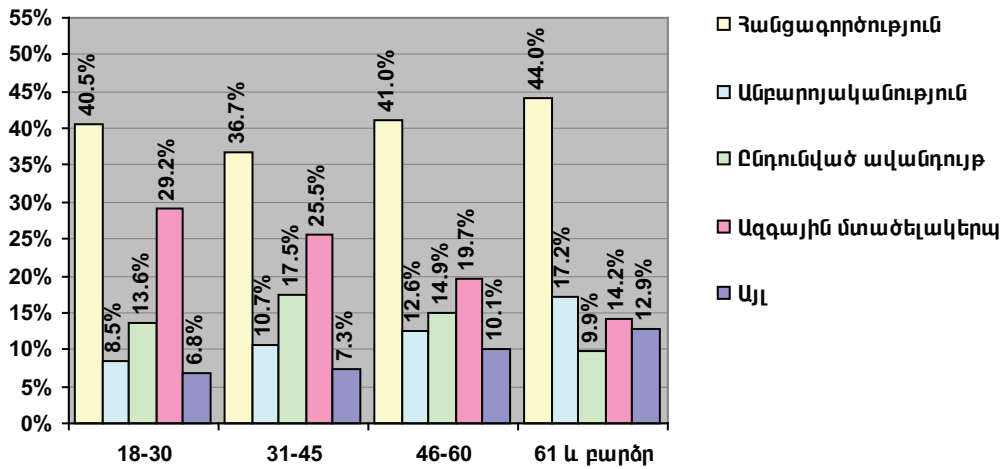

Պատկեր 10. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

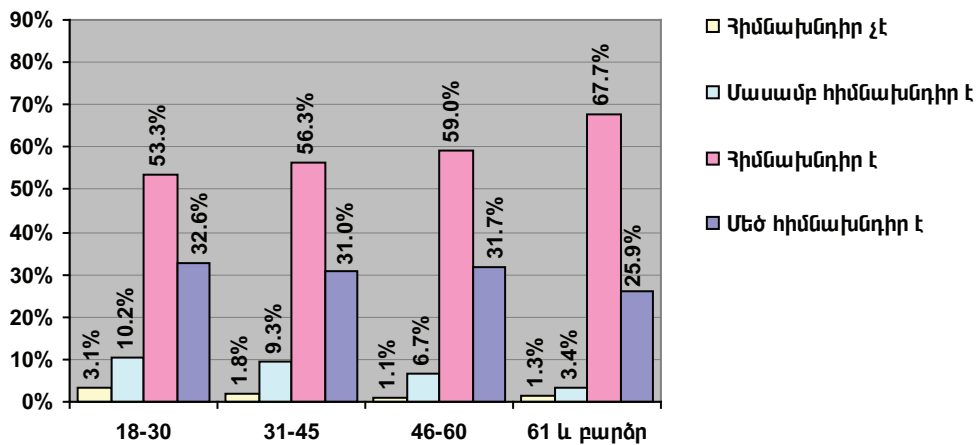

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4. Պատասխանների համադրումը ըստ տարիքի

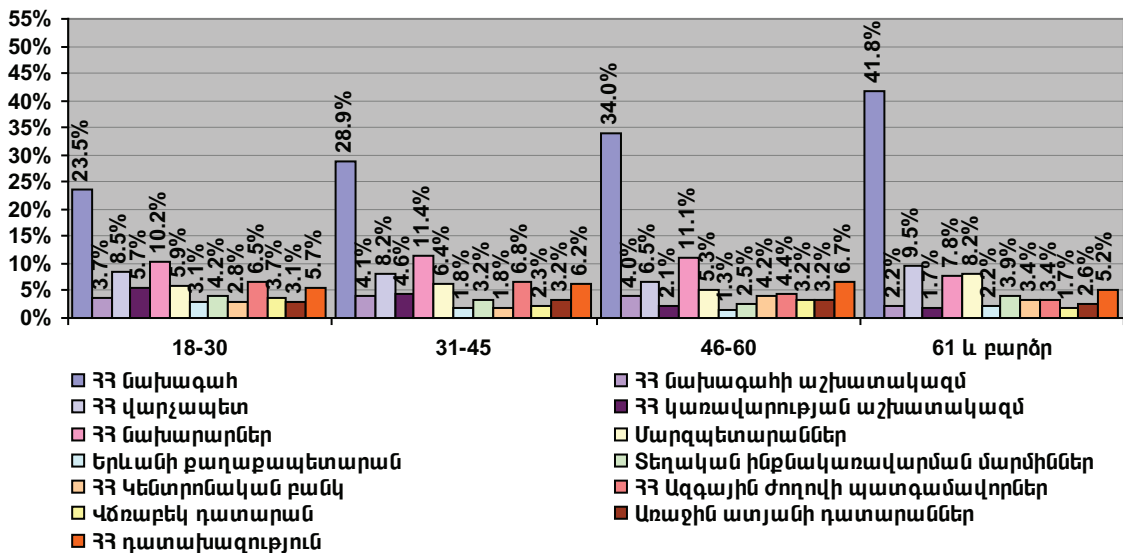
Պատկեր 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:

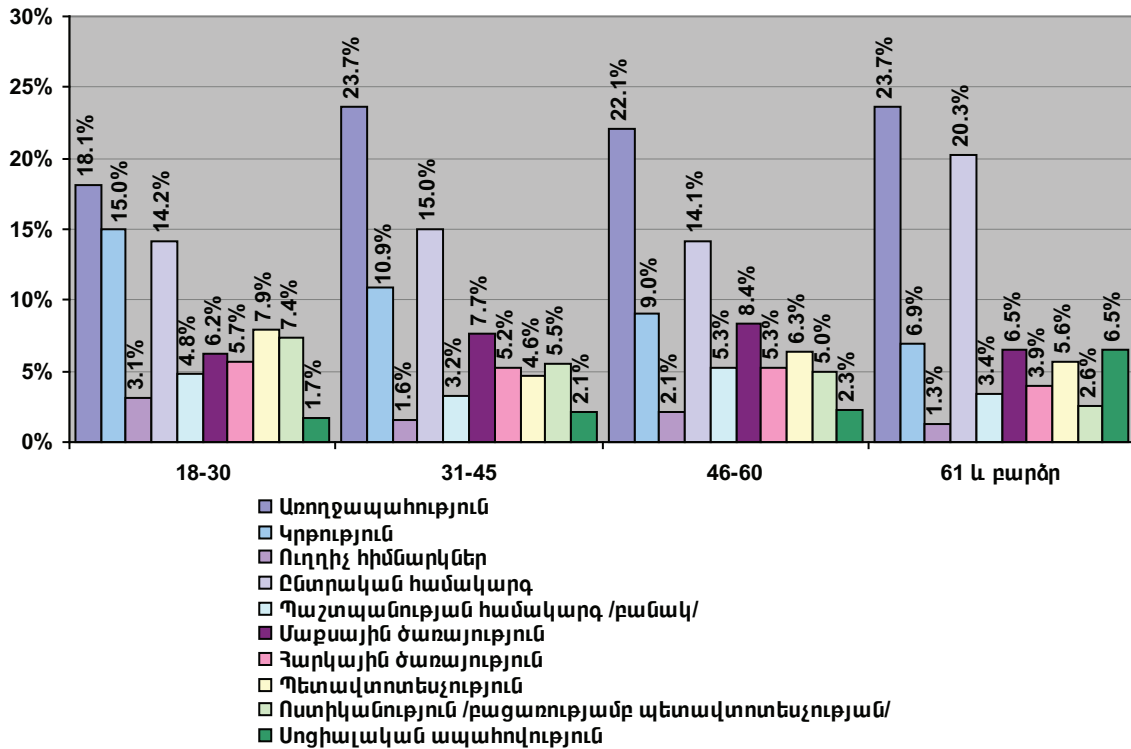
Պատկեր 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:

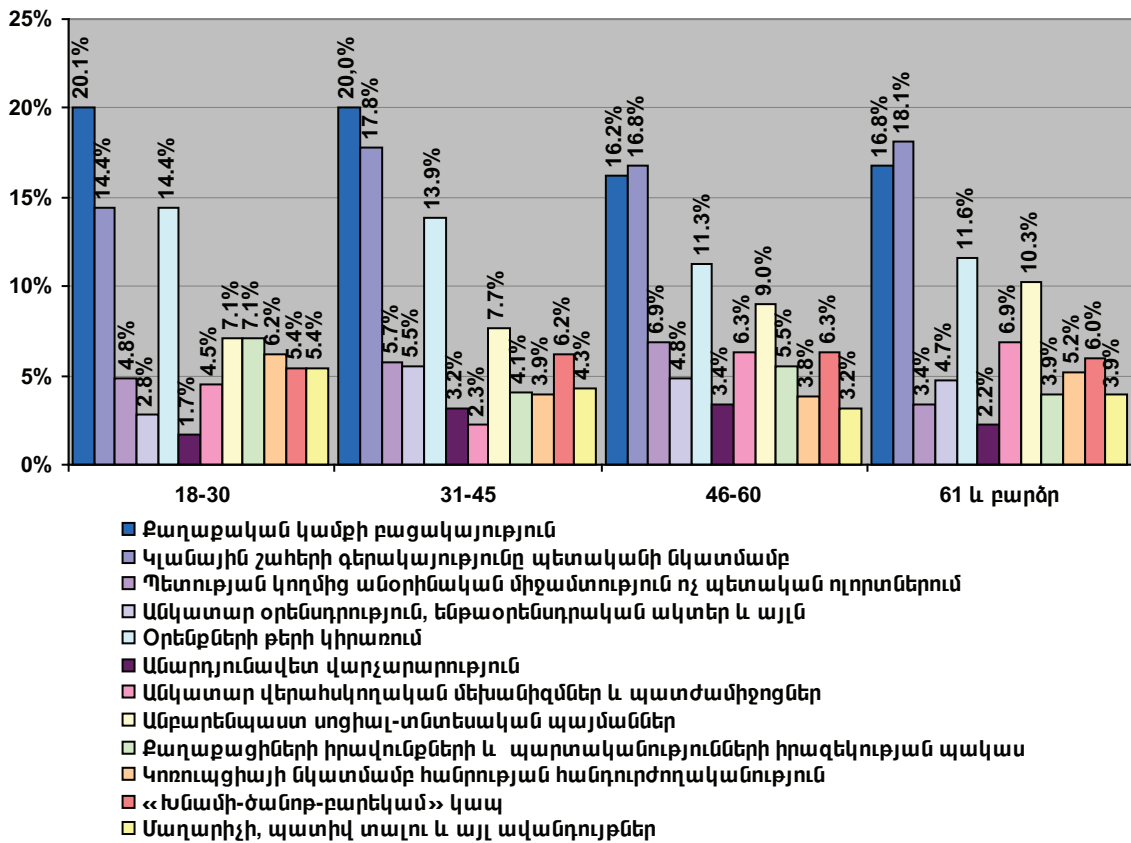
Պատկեր 3. Որո՞նք են առավել կոռումպացված պետական կառույցները առաջին հերթին: (հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը)

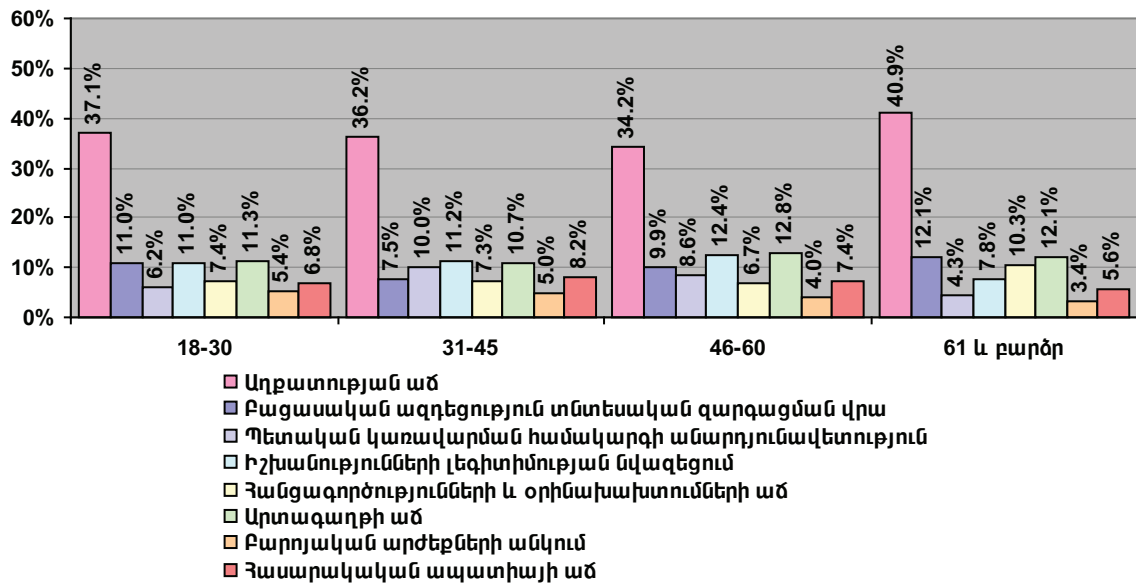
Պատկեր 4. Որո՞նք են առավել կոռումպացված ոլորտները/ծառայությունները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

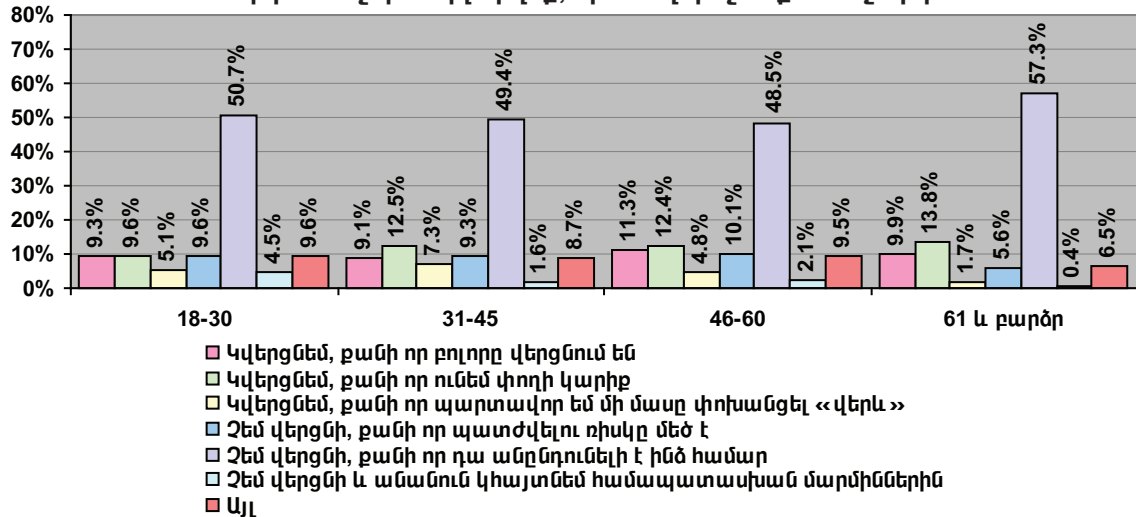
Պատկեր 5. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը)

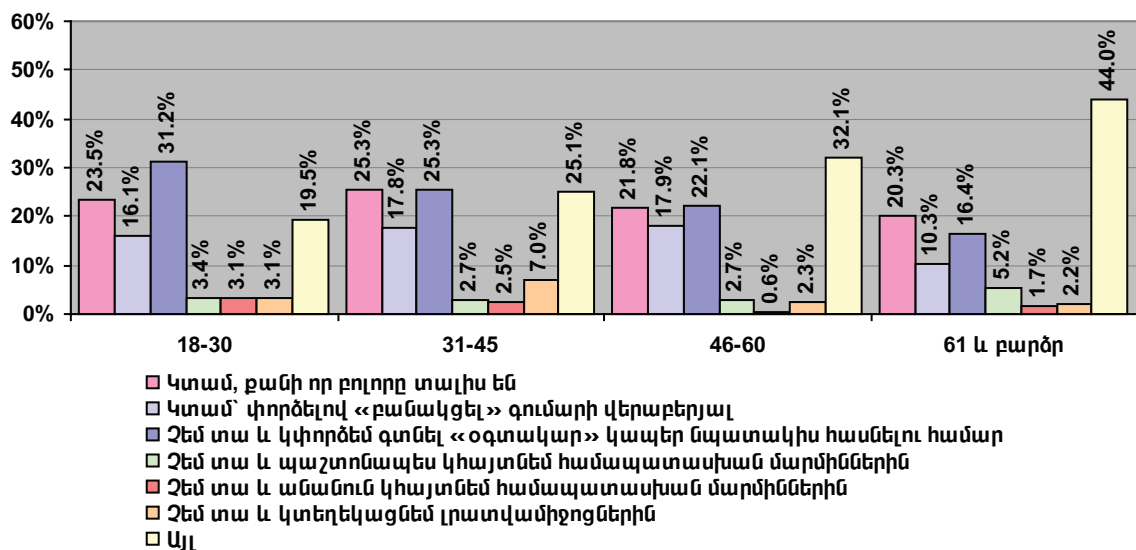
Պատկեր 6. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքներն առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը)

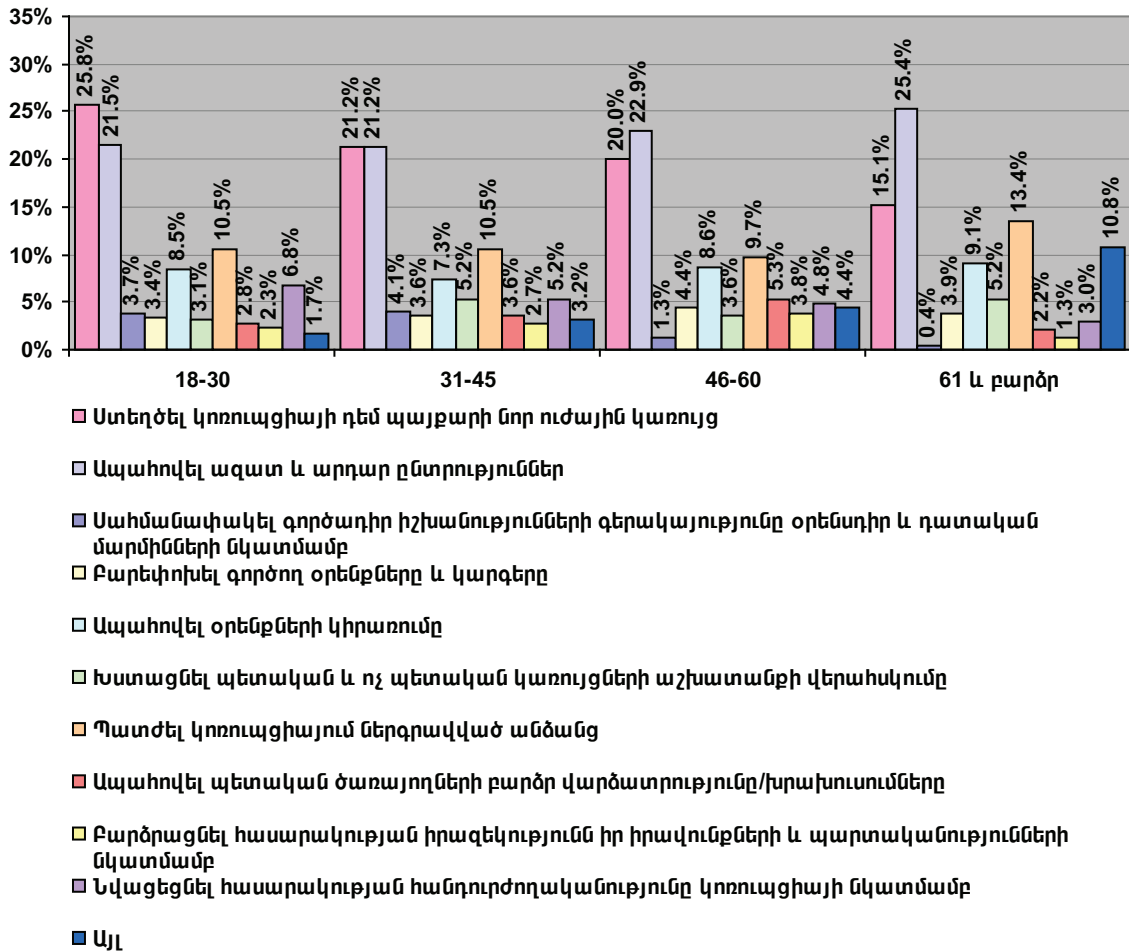
Պատկեր 7. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:

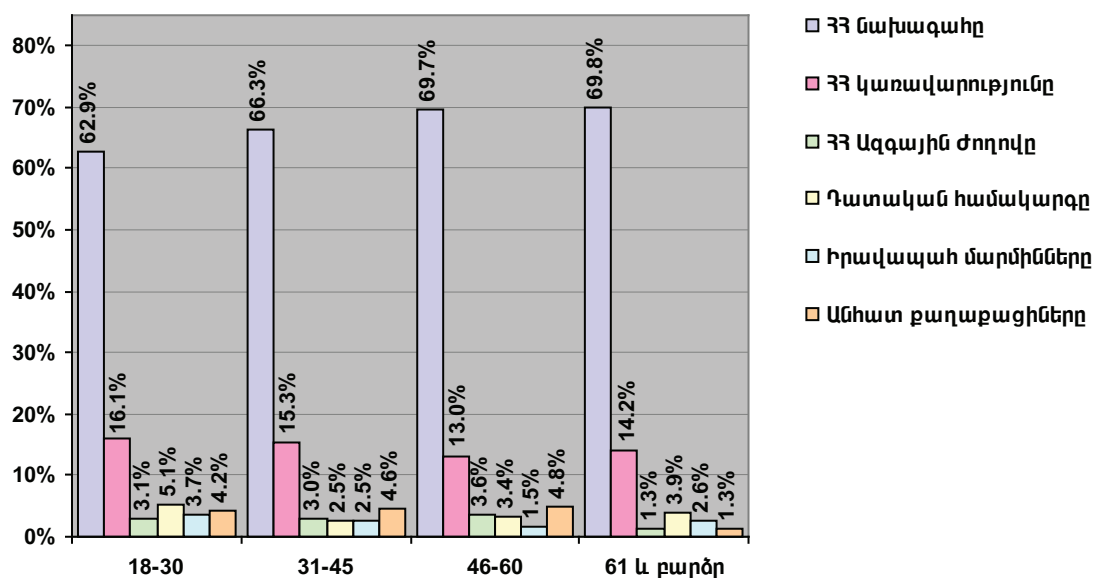
Պատկեր 8. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:

Պատկեր 9. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

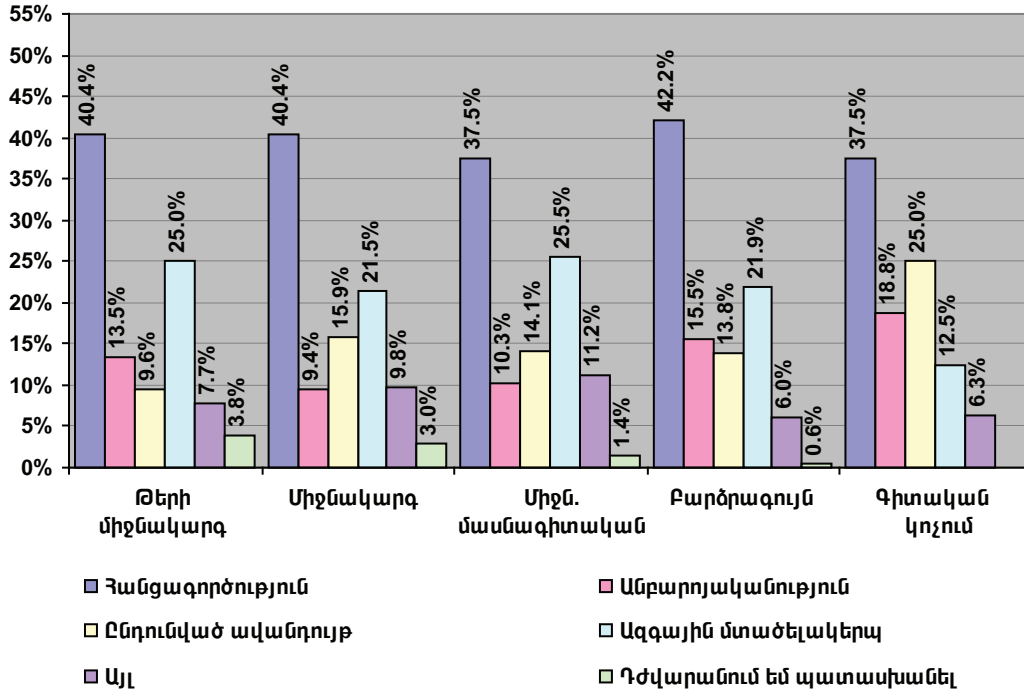
Պատկեր 10. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

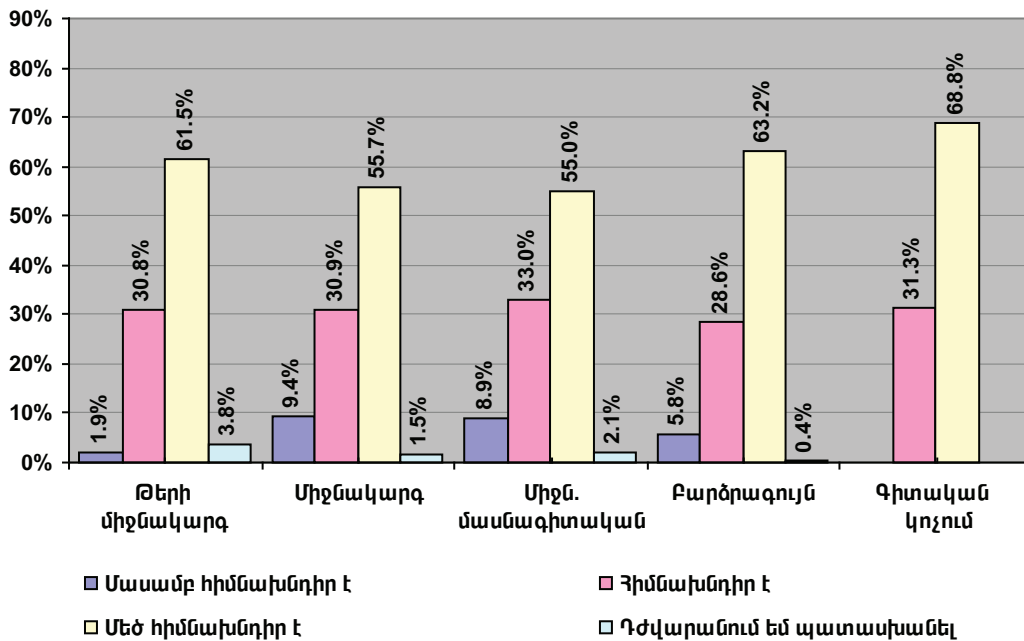
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 5.

Պատասխանների համադրումը ըստ կրթության

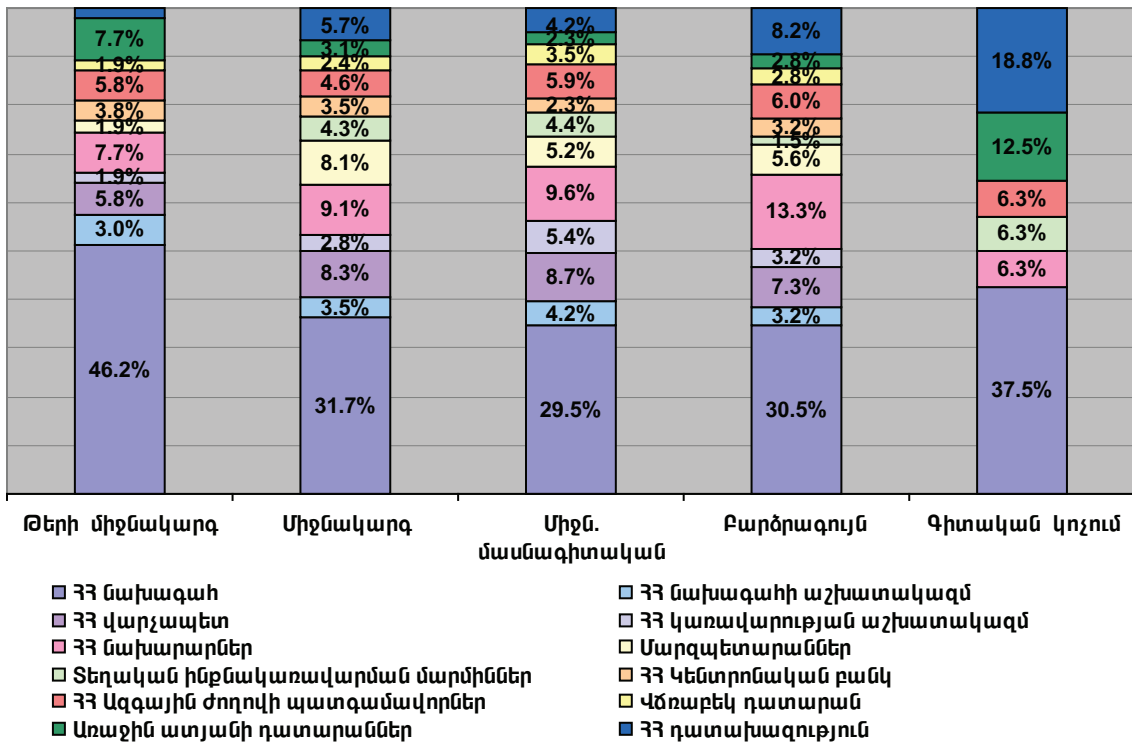
Պատկեր 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:

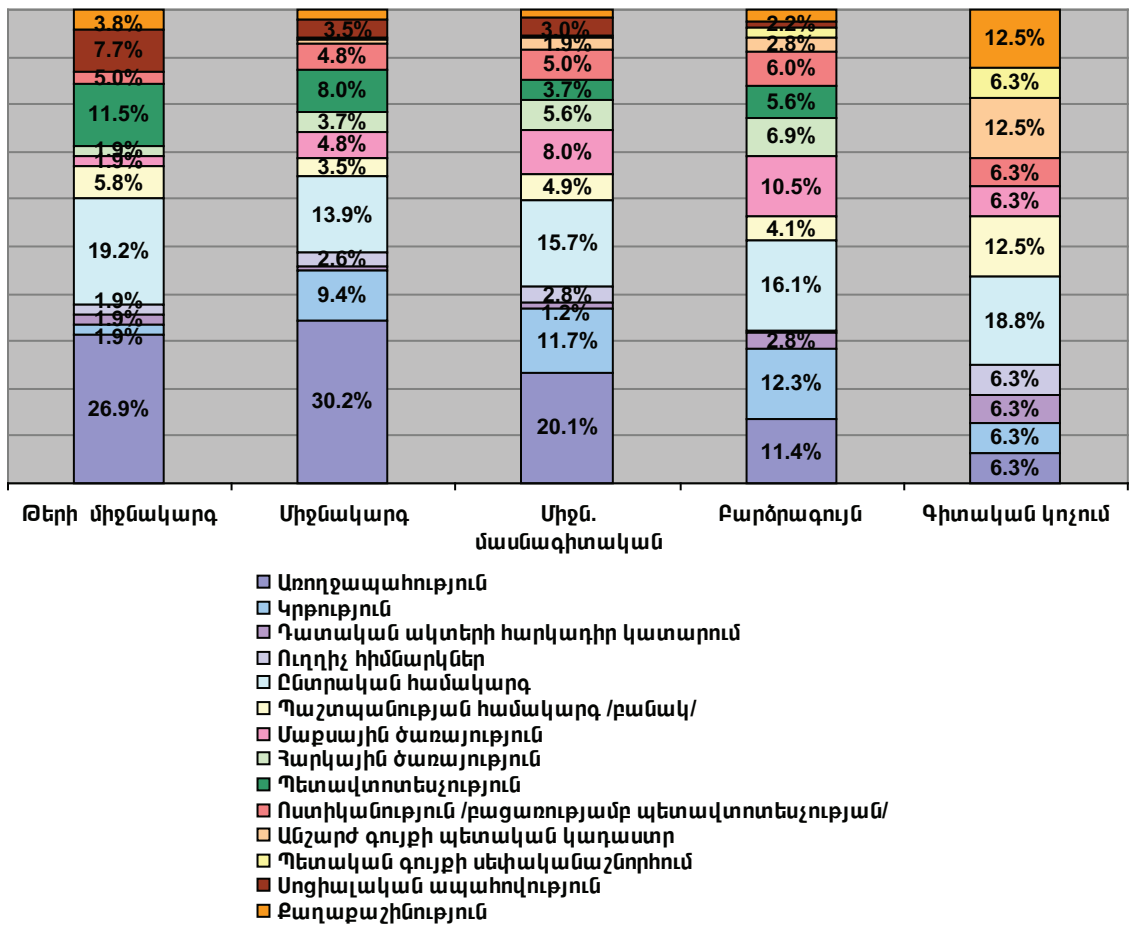
Պատկեր 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:

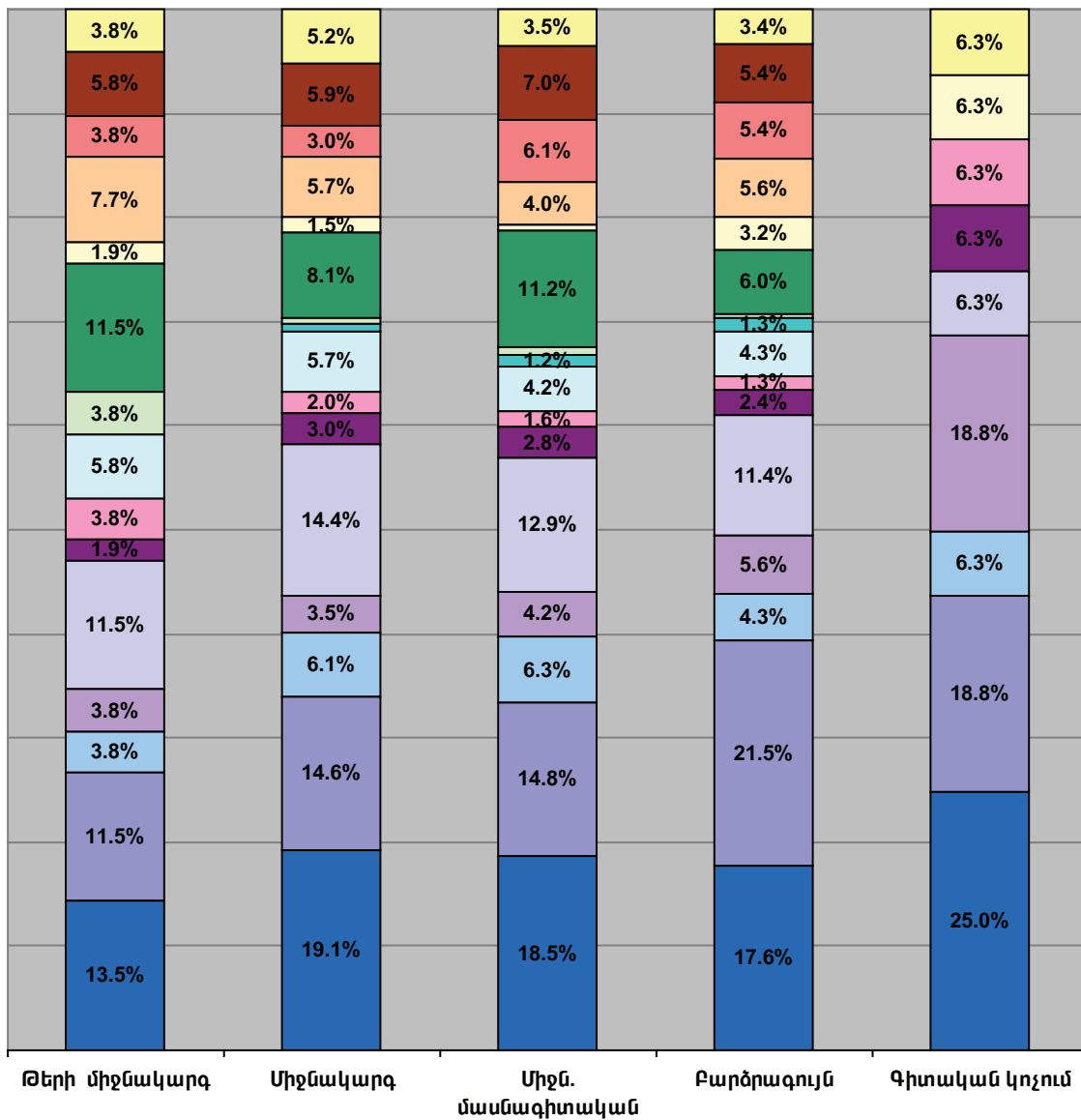
Պատկեր 3. Որո՞նք են առավել կոռումպացված պետական կառույցները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը)

Պատկեր 4. Որո՞նք են առավել կոռումպացված ոլորտները/ծառայությունները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

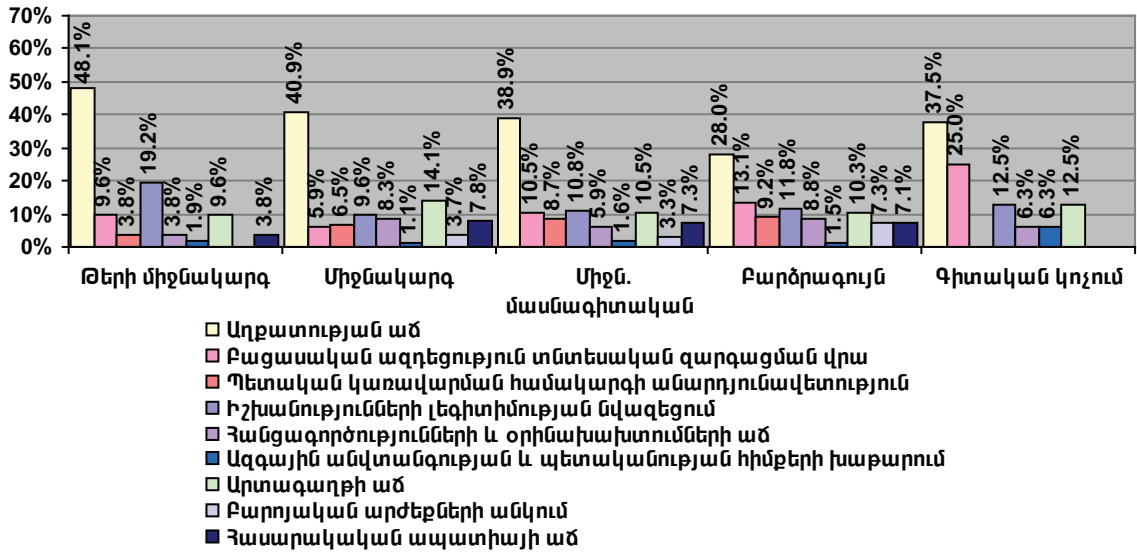

Պատկեր 5. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը)

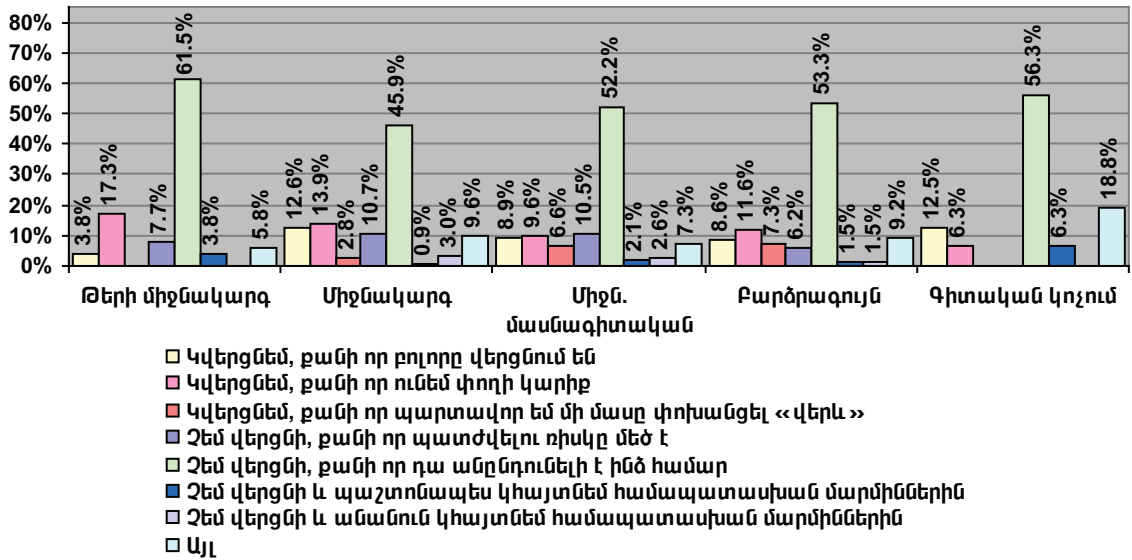

- Քաղաքական կամքի բացակայություն
- Կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ
- Պետության կողմից անօրինական միջամտություն ոչ պետական ոլորտներում
- Անկատար օրենսդրություն, ենթօրենսդրական ակտեր և այլն
- Օրենքների թերի կիրառում
- Անարդյունավետ վարչարարություն
- Արդարադատության համակարգի անկախության բացակայություն
- Անկատար վերահսկողական մեխանիզմներ և պատժամիջոցներ
- Պետական հատվածում թափանցիկության և հաշվետվողականության պակաս
- Տեղեկատվության մատչելիության սահմանափակում
- Անբարենպաստ սոցիալ-տնտեսական պայմաններ
- Հասարակության բարոյական արժեքների անկում
- Քաղաքացիների իրավունքների և պարտականությունների իրազեկության պակաս
- Կոռուպցիայի նկատմամբ հանրության հանդուրժողականություն
- «Խնամի-ծանոթ-բարեկամ» կապ
- Մադարիչի, պատիվ տալու և այլ ավանդույթներ

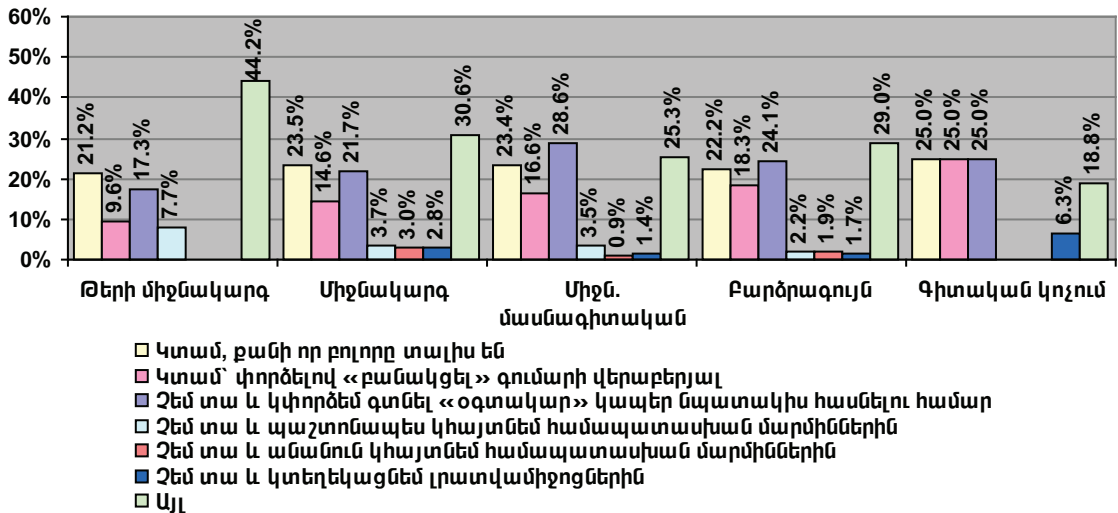
Պատկեր 6. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքներն առաջին հերթին
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը)

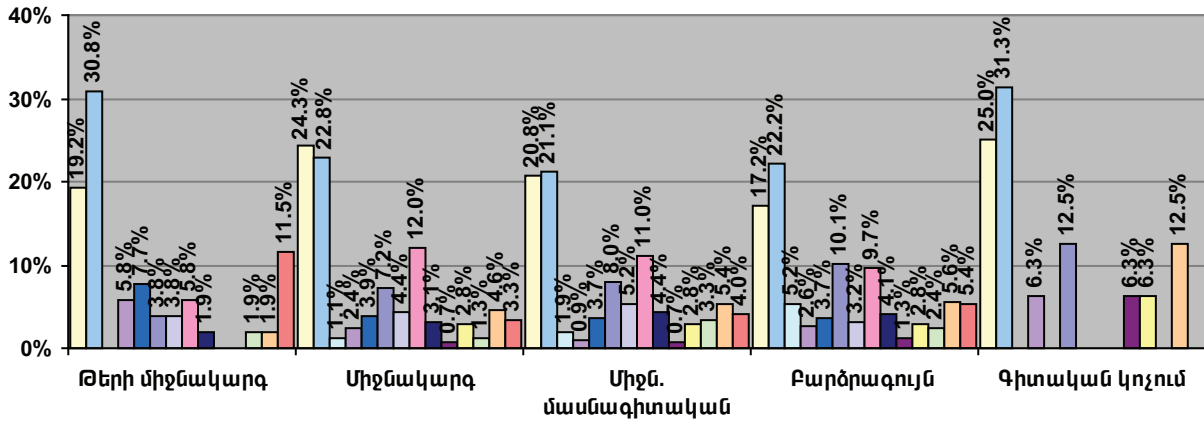
Պատկեր 7. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:

Պատկեր 8. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:

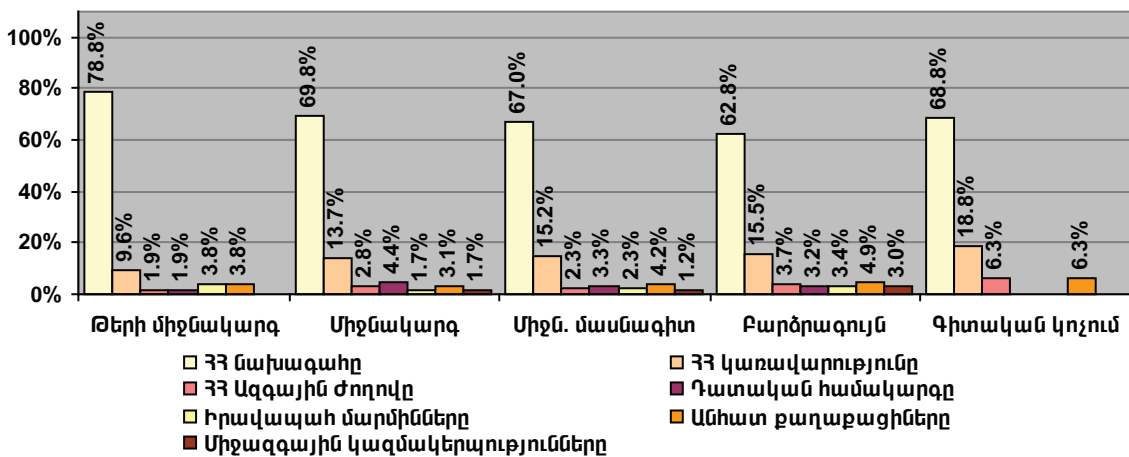

Պատկեր 9. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

- Ստեղծել կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր ուժային կառույց
- Ապահովել ազատ և արդար ընտրություններ
- Սահմանափակել գործադիր իշխանությունների գերակայությունը օրենսդիր և դատական մարմինների նկատմամբ
- Ապահովել դատական համակարգի անկախությունը
- Բարեփոխել գործող օրենքները և կարգերը
- Ապահովել օրենքների կիրառումը
- Խստացնել պետական և ոչ պետական կառույցների աշխատանքի վերահսկումը
- Պատժել կոռուպցիայում ներգրավված անձանց
- Ապահովել պետական ծառայողների բարձր վարձատրությունը/խրախուսումները
- Ապահովել պետական հատվածի թափանցիկությունը և հաշվետվությունը
- Բարձրացնել հասարակության իրազեկությունը իր իրավունքների և պարտականությունների նկատմամբ
- Խթանել հասարակության մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացներում
- Նվազեցնել հասարակության հանդուրժողականությունը կոռուպցիայի նկատմամբ
- Այլ

Պատկեր 10. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 6.

Պատասխանների համադրում ըստ զբաղվածության

Աղյուսակ 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:	Քաղ.-վետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնազբաղված	Արտագնա աշխատանք	Գործազուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Հանցագործություն	43.2%	40.1%	44.4%	35.3%	35.6%	66.7%	50.6%	40.4%	43.9%	37.9%	36.4%	18.2%
Անբարոյականություն	11.4%	12.2%	10.3%	11.8%	15.3%	33.3%	2.6%	15.2%	15.2%	13.6%	8.5%	9.1%
Ընդունված ավանդույթ	13.6%	19.0%	10.3%	29.4%	16.1%	0%	10.4%	11.8%	10.3%	10.6%	17.3%	13.6%
Ազգային նտածելակերպ	25.0%	21.1%	29.9%	11.8%	20.3%	0%	19.5%	21.9%	12.6%	28.8%	28.7%	40.9%
Այլ	4.5%	5.4%	3.4%	11.8%	11.0%	0%	10.4%	9.6%	16.1%	9.1%	7.6%	18.2%
Դժվարանում են պատասխանել	2.3%	2.0%	1.7%	0%	1.7%	0%	6.5%	1.1%	1.8%	0%	1.5%	0%

Աղյուսակ 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:	Քաղ.-վետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնազբաղված	Արտագնա աշխատանք	Գործազուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Հիմնախնդիր չէ	6.8%	1.4%	1.7%	5.9%	1.7%	0%	2.6%	1.1%	1.3%	6.1%	1.2%	0%
Մասամբ հիմնախնդիր է	13.6%	7.8%	8.5%	5.9%	9.3%	0%	5.2%	6.7%	5.4%	6.1%	8.8%	18.2%
Հիմնախնդիր է	31.8%	29.3%	29.1%	23.5%	33.1%	33.3%	28.6%	34.3%	24.2%	28.8%	36.1%	22.7%
Մեծ հիմնախնդիր է	47.7%	60.2%	59.0%	64.7%	53.4%	66.7%	62.3%	57.3%	66.8%	59.1%	52.5%	59.1%
Դժվարանում են պատասխանել	0%	1.4%	1.7%	0%	2.5%	0%	1.3%	0.6%	2.2%	0%	1.5%	0%

Աղյուսակ 3. Ինչպե՞ս կզնահատեիք կոռուպցիայի տարածվածության աստիճանը հետևյալ պետական կառույցներում:*	Քաղ.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Սամ. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնագրաված	Կրտսզնա աշխատանք	Գործազուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
ՀՀ նախագահ	20.5%	28.9%	33.3%	29.4%	27.1%	33.3%	32.5%	45.5%	36.8%	19.7%	27.9%	9.1%
ՀՀ նախագահի աշխատակազմ	6.8%	3.7%	4.3%	0%	2.5%	0%	2.6%	5.6%	2.2%	7.6%	2.9%	4.5%
ՀՀ վարչապետ	11.4%	6.1%	10.3%	5.9%	12.7%	0%	7.8%	5.6%	10.3%	9.1%	6.5%	4.5%
Հ կառավարության աշխատակազմ	6.8%	5.8%	0.9%	11.8%	2.5%	0%	2.6%	3.4%	0.9%	3.0%	4.7%	0%
ՀՀ նախարարներ	15.9%	9.9%	10.3%	29.4%	11.0%	0%	11.7%	5.1%	8.5%	12.1%	12.3%	18.2%
ՀՀ նախարարությունների աշխատակիցներ	0%	1.0%	0%	0%	2.5%	33.3%	2.6%	0.6%	0.4%	6.1%	1.5%	0%
ՀՀ կառավարությանն առընթեր մարմիններ	4.5%	2.0%	0%	0%	0%	0%	2.6%	0.6%	0.4%	1.5%	8.2%	0%
Մարզպետարաններ	6.8%	6.1%	1.7%	5.9%	5.1%	0%	7.8%	5.1%	7.6%	3.0%	2.3%	4.5%
Երևանի քաղաքապետարան	0%	1.7%	3.4%	0%	2.5%	33.3%	0%	1.1%	1.3%	6.1%	3.2%	0%
Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ	4.5%	3.4%	3.4%	0%	2.5%	0%	1.3%	4.5%	4.0%	0%	2.3%	9.1%
ՀՀ Կենտրոնական բանկ	2.3%	2.7%	2.6%	0%	5.9%	0%	2.6%	1.7%	3.6%	7.6%	5.6%	4.5%
ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորներ	0%	6.1%	5.1%	0%	5.9%	0%	6.5%	5.1%	5.4%	7.6%	0.3%	4.5%
Մշտական գործող հանձնաժողովներ և խորհուրդներ	4.5%	1.0%	1.7%	0%	1.7%	0%	1.3%	1.1%	0.4%	1.5%	1.8%	0%
ՀՀ Սահմանադրական դատարան	0%	0.7%	1.7%	5.9%	0.8%	0%	2.6%	2.8%	1.3%	0%	1.5%	4.5%
ՀՀ արդարադատության խորհուրդ	0%	2.7%	1.7%	0%	2.5%	0%	1.3%	0%	0.9%	3.0%	3.5%	4.5%
Վճռաբեկ դատարան	0%	2.4%	2.6%	0%	2.5%	0%	0%	3.4%	2.7%	4.5%	1.5%	9.1%
Վերաքննիչ դատարաններ	0%	2.0%	1.7%	0%	0.8%	0%	0%	0%	0%	0%	2.9%	4.5%
Առաջին ատյանի դատարաններ	4.5%	2.0%	2.6%	5.9%	3.4%	0%	7.8%	2.8%	3.1%	3.0%	0.3%	0%
Տնտեսական դատարան	0%	0.7%	0.9%	0%	0%	0%	0%	0.6%	0%	0%	4.4%	4.5%
ՀՀ դատախազություն	9.1%	7.8%	9.4%	5.9%	6.8%	0%	5.2%	3.4%	5.8%	4.5%	0%	13.6%

* - հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը

Աղյուսակ 4. Որո՞նք են առավել կոռուկացված ոլորտները/ ծառայությունները առաջին հերթին:*	Քաղ.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնագրաված	Կրտսզնա աշխատանք	Գործազուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Առողջապահություն	18.2%	19.4%	17.9%	5.9%	13.6%	0%	31.2%	21.9%	25.1%	7.6%	29.0%	9.1%
Կրթություն	9.1%	8.5%	12.0%	29.4%	6.8%	0%	6.5%	14.6%	7.2%	33.3%	9.7%	9.1%
Պետական ռեզիստոր	4.51%	2.0%	0.9%	0%	0.8%	0%	1.3%	1.1%	0.4%	0%	0.3%	0%
Դատական ակտերի հարկադիր կատարում	2.3%	2.4%	3.4%	0%	1.7%	0%	0%	2.2%	0.9%	1.5%	0.9%	0%
Ուղղիչ հիմնարկներ	0%	2.0%	2.6%	5.9%	0%	0%	1.3%	1.1%	1.3%	6.1%	2.9%	4.5%
Ընտրական համակարգ	15.9%	15.3%	12.0%	23.5%	18.6%	33.3%	18.2%	11.2%	20.2%	13.6%	13.5%	13.6%
Ազգային անվտանգություն	0%	2.0%	0.9%	0%	0%	0%	0%	2.8%	1.8%	1.5%	0.9%	9.1%
Պաշտպանության համակարգ /բանակ/	2.3%	6.5%	0.9%	5.9%	5.9%	0%	3.9%	3.4%	3.1%	3.0%	4.4%	9.1%
Մաքսային ծառայություն	13.6%	9.2%	12.8%	11.8%	5.9%	33.3%	3.9%	4.5%	6.7%	6.1%	6.5%	4.5%
Հարկային ծառայություն	9.1%	5.1%	6.0%	5.9%	6.8%	0%	0%	6.2%	5.4%	1.5%	5.0%	4.5%
Պետավտոտեսչություն	6.8%	4.8%	5.1%	0%	11.0%	0%	3.9%	5.6%	5.8%	7.6%	6.2%	13.6%
Ոստիկանություն /բացառությամբ պետավտոտեսչության/	4.5%	5.4%	9.4%	0%	7.6%	0%	10.4%	6.2%	2.2%	9.1%	3.5%	0%
Անշարժ գույքի պետական կադաստր	0%	2.4%	2.6%	0%	0.8%	33.3%	1.3%	2.2%	2.2%	0%	1.2%	4.5%
Բանկային համակարգ	4.5%	2.0%	0%	0%	0.8%	0%	1.3%	1.1%	0.9%	0%	0.9%	0%
Սոցիալական ապահովություն	0%	3.4%	0.9%	0%	0.8%	0%	1.3%	2.8%	5.8%	1.5%	2.3%	4.5%
Քաղաքաչինություն	0%	2.4%	0.9%	0%	3.4%	0%	1.3%	1.7%	1.8%	3.0%	2.3%	0%
Գյուղատնտեսություն	0%	1.0%	0%	5.9%	0.8%	0%	5.2%	0%	0%	0%	1.8%	0%
Գործարար ոլորտ	0%	1.0%	1.7%	5.9%	2.5%	0%	3.9%	1.1%	1.8%	0%	1.8%	4.5%
Հասարակական կազմակերպություններ	0%	0.3%	0%	0%	0%	0%	0%	0.6%	0%	0%	0%	4.5%

* - հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը

Աղյուսակ 5. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները առաջին հերթին:*	Քաղ.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնագրաված	Արտագնա աշխատանք	Գործազուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Քաղաքական կամքի բացակայություն	22.7%	16.7%	17.1%	11.8%	20.3%	33.3%	23.4%	19.7%	16.1%	18.2%	18.2%	27.3%
Կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ	22.7%	19.4%	22.2%	17.6%	17.8%	0%	14.3%	13.5%	17.9%	13.6%	13.5%	18.2%
Պետության կողմից անօրինական միջամտություն ոչ պետական ոլորտներում	9.1%	8.2%	6.0%	11.8%	2.5%	0%	6.5%	5.6%	4.5%	4.5%	4.4%	0%
Անկատար օրենսդրություն, ենթօրենսդրական ակտեր և այլն	4.5%	5.1%	6.8%	11.8%	1.7%	0%	5.2%	5.1%	4.0%	0%	4.7%	4.5%
Օրենքների թերի կիրառում	4.5%	11.9%	8.5%	11.8%	11.9%	0%	7.8%	20.8%	11.2%	18.2%	13.8%	13.6%
Անարդյունավետ վարչարարություն	0%	3.1%	4.3%	5.9%	1.7%	0%	2.6%	2.2%	2.7%	3.0%	2.6%	4.5%
Արդարադատության համակարգի անկախության բացակայություն	0%	1.4%	0.9%	0%	1.7%	0%	1.3%	1.1%	2.2%	4.5%	2.6%	0%
Անկատար վերահսկողական մեխանիզմներ և պատժամիջոցներ	4.5%	5.1%	1.7%	5.9%	5.9%	0%	5.2%	5.1%	7.2%	1.5%	4.4%	0%
Պետական հատվածում թափանցիկության և հաշվետվողականության պակաս	2.3%	1.0%	1.7%	0%	0%	0%	3.9%	1.7%	0.4%	1.5%	0.6%	4.5%
Անբարենպաստ սոցիալ- տնտեսական պայմաններ	11.4%	9.9%	5.1%	5.9%	8.5%	33.3%	10.4%	5.6%	11.2%	6.1%	7.6%	4.5%
Հասարակության բարոյական արժեքների անկում	2.3%	1.7%	1.7%	0%	3.4%	0%	2.6%	2.8%	1.3%	1.5%	0.9%	4.5%
Քաղաքացիների իրավունքների և պարտականությունների իրագրության պակաս	0%	3.1%	6.0%	0%	5.1%	33.3%	0%	7.9%	4.0%	7.6%	7.6%	4.5%
Կոռուպցիայի նկատմամբ հանրության հանդուրժողականություն	4.5%	3.7%	4.3%	5.9%	3.4%	0%	2.6%	3.4%	5.4%	10.6%	5.6%	0%
«Խնամի - ծանոթ - բարեկամ» կապ	4.5%	5.1%	8.5%	5.9%	7.6%	0%	6.5%	3.9%	6.3%	4.5%	6.7%	4.5%
Մաղարիչի, պատիվ տալու և այլ ավանդույթներ	4.5%	3.1%	2.6%	5.9%	5.9%	0%	3.9%	1.7%	4.0%	4.5%	5.9%	9.1%

* - հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը

Աղյուսակ 6. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքներն առաջին հերթին:*	Քաղ.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Փորձավար	Ինքնագրավորված	Արտագնա աշխատանք	Փորձագուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Աղքատության աճ	31.8%	27.9%	33.3%	41.2%	39.8%	0%	40.3%	43.3%	41.3%	39.4%	36.7%	36.4%
Բացասական ազդեցություն տնտեսական զարգացման վրա	15.9%	9.9%	17.1%	5.9%	7.6%	33.3%	7.8%	11.2%	10.8%	6.1%	7.0%	9.1%
Պետական կառավարման համակարգի անարդյունավետություն	9.1%	9.2%	11.1%	11.8%	6.8%	0%	6.5%	6.7%	5.4%	9.1%	7.0%	18.2%
Իշխանությունների լեգիտիմության նվազեցում	9.1%	15.0%	9.4%	11.8%	7.6%	33.3%	15.6%	11.8%	8.5%	6.1%	10.9%	4.5%
Հանցագործությունների և օրինախախտումների աճ	6.8%	9.5%	8.5%	5.9%	5.9%	0%	5.2%	4.5%	10.3%	10.6%	6.7%	0%
Ազգային անվտանգության և պետականության հիմքերի խաթարում	6.8%	1.4%	1.7%	0%	0.8%	0%	0%	0%	1.8%	3.0%	1.5%	4.5%
Արտագաղթի աճ	2.3%	12.2%	8.5%	5.9%	10.2%	0%	14.3%	10.7%	10.8%	10.6%	15.2%	13.6%
Բարոյական արժեքների անկում	4.5%	4.1%	4.3%	11.8%	8.5%	0%	2.6%	3.9%	3.6%	4.5%	4.4%	9.1%
Տնտեսական մրցակցության խաթարում	4.5%	3.1%	0.9%	5.9%	1.7%	33.3%	1.3%	0.6%	0.9%	1.5%	1.8%	0%
Հասարակական ապատիայի աճ	9.1%	7.1%	4.3%	0%	11.0%	0%	5.2%	6.7%	5.8%	9.1%	8.5%	4.5%

* - հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը

Աղյուսակ 7. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:	Քաղ.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնագրավված	Այլտաօգնա աշխատանք	Գործագուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Կվերցնեմ, քանի որ բոլորը վերցնում են	2.3%	11.2%	5.1%	5.9%	19.5%	0%	11.7%	7.3%	8.1%	9.1%	10.9%	0%
Կվերցնեմ, քանի որ ունեմ փողի կարիք	15.9%	11.2%	11.1%	5.9%	13.6%	66.7%	16.9%	7.3%	15.2%	9.1%	11.1%	13.6%
Կվերցնեմ, քանի որ պարտավոր եմ մի մասը փոխանցել «վերև»	13.6%	7.1%	9.4%	17.6%	2.5%	0%	1.3%	5.1%	2.7%	7.6%	3.5%	18.2%
Չեմ վերցնի, քանի որ պատժվելու ռիսկը մեծ է	15.9%	8.5%	13.7%	0%	5.1%	0%	7.8%	8.4%	5.8%	12.1%	11.1%	0%
Չեմ վերցնի, քանի որ դա անընդունելի է ինձ համար	36.4%	51.4%	45.3%	52.9%	44.9%	33.3%	46.8%	55.6%	58.3%	47.0%	49.6%	9.1%
Չեմ վերցնի և պաշտոնապես կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին	2.3%	1.0%	1.7%	0%	0.8%	0%	0%	1.1%	4.5%	1.5%	1.2%	54.5%
Չեմ վերցնի և անանուն կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին	4.5%	0.7%	2.6%	0%	1.7%	0%	2.6%	2.2%	0.4%	7.6%	3.8%	0%
Այլ	9.1%	8.2%	10.3%	17.6%	10.2%	0%	13.0%	12.4%	4.9%	6.1%	8.5%	0%

Աղյուսակ 8. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:	Քաղ.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնագրավված	Այլտաօգնա աշխատանք	Գործագուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Կտամ, քանի որ բոլորը տալիս են	27.3%	23.1%	26.5%	17.6%	19.5%	33.3%	23.4%	15.7%	20.6%	19.7%	29.0%	13.6%
Կտամ՝ փորձելով «բանակցել» գունարի վերաբերյալ	22.7%	18.4%	16.2%	29.4%	22.9%	33.3%	18.2%	21.3%	9.0%	12.1%	12.9%	18.2%
Չեմ տա և կփորձեմ գտնել «օգտակար» կապեր նպատակիս հասնելու համար	18.2%	27.9%	30.8%	35.3%	26.3%	33.3%	16.9%	25.8%	18.4%	31.8%	21.7%	22.7%
Չեմ տա և պաշտոնապես կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին	4.5%	2.4%	0.9%	0%	0.8%	0%	2.6%	2.2%	4.9%	7.6%	4.7%	0%
Չեմ տա և անանուն կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին	0%	1.4%	0.9%	0%	2.5%	0%	2.6%	2.8%	0.9%	4.5%	2.6%	0%
Չեմ տա և կտեղեկացնեմ լրատվամիջոցներին	2.3%	1.4%	2.6%	0%	1.7%	0%	1.3%	2.8%	2.2%	4.5%	1.5%	4.5%
Այլ	25.0%	24.8%	22.2%	17.6%	26.3%	0%	35.1%	29.2%	43.9%	19.7%	26.7%	40.9%

Աղյուսակ 9. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար առաջին հերթին:*	Քար.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնագաղթյալ	Արտագնա աշխատանք	Գործազուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
Ստեղծել կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր ուժային կառույց	2.7%	20.4%	20.5%	17.6%	16.1%	0%	22.1%	28.1%	13.0%	30.3%	23.2%	13.6%
Ապահովել ազատ և արդար ընտրություններ	18.2%	23.8%	20.5%	17.6%	27.1%	0%	29.9%	18.5%	26.9%	15.2%	20.5%	18.2%
Սահմանափակել գործադիր իշխանությունների գերակայությունը օրենսդիր և դատական մարմինների նկատմամբ	9.1%	2.7%	1.7%	11.8%	1.7%	0%	1.3%	3.4%	0.4%	6.1%	2.1%	4.5%
Ապահովել դատական համակարգի անկախությունը	0%	1.7%	5.1%	0%	2.5%	0%	2.6%	0.6%	0.9%	3.0%	2.9%	9.1%
Բարեփոխել գործող օրենքները և կարգերը	4.5%	2.0%	2.6%	11.8%	4.2%	0%	1.3%	5.6%	4.0%	0%	5.6%	4.5%
Ապահովել օրենքների կիրառումը	4.5%	9.5%	7.7%	5.9%	10.2%	0%	7.8%	11.2%	8.5%	3.0%	6.2%	18.2%
Խստացնել պետական և ոչ պետական կառույցների աշխատանքի վերահսկումը	4.5%	3.7%	2.6%	0%	4.2%	0%	5.2%	2.8%	5.4%	1.5%	5.3%	9.1%
Պատժել կոռուպցիայում ներգրավված անձանց	11.4%	10.2%	10.3%	5.9%	12.7%	33.3%	7.8%	8.4%	13.5%	10.6%	10.9%	4.5%
Խթանել ազատ տնտեսական մրցակցություն	2.3%	0.3%	2.6%	0%	1.7%	0%	0%	3.4%	0.4%	1.5%	0.3%	0%
Ապահովել պետական ծառայողների բարձր վարձատրությունը/ խրախուսումները	6.8%	3.4%	1.7%	11.8%	4.2%	33.3%	1.3%	2.2%	4.0%	0%	5.6%	0%
Ապահովել պետական հատվածի թափանցիկությունը և հաշվետվությունը	0%	5.1%	3.4%	0%	1.7%	0%	5.2%	1.7%	0.9%	1.5%	2.6%	4.5%
Խթանել հասարակության մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացներում	0%	4.1%	5.1%	11.8%	0%	0%	2.6%	0%	3.1%	3.0%	0.6%	0%
Խթանել պետական պաշտոնյաների՝ դրական օրինակ ծառայելը	2.3%	2.7%	1.7%	0%	2.5%	33.3%	0%	1.1%	0%	1.5%	1.5%	4.5%
Նվազեցնել հասարակության հանդուրժողականությունը կոռուպցիայի նկատմամբ	9.1%	3.4%	6.8%	0%	4.2%	0%	3.9%	6.2%	2.7%	15.2%	5.6%	4.5%
Այլ	0%	3.4%	4.3%	0%	1.7%	0%	6.5%	3.4%	12.1%	3.0%	2.6%	0%

* - հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը

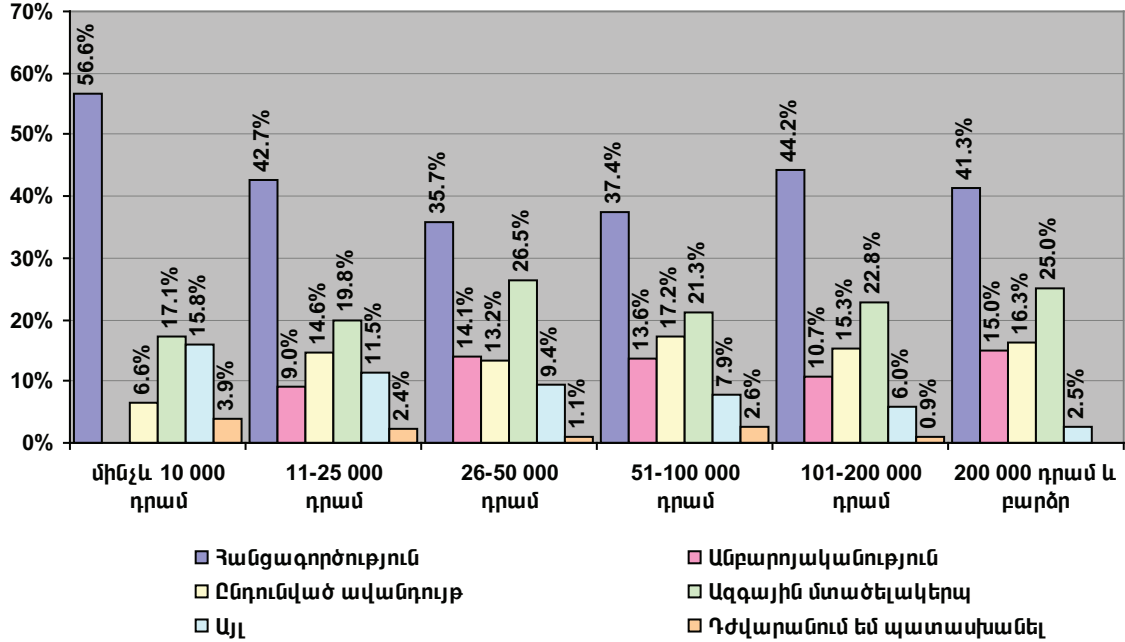
Աղյուսակ 10. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին:*	Քաղ.-պետ. ծառայող	Պետ. հաստատության աշխատակից	Մասն. հաստատության աշխատակից	Գործարար	Ինքնագաղթյալ	Արտագնա աշխատանք	Գործազուրկ	Գյուղատնտեսությունում ներգրավված	Թոշակառու	Ուսանող	Տնային տնտեսուհի	Այլ
ՀՀ նախագահը	65.9%	65.6%	63.2%	52.9%	66.9%	33.3%	71.4%	73.0%	69.5%	53.0%	69.2%	50.0%
ՀՀ կառավարությունը	13.6%	13.3%	14.5%	5.9%	14.4%	33.3%	11.7%	14.6%	13.0%	16.7%	17.0%	22.7%
ՀՀ Ազգային ժողովը	4.5%	3.7%	3.4%	11.8%	2.5%	0%	1.3%	3.4%	1.3%	4.5%	1.8%	13.6%
Դատական համակարգը	4.5%	4.1%	6.0%	0%	2.5%	0%	1.3%	3.4%	4.0%	4.5%	2.9%	4.5%
Իրավապահ մարմինները	2.3%	4.4%	3.4%	5.9%	3.4%	0%	2.6%	0.6%	2.2%	4.5%	0.9%	0%
Եկեղեցին	0%	0.7%	0.9%	5.9%	0.8%	0%	0%	1.1%	0.9%	3.0%	0.6%	0%
Անհատ քաղաքացիները	6.8%	4.4%	1.7%	5.9%	7.6%	33.3%	6.5%	1.1%	2.2%	7.6%	3.8%	9.1%
Հասարակական կազմակերպությունները	0%	0%	2.6%	5.9%	0%	0%	0%	0.6%	0.4%	0%	0.3%	0%
Սփյուռքը	0%	0.3%	0%	0%	0%	0%	1.3%	0%	0.9%	0%	0.6%	0%
Միջազգային կազմակերպությունները	0%	2.7%	2.6%	5.9%	0.8%	0%	3.9%	1.1%	2.2%	1.5%	1.2%	0%

* - հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը

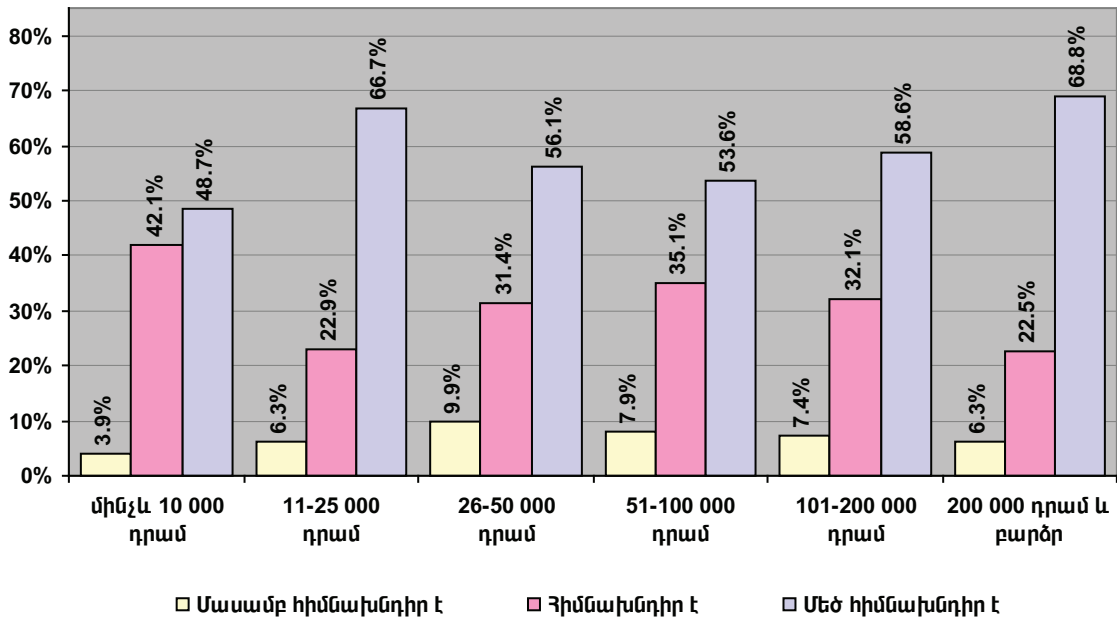
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 7.

Պատասխանների համադրումը ըստ եկամտի

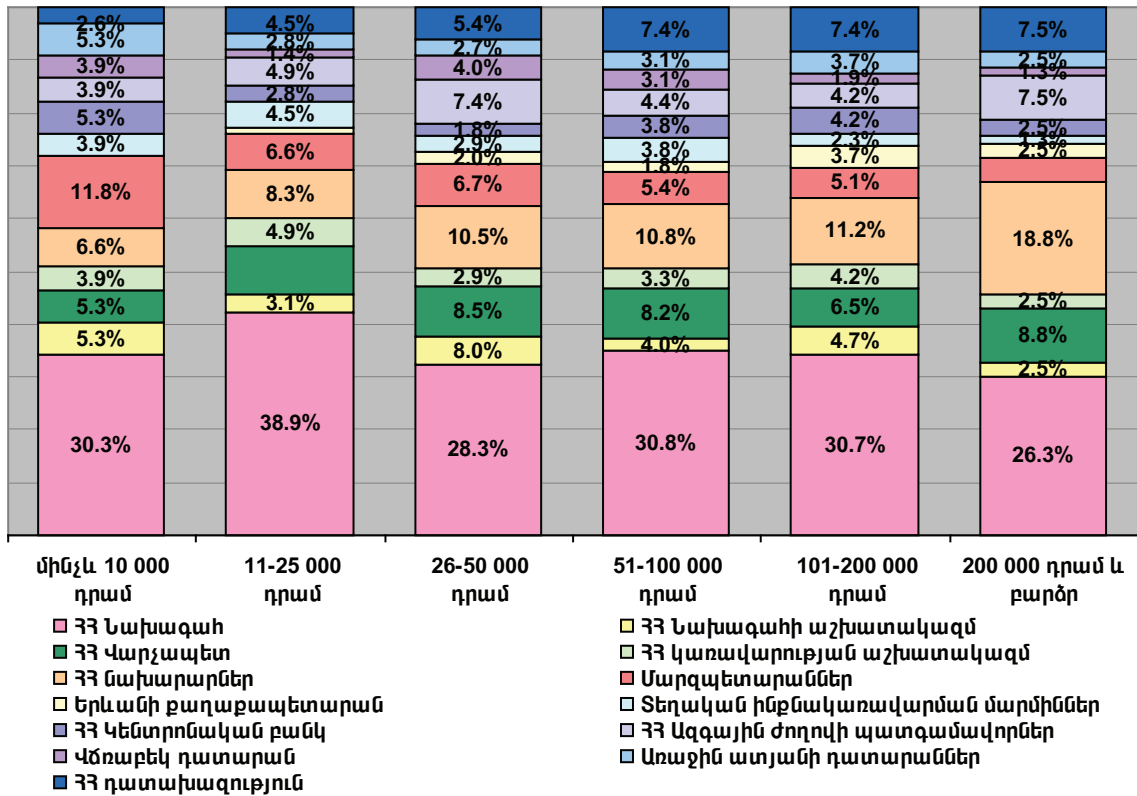
Պատկեր 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:

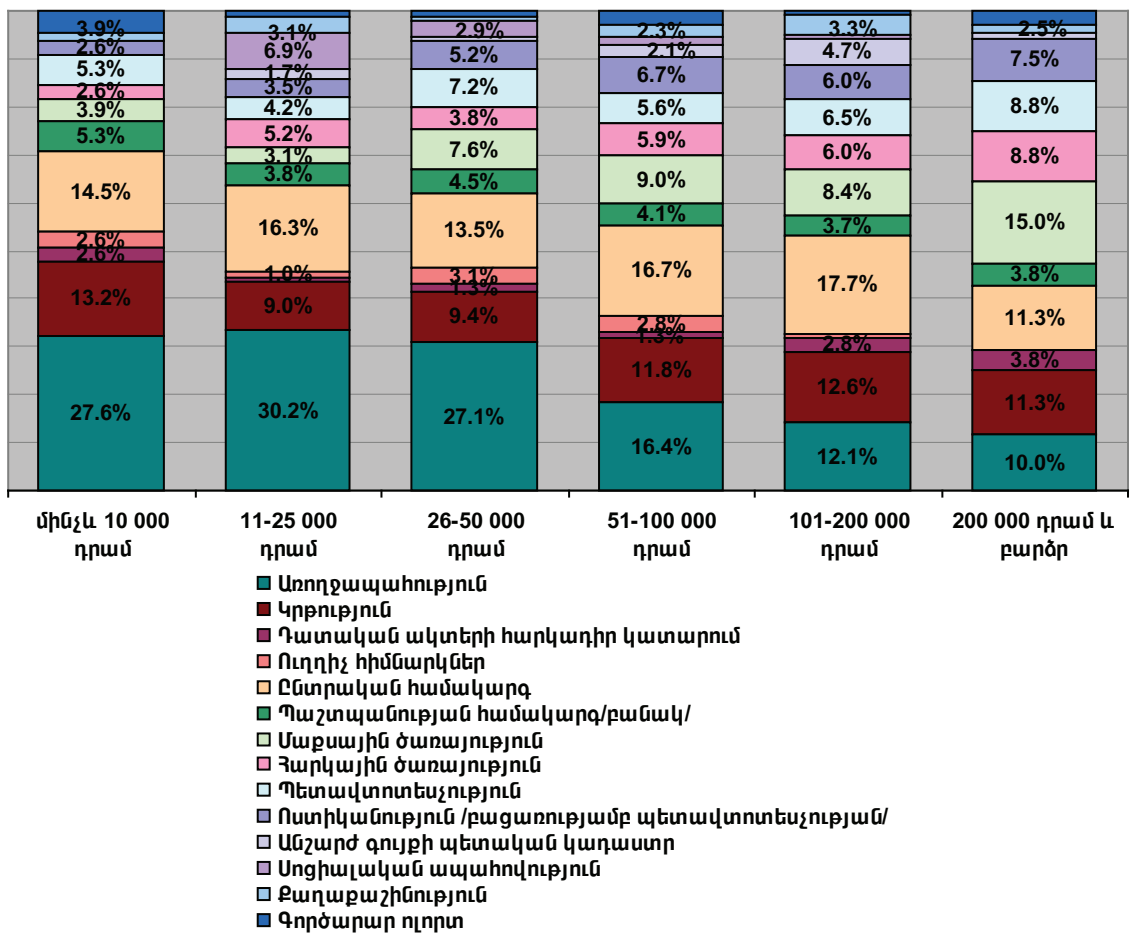
Պատկեր 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:

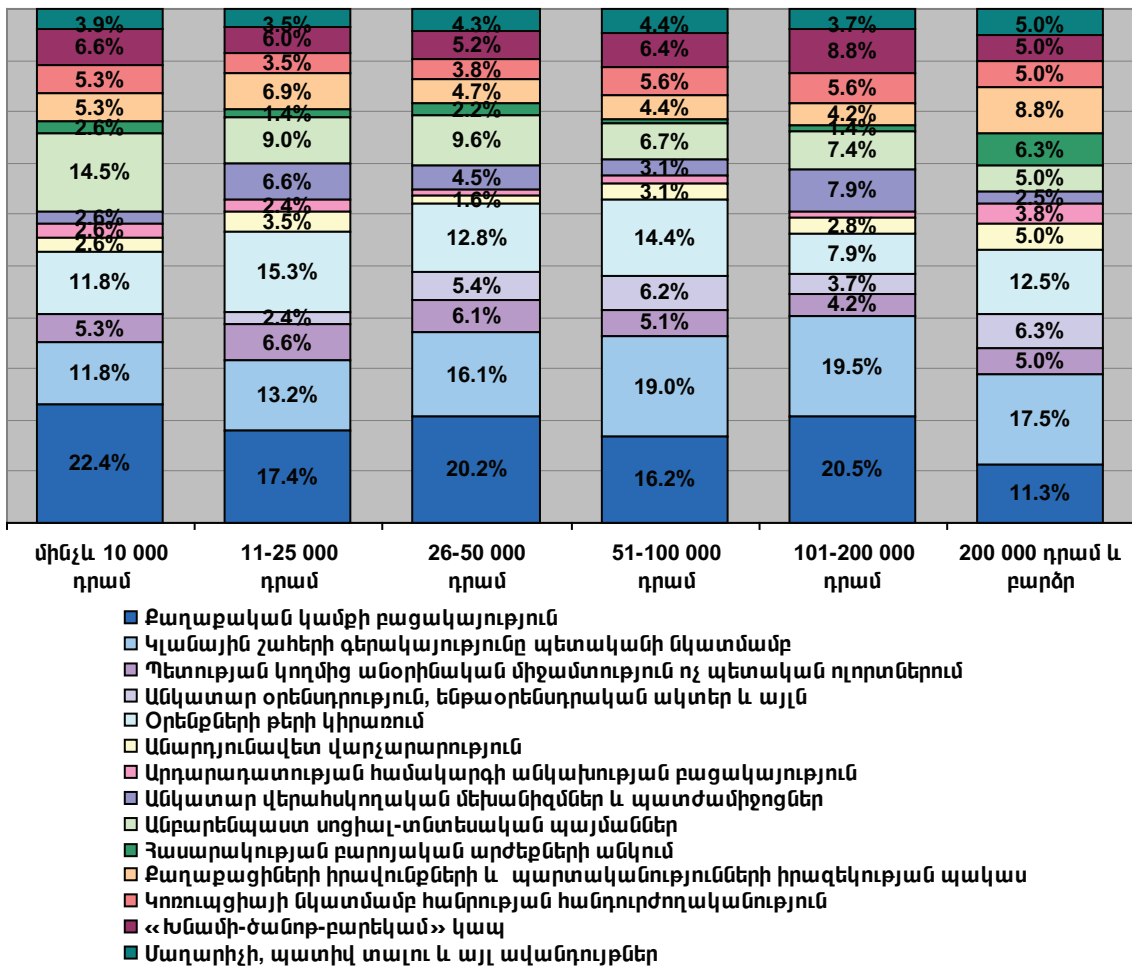
Պատկեր 3. Որո՞նք են առավել կոռուկացված պետական կառույցները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը)

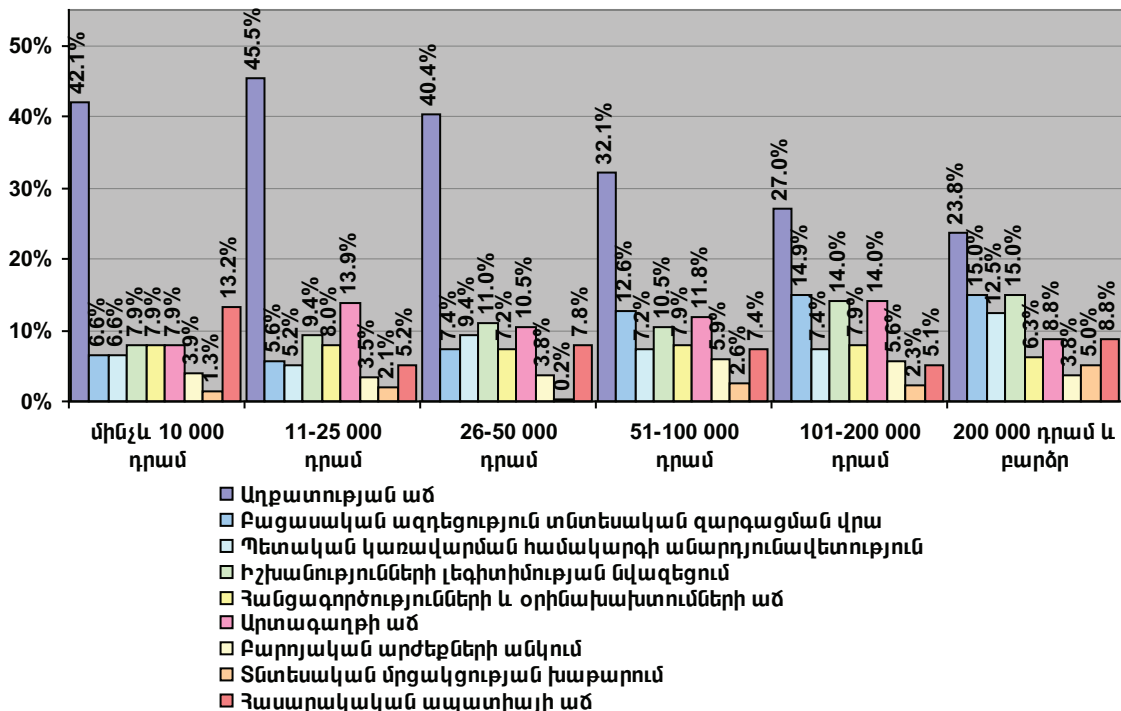
Պատկեր 4. Որո՞նք են առավել կոռուկացված ոլորտները/ծառայությունները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

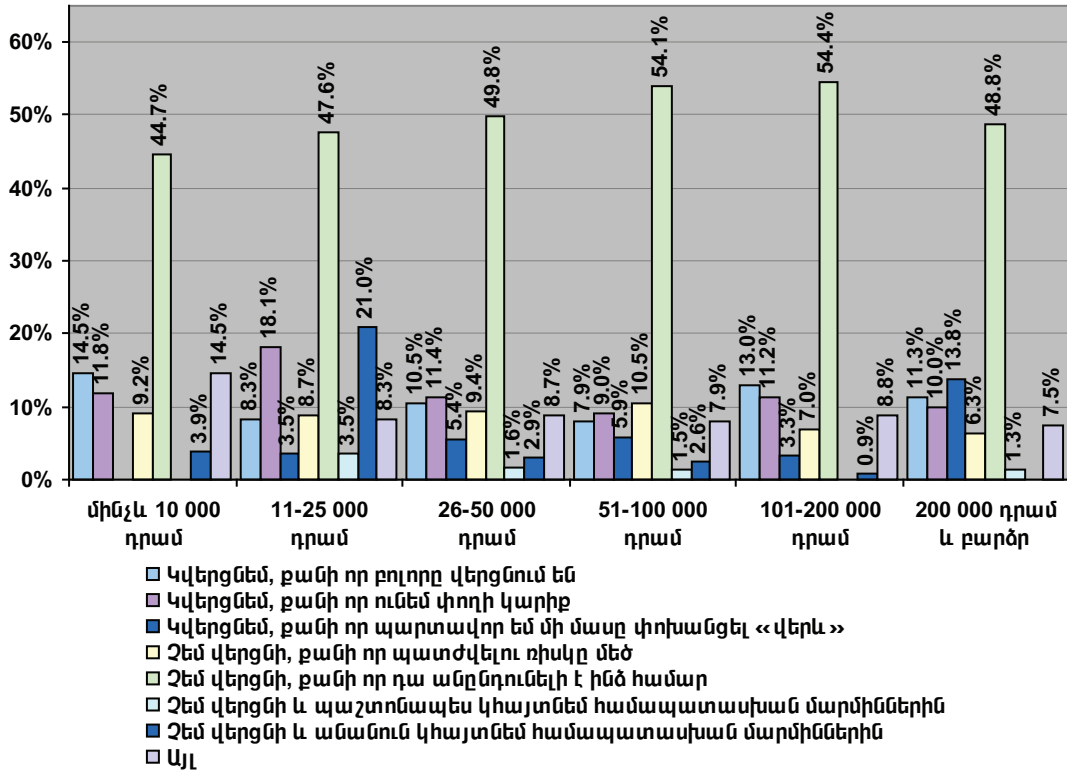
Պատկեր 5. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատժառնները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը)

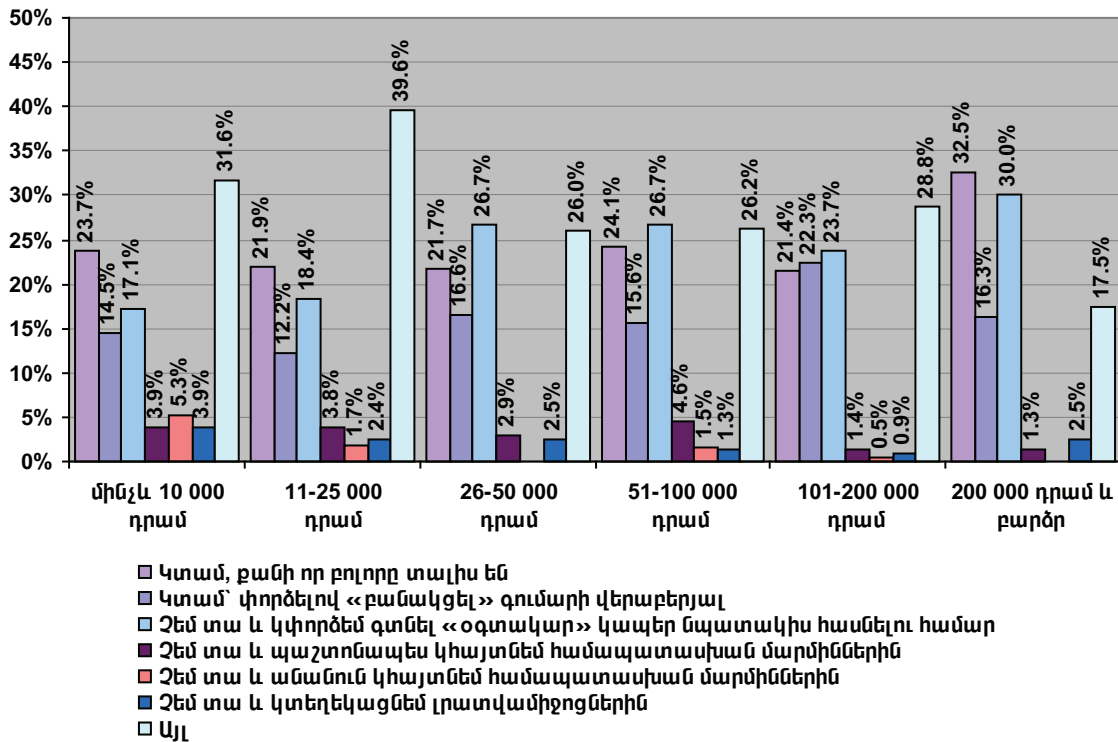
Պատկեր 6. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքներն առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը)

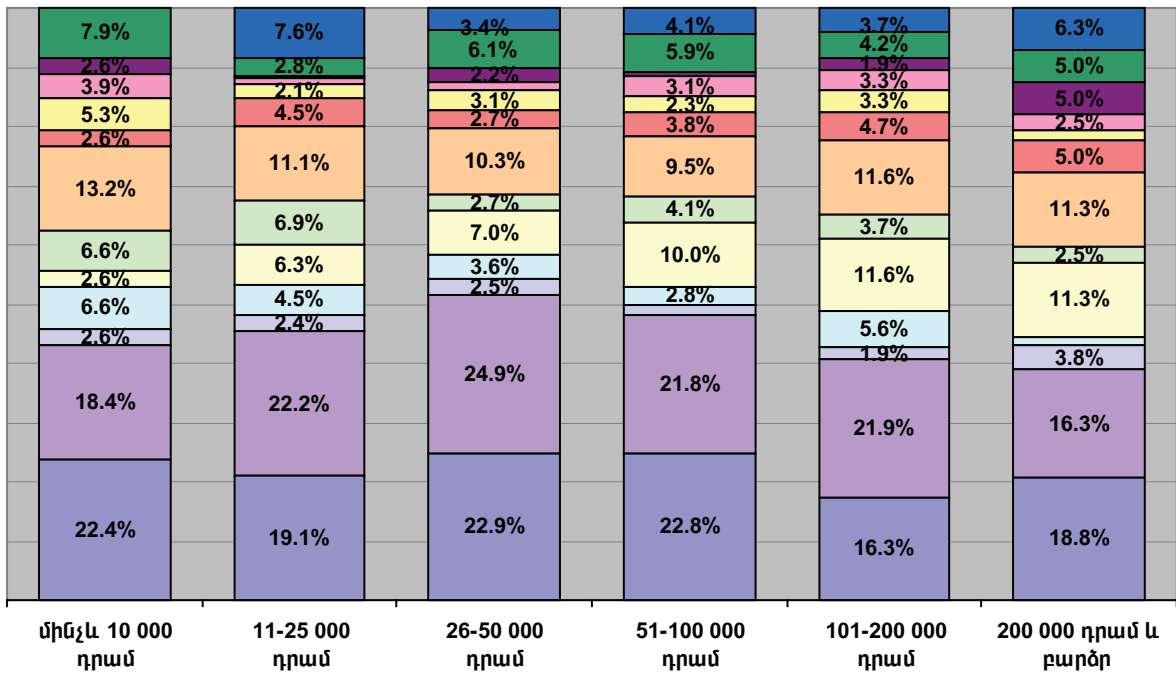
Պատկեր 7. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:

Պատկեր 8. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:

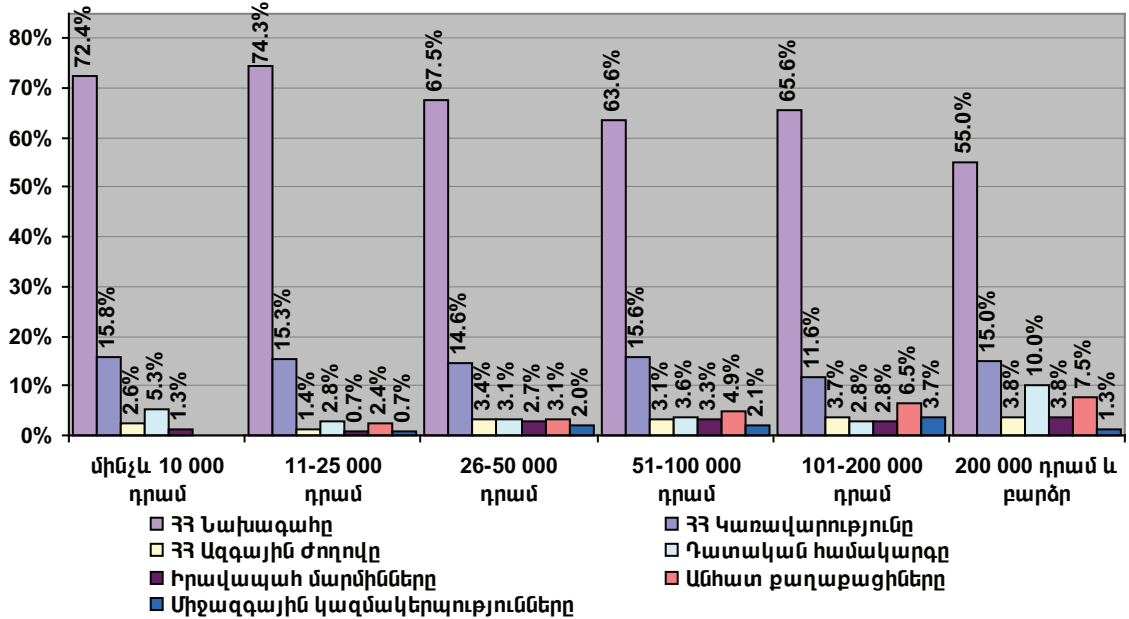

Պատկեր 9. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

- Ստեղծել կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր ուժային կառույց
- Ապահովել ազատ և արդար ընտրություններ
- Ապահովել դատական համակարգի անկախությունը
- Բարեփոխել գործող օրենքները և կարգերը
- Ապահովել օրենքների կիրառումը
- Խստացնել պետական և ոչ պետական կառույցների աշխատանքի վերահսկումը
- Պատժել կոռուպցիայում ներգրավված անձանց
- Ապահովել պետական ծառայողների բարձր վարձատրությունը/խրախուսումները
- Բարձրացնել հասարակության իրազեկությունը իր իրավունքների և պարտականությունների նկատմամբ
- Խթանել հասարակության մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացներում
- Խթանել պետական պաշտոնյաների՝ դրական օրինակ ծառայելը
- Նվազեցնել հասարակության հանդուրժողականությունը կոռուպցիայի նկատմամբ
- Այլ

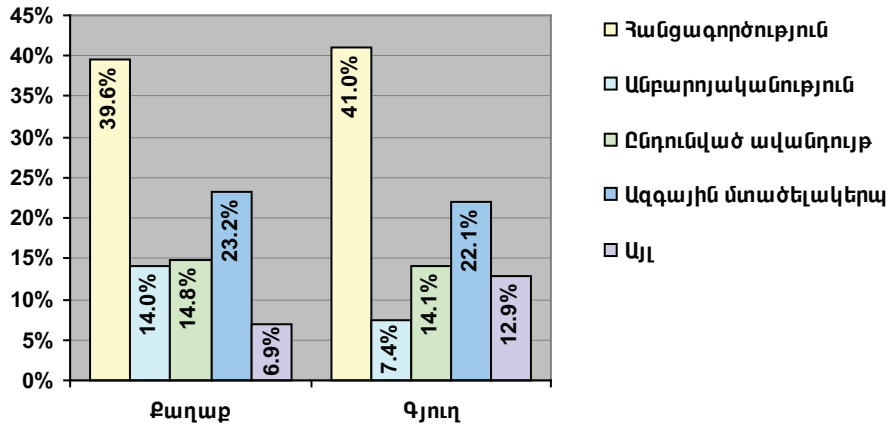
Պատկեր 10. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

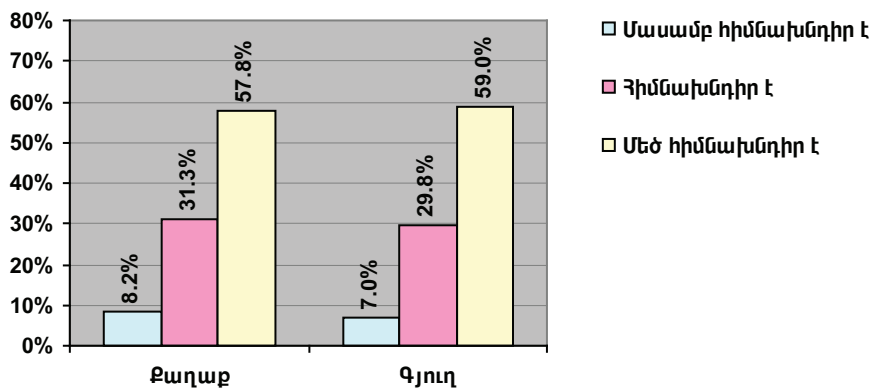
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 8.

Պատասխանների համադրումը ըստ բնակավայրի

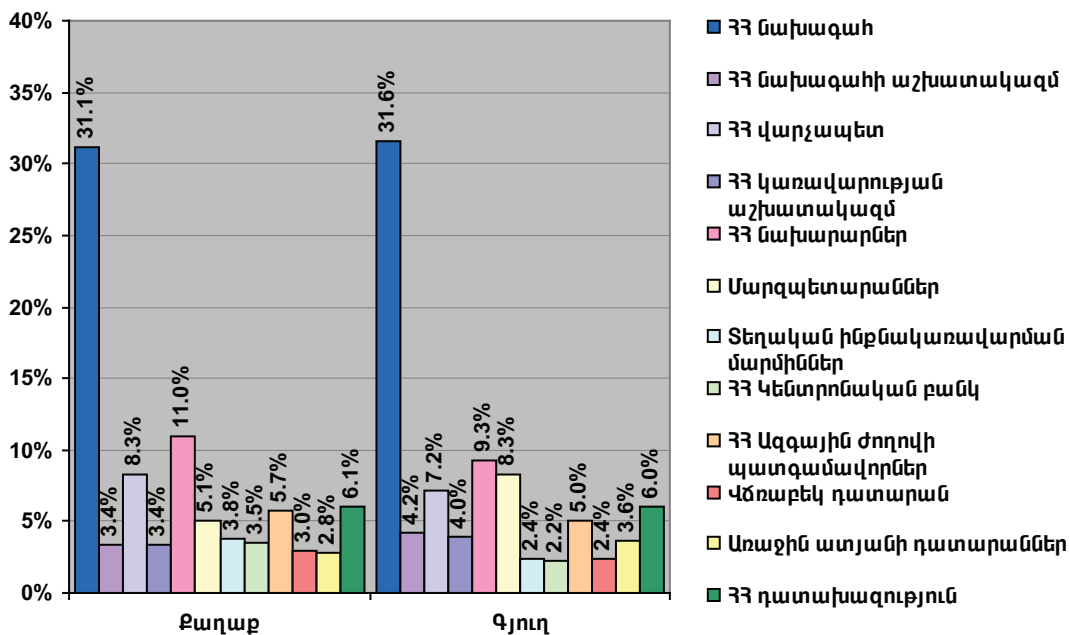
Պատկեր 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:

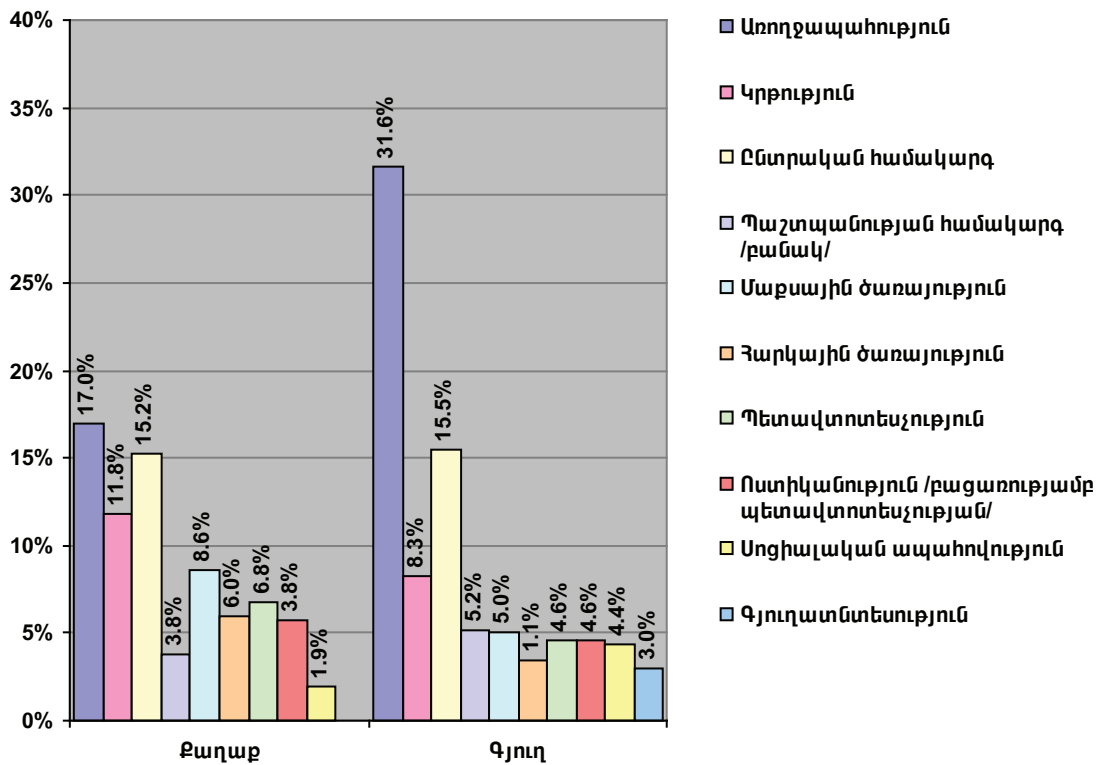
Պատկեր 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:

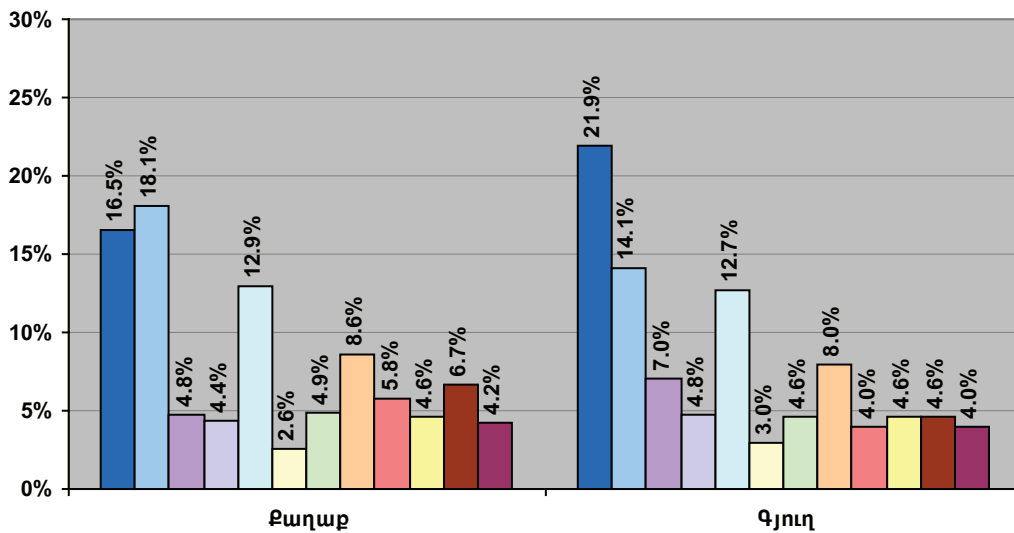
Պատկեր 3. Որո՞նք են առավել կոռումպացված պետական կառույցները առաջին հերթին: (հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը)

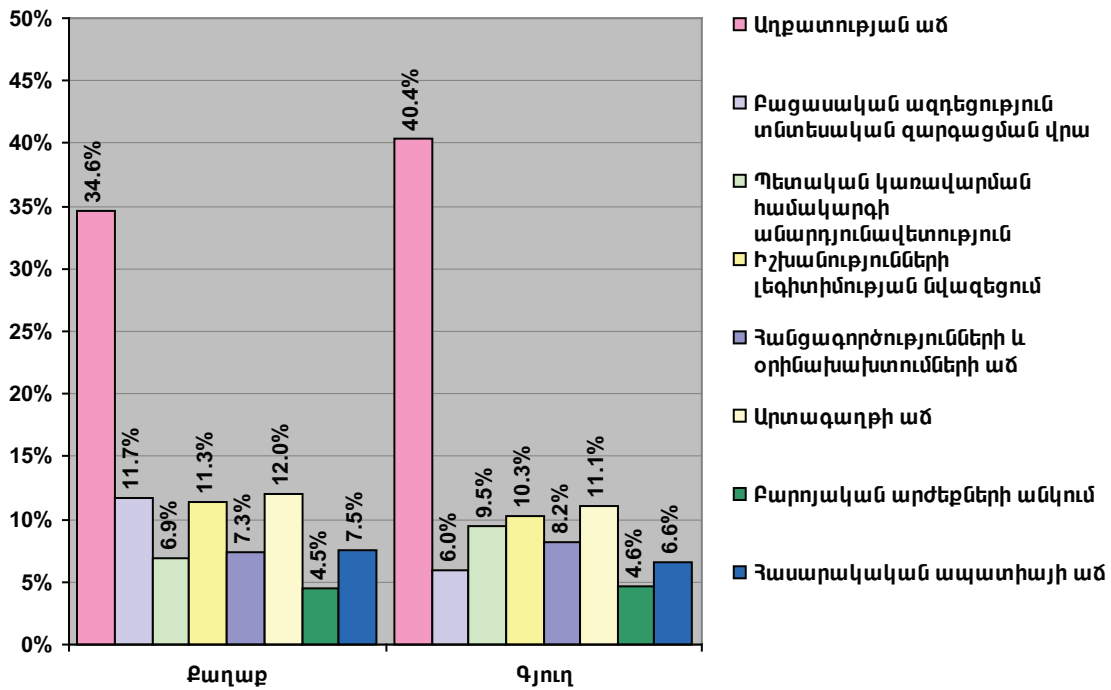
Պատկեր 4. Որո՞նք են առավել կոռուձացված ոլորտները/ծառայությունները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

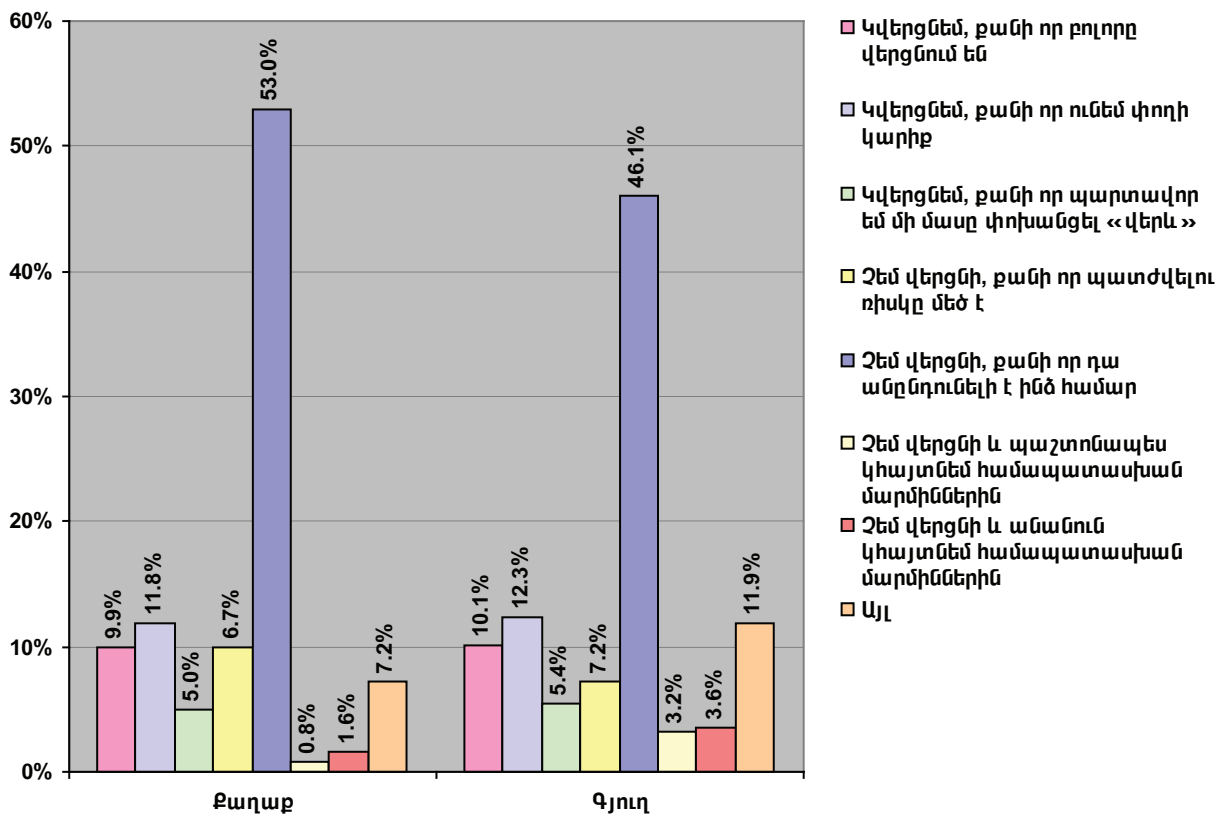
Պատկեր 5. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը)

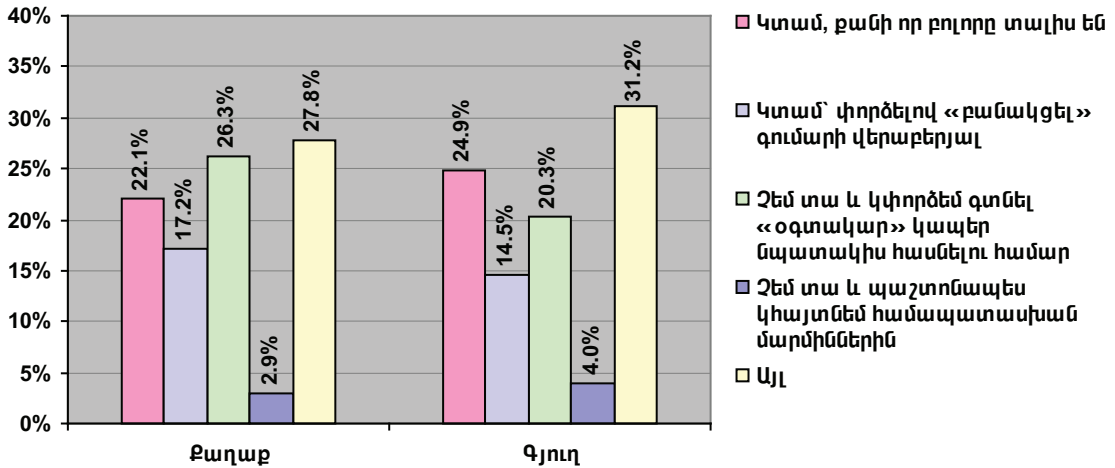
Պատկեր 6. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքներն առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը)

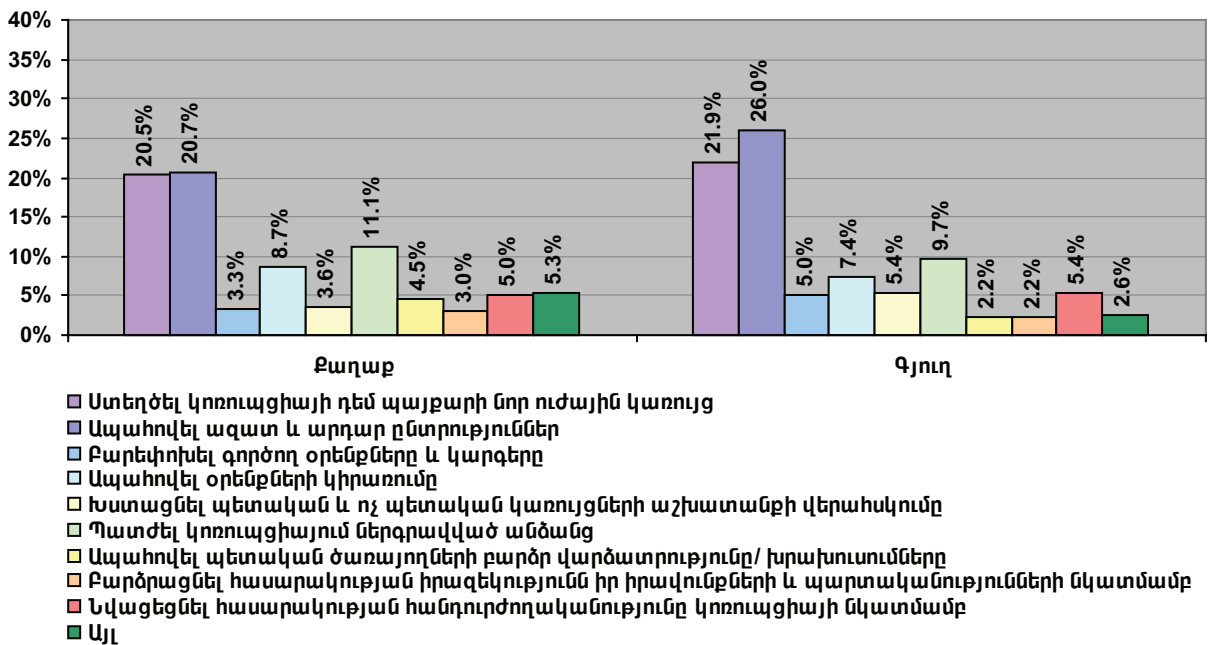
Պատկեր 7. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:

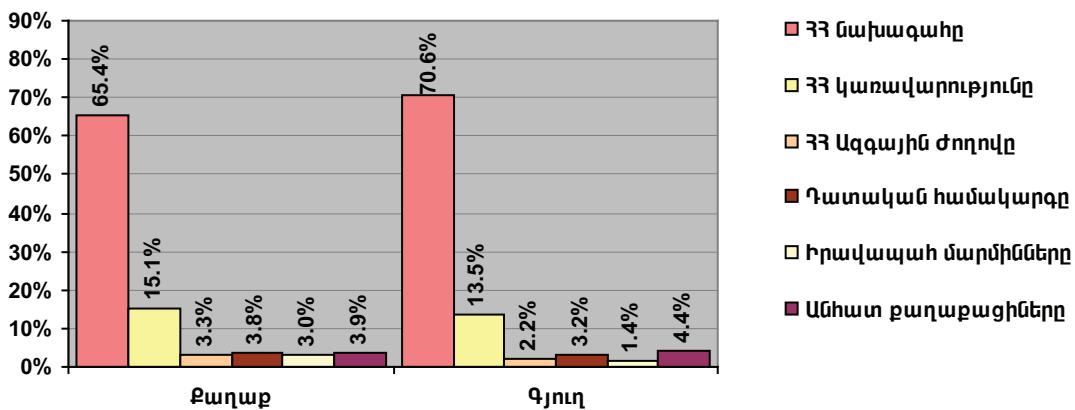
Պատկեր 8. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:

Պատկեր 9. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

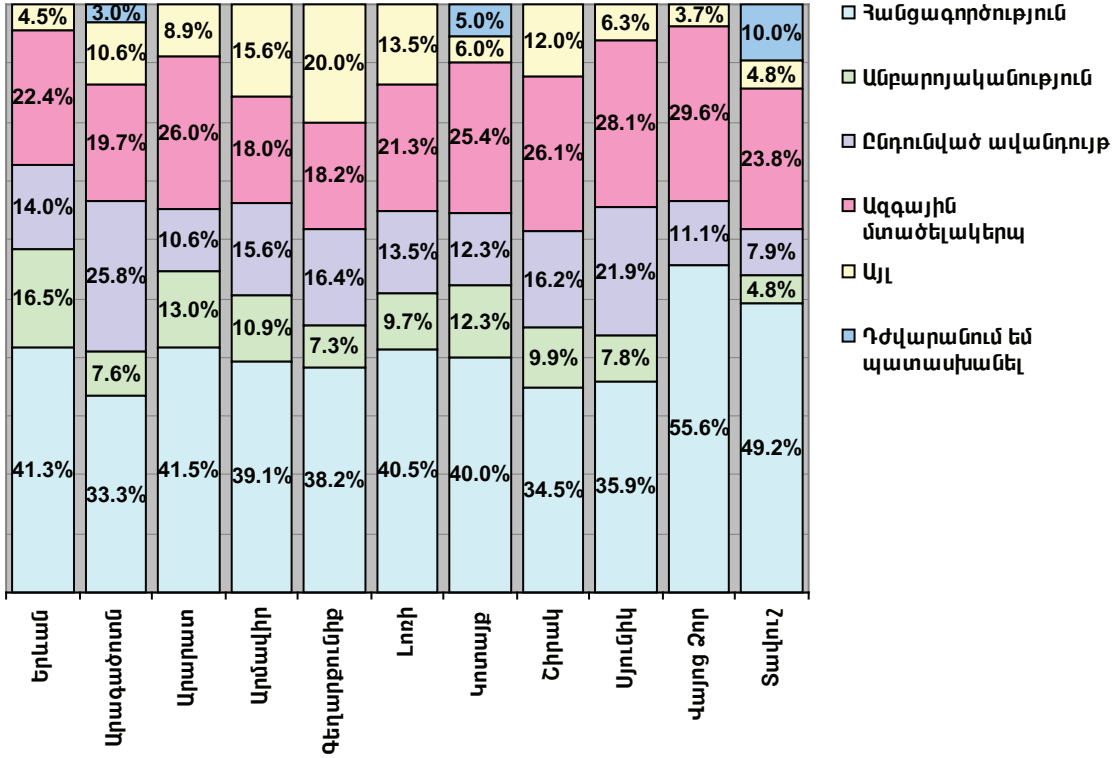

Պատկեր 10. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

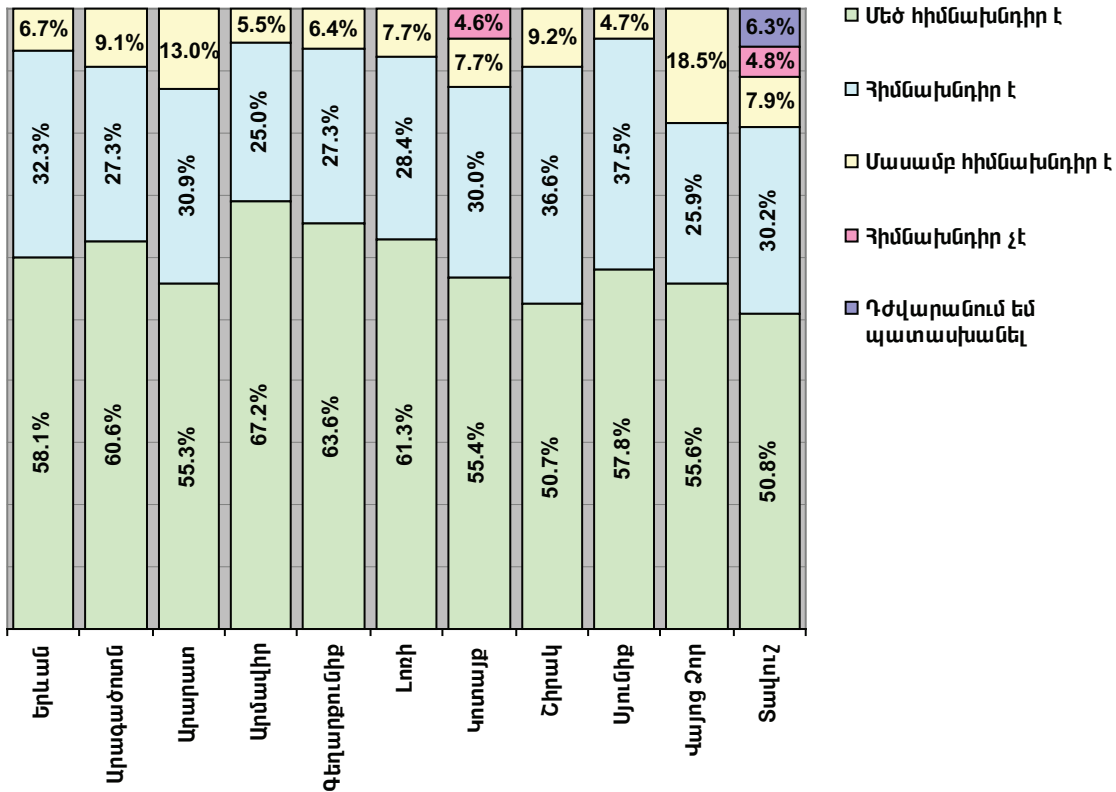

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 9. Պատասխանների համադրումը ըստ վարչատարածքային բաժանման

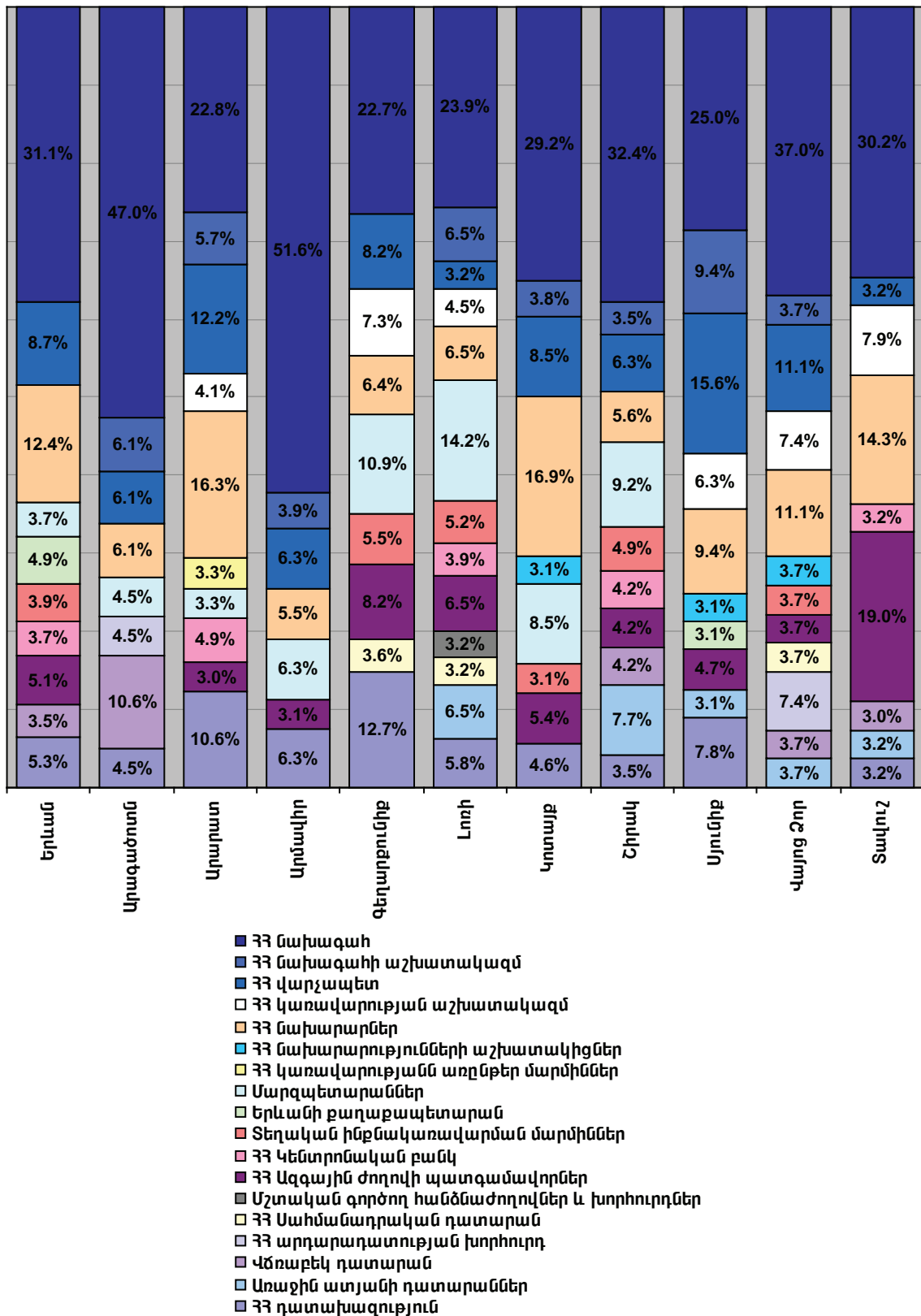
Պատկեր 1. Ի՞նչ է կոռուպցիան:

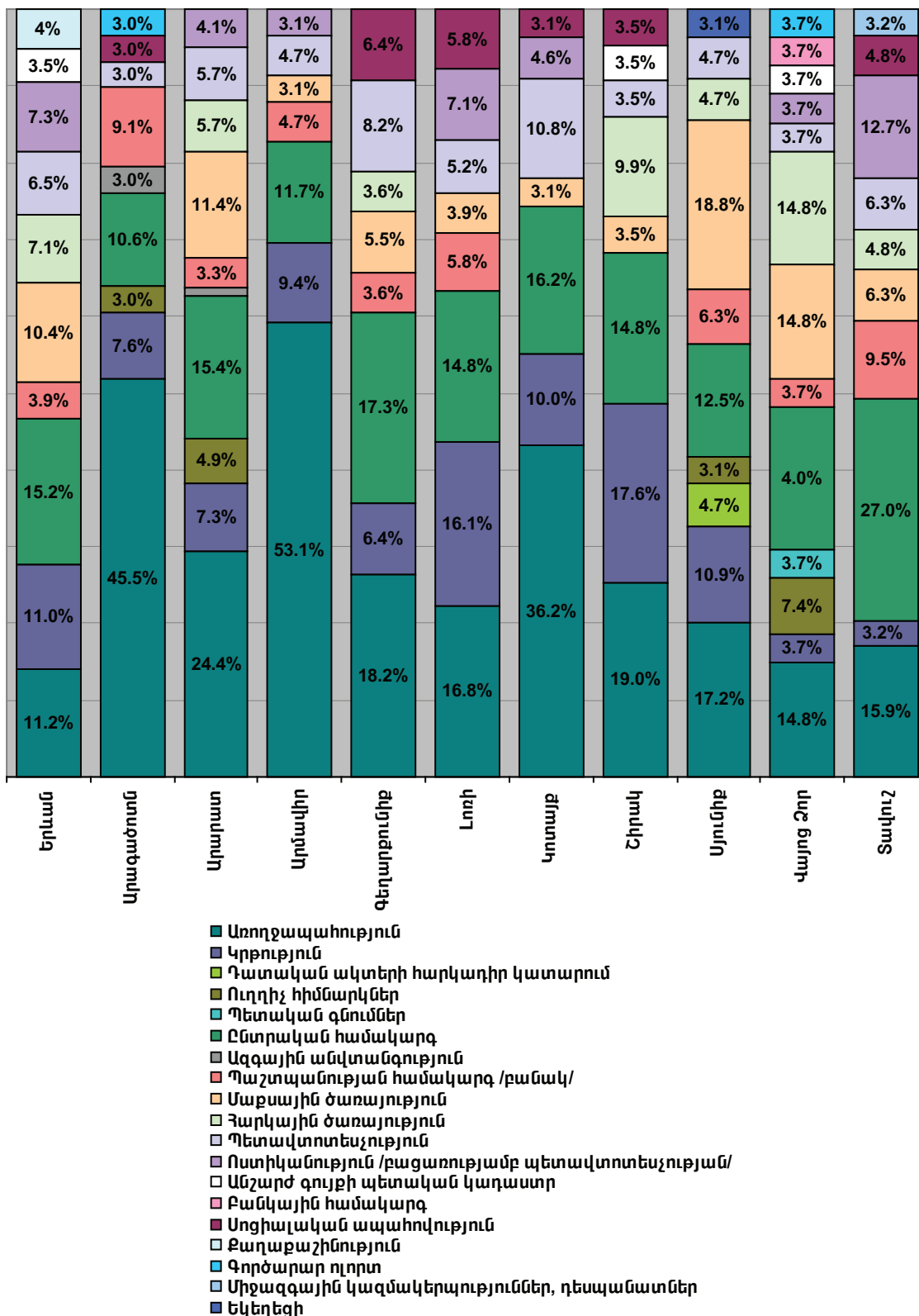
Պատկեր 2. Արդյո՞ք կոռուպցիան հիմնախնդիր է Հայաստանում:

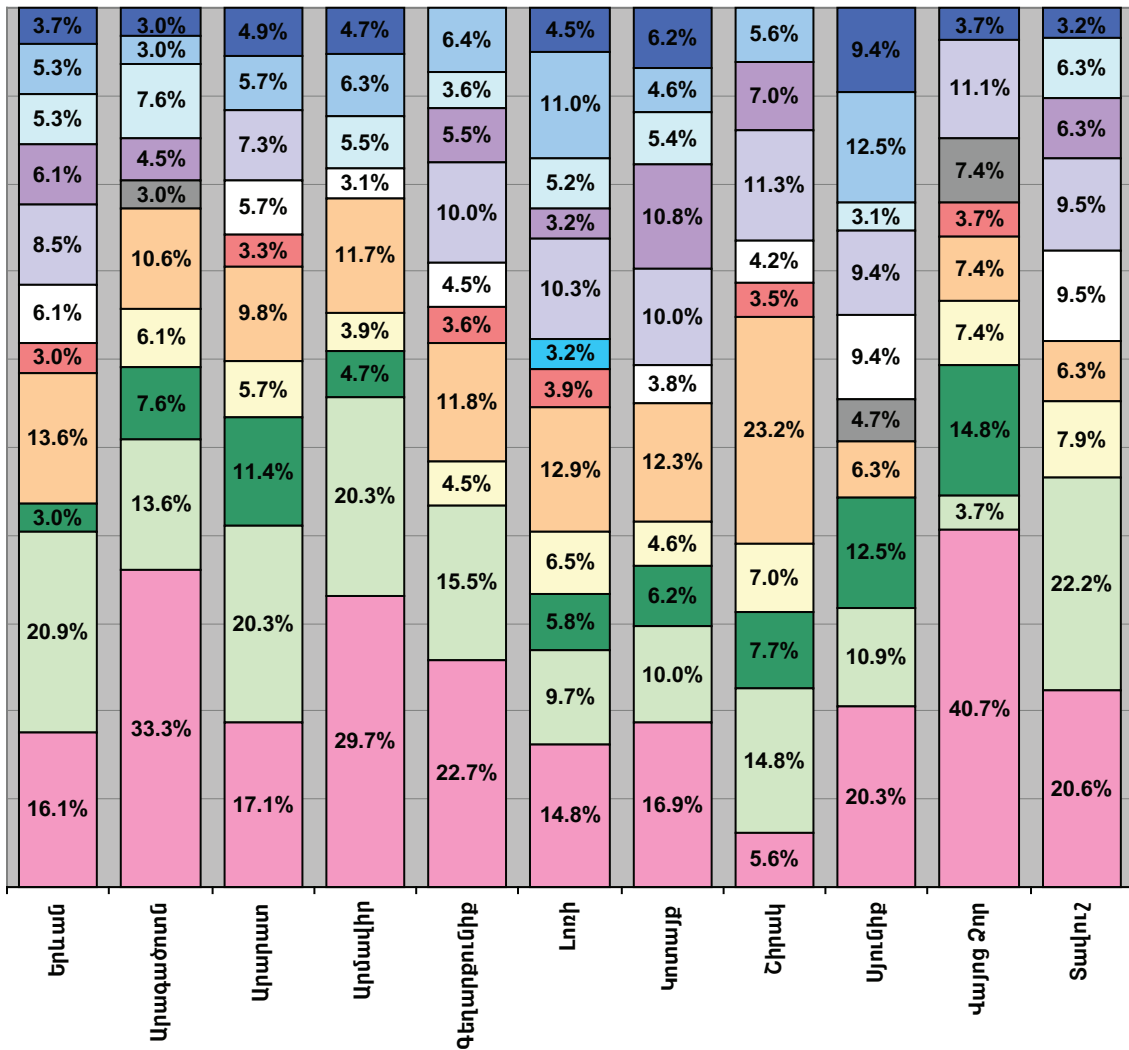
Պատկեր 3. Որո՞նք են առավել կոռուպացված պետական կառույցները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 98.4%-ը)

Պատկեր 4. Որո՞նք են առավել կոռուպացված ոլորտները/ծառայությունները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

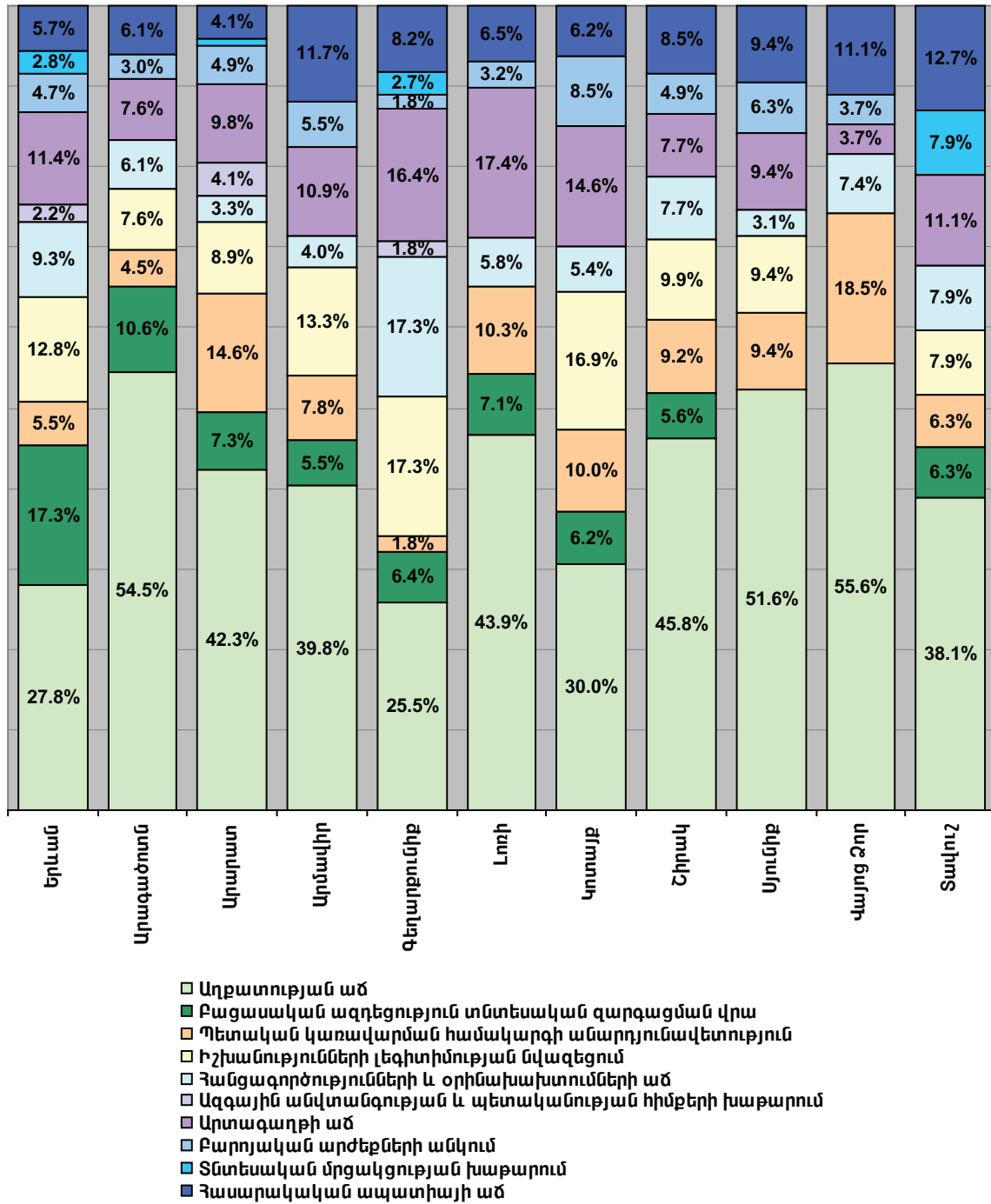

Պատկեր 5. Որո՞նք են կոռուպցիայի պատճառները առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.8%-ը)

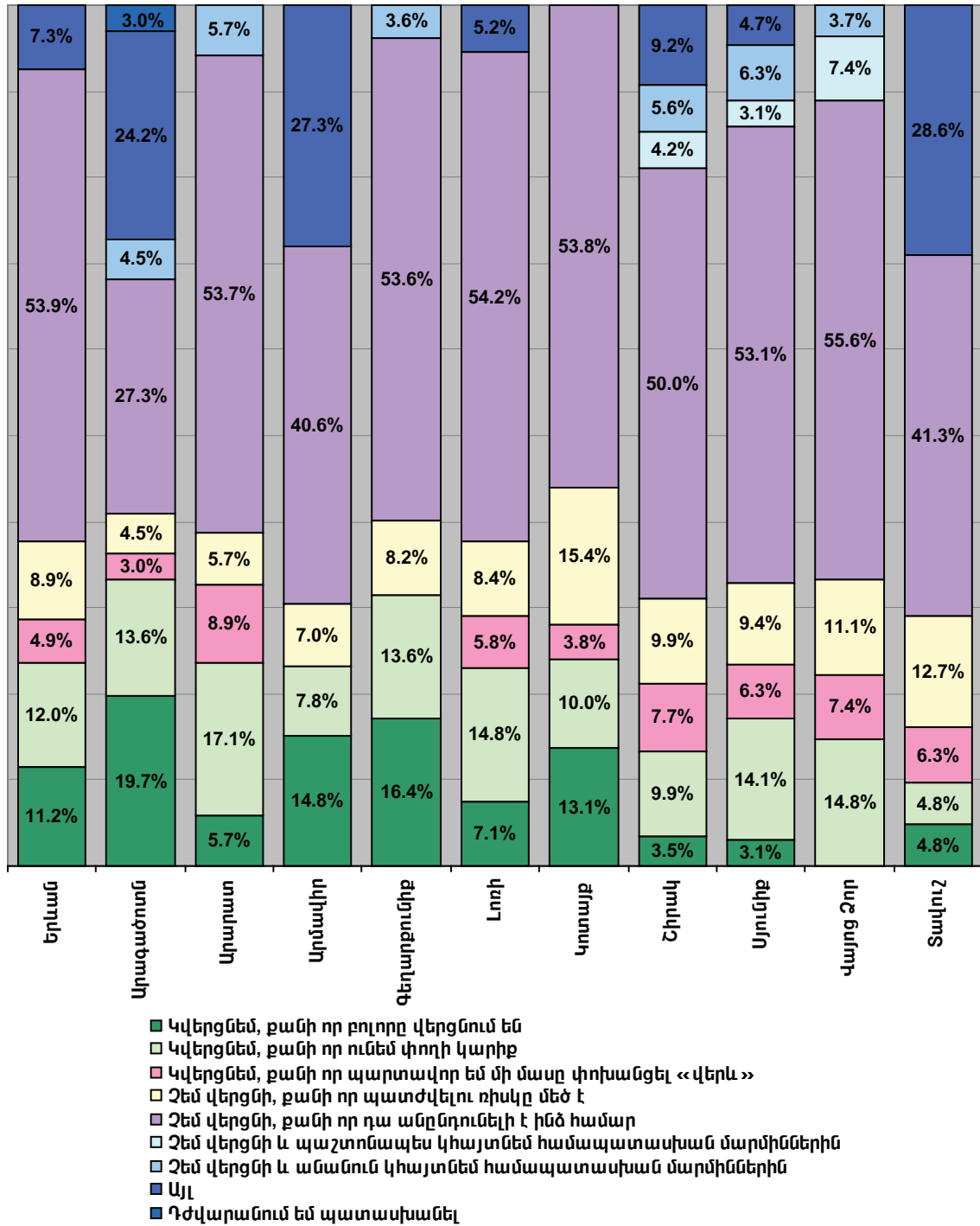

- Քաղաքական կամքի բացակայություն
- Կլանային շահերի գերակայությունը պետականի նկատմամբ
- Պետության կողմից անօրինական միջամտություն ոչ պետական ոլորտներում
- Անկատար օրենսդրություն, ենթօրենսդրական ակտեր և այլն
- Օրենքների թերի կիրառում
- Անարդյունավետ վարչարարություն
- Արդարադատության համակարգի անկախության բացակայություն
- Անկատար վերահսկողական մեխանիզմներ և պատժամիջոցներ
- Պետական հատվածում թափանցիկության և հաշվետվողականության պակաս
- Անբարենպաստ սոցիալ-տնտեսական պայմաններ
- Քաղաքացիների իրավունքների և պարտականությունների իրազեկության պակաս
- Կոռուպցիայի նկատմամբ հանրության հանդուրժողականություն
- «Խնամի-ծանոթ-բարեկամ» կապ
- Մադարիչի, պատիվ տալու և այլ ավանդույթներ

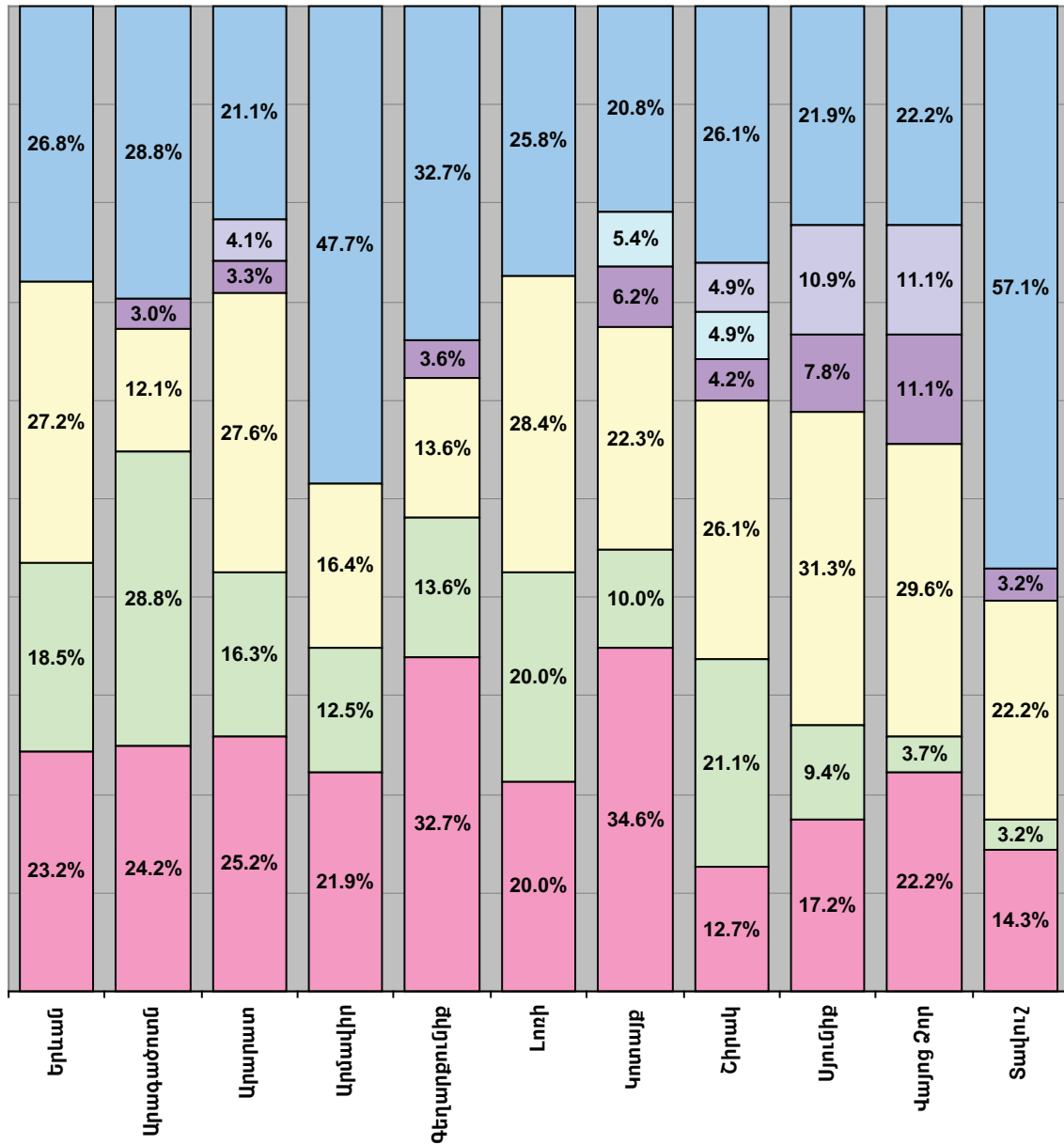
Պատկեր 6. Որո՞նք են կոռուպցիայի տարածման հետևանքներն առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.7%-ը)

Պատկեր 7. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզ կաշառք առաջարկեն:

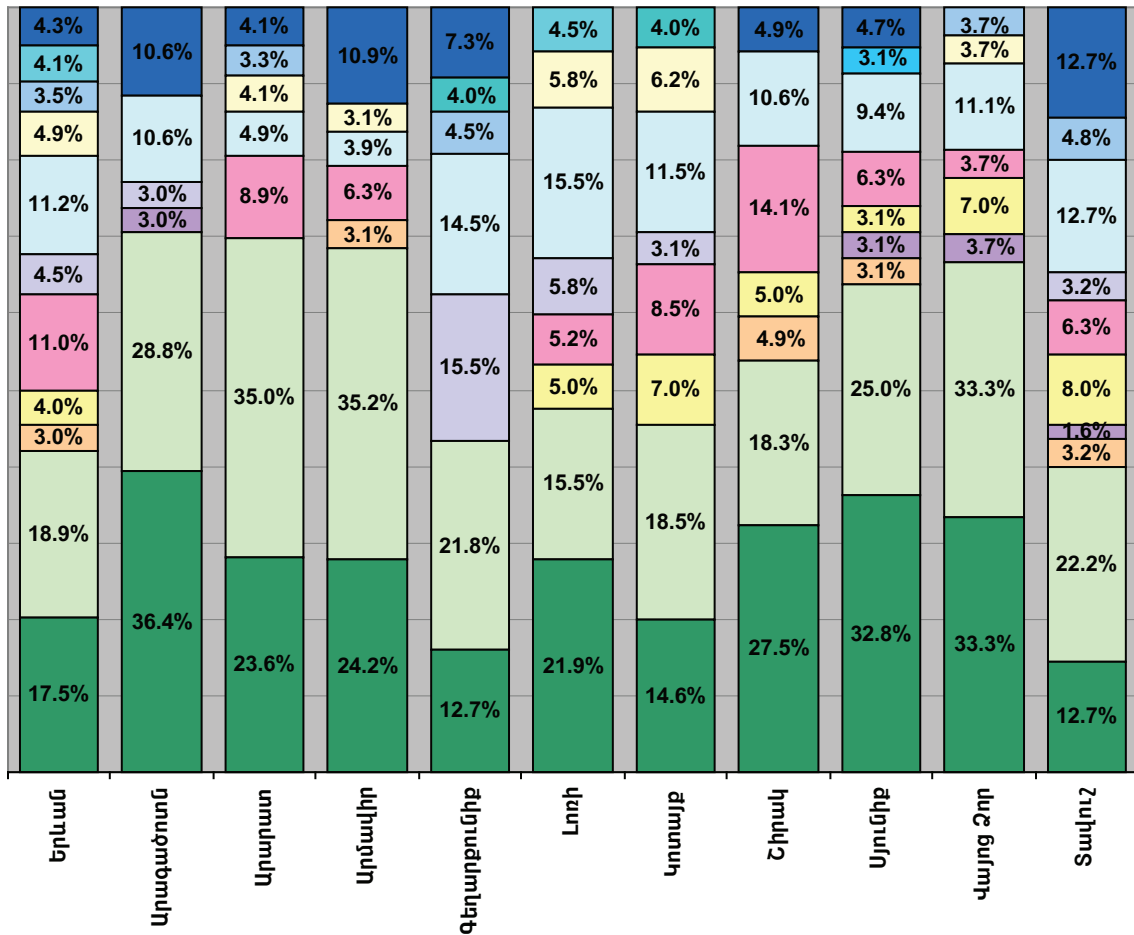

Պատկեր 8. Ինչպե՞ս կվարվեք, եթե Ձեզնից պահանջվի կաշառք տալ:

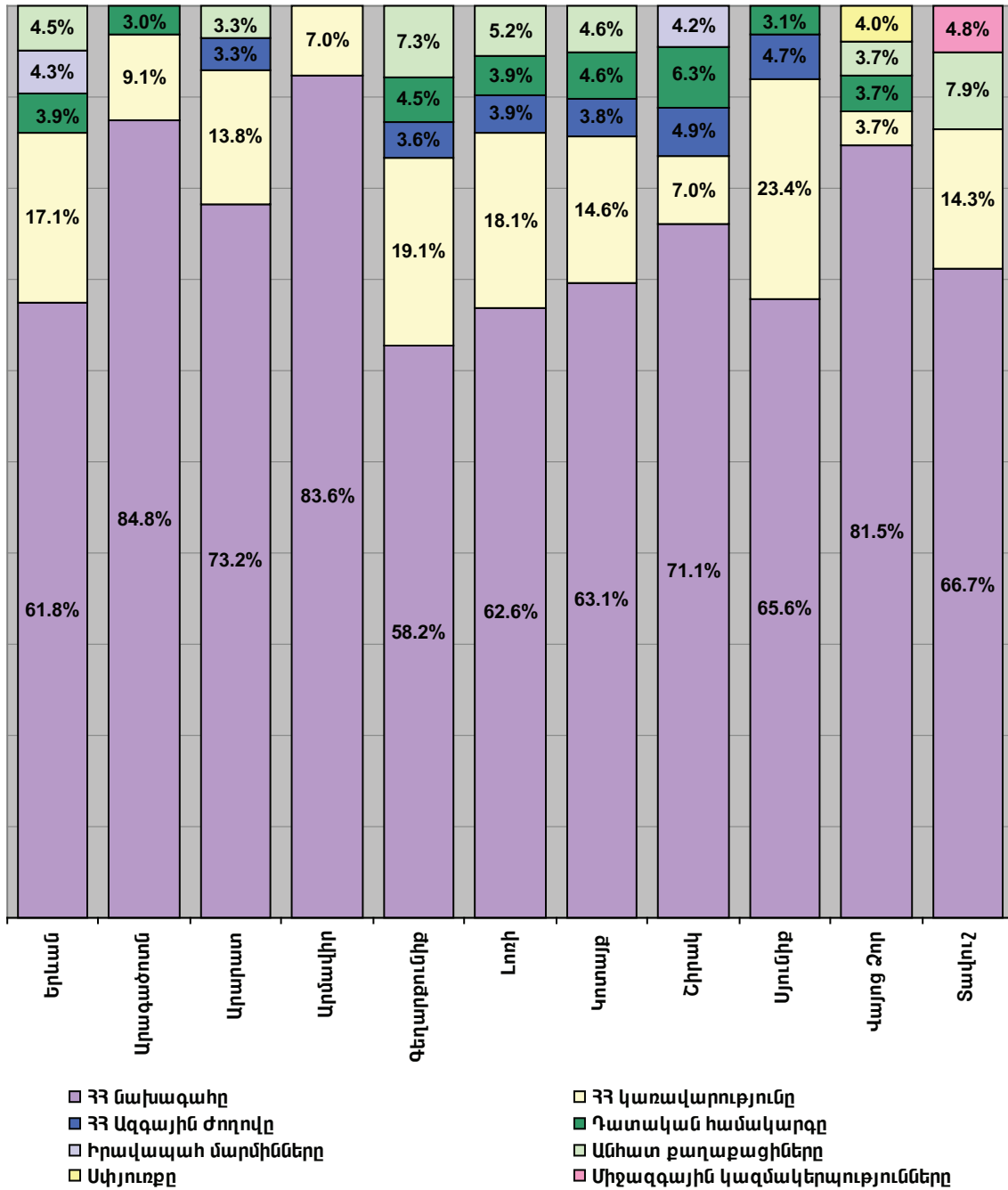
- Կտամ, քանի որ բոլորը տալիս են
- Կտամ՝ փորձելով «բանակցել» գումարի վերաբերյալ
- Չեմ տա և կփորձեմ գտնել «օգտակար» կապեր նպատակիս հասնելու համար
- Չեմ տա և պաշտոնապես կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին
- Չեմ տա և անանուն կհայտնեմ համապատասխան մարմիններին
- Չեմ տա և կտեղեկացնեմ լրատվամիջոցներին
- Այլ

Պատկեր 9. Ի՞նչ միջոցներ է պետք ձեռնարկել Հայաստանում ներկա իրավիճակը բարելավելու համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 97.6%-ը)

- Ստեղծել կոռուպցիայի դեմ պայքարի նոր ուժային կառույց
- Ապահովել ազատ և արդար ընտրություններ
- Սահմանափակել գործադիր իշխանությունների գերակայությունը օրենսդիր և դատական մարմինների նկատմամբ
- Ապահովել դատական համակարգի անկախությունը
- Բարեփոխել գործող օրենքները և կարգերը
- Ապահովել օրենքների կիրառումը
- Խստացնել պետական և ոչ պետական կառույցների աշխատանքի վերահսկումը
- Պատժել կոռուպցիայում ներգրավված անձանց
- Ապահովել պետական ծառայողների բարձր վարձատրությունը/ խրախուսումները
- Ապահովել պետական հատվածի թափանցիկությունը և հաշվետվությունը
- Բարձրացնել հասարակության իրազեկությունը իր իրավունքների և պարտականությունների նկատմամբ
- Խթանել հասարակության մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացներում
- Խթանել պետական պաշտոնյաների՝ դրական օրինակ ծառայելը
- Նվազեցնել հասարակության հանդուրժողականությունը կոռուպցիայի

Պատկեր 10. Ո՞վ է կրում պատասխանատվություն այսօրվա կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակի համար առաջին հերթին:
(հարցին պատասխանել է հարցվողների 99.5%-ը)

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 10. Վերջին երեք տարիների ընթացքում կատարված ոչ պաշտոնական վճարումները

Ոլորտ/ծառայություն	Տարեթիվ	Վճարումների հաճախականություն	Վճարների չափ (ԱՄՆ դոլարով)*
Ոստիկանություն /բացառությամբ պետավտոտեսչության/	2005	8	22 – 1,500
“-----“	2006	9	4,5 – 2,500
Պետավտոտեսչություն	2004	3814	1 – 110
“-----“	2005	3990	1 – 110
“-----“	2006	4593	1 – 200
Առողջապահություն	2004	80	11 – 1,200
“-----“	2005	86	5,5 – 4,200
“-----“	2006	163	0,5 – 4,200
Կրթություն	2004	84	2,5 – 800
“-----“	2005	116	2,5 – 1,000
“-----“	2006	95	2,5 – 500
Անշարժ գույքի պետական կադաստր	2004	7	7 – 400
“-----“	2005	12	7 – 1,000
“-----“	2006	15	7 – 500
Պաշտպանության համակարգ /բանակ/	2004	8	100 – 2,000
“-----“	2005	27	200 – 4,000
“-----“	2006	20	44 – 300
Հարկային ծառայություն	2004	21	4,4 – 44
“-----“	2005	55	4,4 – 111
“-----“	2006	39	4,4 – 200
Կապ	2005	2	22 - 50
“-----“	2006	9	10 – 138
“-----“	2004	9	2 – 89
Սոցիալական ապահովություն	2005	8	2 – 89
“-----“	2006	14	13 - 100
Քաղաքաշինություն	2005	2	800 – 3,000
“-----“	2006	2	150 – 1,500

Պետական գույքի սեփականաշնորհում	2004	2	70
“-----“	2005	2	300
“-----“	2006	1	100
Նոտարական ծառայություն	2004	1	100
“-----“	2005	7	11 – 40
“-----“	2006	2	11 – 100
Մաքսային ծառայություն	2004	1	67
“-----“	2005	2	350 – 750
Պետական ռեզիստր	2006	1	100
Դատական ակտերի հարկադիր կատարում	2004	1	1,500
“-----“	2005	4	22 – 6,000
“-----“	2006	1	800
Միջազգային կազմակերպություններ, դեսպանատներ	2004	2	89 – 2,500
Ուղղիչ հիմնարկներ	2005	10	22
Լիցենզավորում և հավատարմագրում	2004	1	300
“-----“	2005	1	400
Համայնքային ծառայություններ	2004	2	38
“-----“	2006	1	200
Շրջակա միջավայրի պահպանություն	2005	1	78
Համատիրություններ	2005	2	13
“-----“	2006	4	2,5 – 67
Գյուղապետարան	2004	3	44 – 55
Քաղաքապետարան	2005	1	300
Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման գործակալություն	2006	1	11

* - վճարումների արժեքը հաշվարկվել է 1 դոլար = 400 ՀՀ դրամ փոխարժեքով